

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

LATVISKĀS IDENTITĀTES SAGLABĀŠANA, TĀLĀKNODOŠANA UN TĀS
DAŽĀDĪBA ZVIEDRIJAS LATVIEŠU BIOGRĀFISKAJĀS LIECĪBĀS UN
DZĪVESSTĀSTOS

Bakalaura darbs

Autore:
Akadēmiskās bakalaura studiju programmas “Mākslas”
Starpkultūru sakaru(Latvija –Ziemeļvalstis) apakšprogrammas
4. kursa studente Zane Būmeistere
(ID Nr. 20120211)

Darba vadītājs:
Doc., Mg. art. Juris Goldmanis

/paraksts/

Rīga
2016

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	3
1. Nacionālā un etniskā identitāte.....	6
1.1. Nacionālā identitāte.....	8
1.2. Etniskā identitāte.....	12
1.3. Latviskums un latviskā identitāte.....	14
1.4. Latviskums trimdā.....	19
2. Latviskās identitātes dažādība, saglabāšana un tālāknodešana trimdā.....	23
2.1. Dzīvesstāstu ekspedīciju pieredze Zviedrijā.....	25
2.2. Latviskā identitāte trimdā.....	27
2.2.1. Perifērā latviskā identitāte.....	30
2.2.2. Pašsaprotamā latviskā identitāte.....	31
2.2.3. Citas latviskās identitātes izpausmes.....	32
2.3. Latviskās identitātes saglabāšana un tālāknodešana.....	33
3. Biogrāfisko liecību un dzīvesstāstu analīze.....	38
3.1. Mutvārdu vēstures attīstība.....	38
3.2. Mūsdienu latviešu diaspora Zviedrijā un citur ārzemēs.....	41
3.3. Latviskā identitāte biogrāfiskajās liecībās.....	46
3.3.1. Dzīvesstāsta intervija ar trimdinieku V. Pāvulānu.....	46
3.3.2. Aptauju atbilžu analīze.....	51
Nobeigums.....	59
Kopsavilkums.....	61
Annotation.....	63
Sammendrag.....	64
Pielikums.....	69
1. pielikums. Aptaujas Zviedrijā dzīvojošajiem latviešiem.....	70
2. pielikums. Aptauja ar trimdas laika latvieti (dzimis Stokholmā).....	71
3. pielikums. Aptauja ar trimdas laika latvieti.....	72
4. pielikums. Aptauja ar mūsdienās aizbraukušu latvieti.....	73
5. pielikums. Dziļās intervijas transkripcija ar V. Pāvulānu.....	74

IEVADS

Otrā pasaules kara beigu posmā no Latvijas bēgļu gaitās devās liels skaits latviešu. Lielākā daļa nonāca Vācijā, no kurienes 40. gadu beigās izklīda pa visu pasauli, bet daļa bēgļu pāri jūrai 1944. gadā un 1945. gada pirmajos četros mēnešos devās uz ne tik tālo kaimiņzemi Zviedriju. Tur nokļuva apmēram četri tūkstoši latviešu, liela daļa no viņiem šajā Skandināvijas valstī arī palika. Aukstā kara gados latviešu trimdinieki rūpējās par savas latviskās identitātes saglabāšanu un tās nodošanu nākamajām paaudzēm. Iespēju robežās viņi sekoja līdz latviešu kultūras dzīvei dzimtenē, Dzelzs priekškara otrā pusē, un sapņoja reiz atgriezties dzimtenē. Taču tad, kad Latvijas neatkarība beidzot tika atjaunota un trimda beidzās, lielākā daļa no viņiem palika savā mītnes zemē – Zviedrijā.

Trimdinieku identitātes fenomens Rietumu akadēmiskajā vidē un pēc neatkarības atjaunošanas arī Latvijā pētīts daudz un no dažādiem skatu punktiem. Kvalitatīvi jaunu pakāpi šie pētījumi ieguvuši saistībā ar Rietumu socioloģijā un kultūras antropoloģijā plaši izmantotās dzīvesstāstu pētniecības metodi, kura arvien plašāk tiek pielietota arī Latvijā. Pirmās dzīvesstāstu ekspedīcijas Zviedriju tika organizētas jau 1996. gadā, pēc tam šādas ekspedīcijas rīkotas atkārtoti.

Humanitāro un sociālo zinātņu robežjoslā attīstījies patstāvīgs pētniecības virziens – nacionālā mutvārdu vēsture, izveidots bagātīgs nacionālās mutvārdu vēstures avotu krājums, zinātniskajās konferencēs nolasīti referāti par šo tematu, publicētas akadēmiskās monogrāfijas. Līdz ar citiem tematiem joprojām liela interese ir par latviskās identitātes saglabāšanu, tālāk nodošanu un tās dažādību latviešu diasporā, tai skaitā arī Zviedrijā.

Ir dzirdēti arī viedokļi, ka politiskās trimdas laikā latviskās identitātes, tradīciju un kultūras saglabāšanai bijusi tik īpaša nozīme, ka daudzi latvieši nereti par to rūpējušies pat vairāk nekā dzimtenē dzīvojošie tautieši. Arī mūsdienās bijušie trimdinieki un viņu pēcteči par saikni ar Latviju domā vairāk nekā pēdējā laika daudzie ekonomiskie migranti (arī Zviedrijā). Šo tematu vēl interesantāku padara tas, ka pastāv arī izņēmuma gadījumi, kad, tieši pretēji, trimdinieki saikni ar dzimteni jau pašos trimdas sākuma gados apzināti pārrāvuši. Tas paver iespēju identificēt dažādo motivāciju, salīdzināt to un izdarīt secinājumus.

Bakalaura darba mērķis: izprast un izziņāt etniskās un nacionālās identitātes fenomenu; izmantojot dzīvesstāstus un biogrāfiskās liecības, izpētīt latviskās identitātes saglabāšanas un tālāk nodošanas tendences Zviedrijas latviešu kopienā.

Pētījuma objekts ir latviskās identitātes dažādība un tālāk nodošana, latviešu trimdinieku un mūsdienās aizbraukušo biogrāfiskās liecības un dzīvesstāsti.

Pētāmais jautājums formulēts šādi: „Kādas latviskās identitātes formas parādās Zviedrijas latviešu dzīvesstāstos un biogrāfiskajās liecībās, kādi ir tās tālāk nodošanas motīvi un aspekti un kādā veidā un kādi faktori ietekmēja tās saglabāšanos izbraukušo kopienā?”

Darba uzdevumi. Lai tiktu sasniegts pētnieciskā darba mērķi, tika izvirzīti vairāki galvenie uzdevumi:

pirmkārt, apzināt un izstudēt teorētisko literatūru par etnisko un nacionālo identitāti;

otrkārt, izziņāt un noskaidrot, kā akadēmiskajos pētījumos tiek saprasts latviskums un latviskā identitāte un kā tā aprakstīta pētījumos par latviešu trimdu Zviedrijā pēc Otrā pasaules kara, trimdinieku biogrāfiskajos materiālos un pēc neatkarības atjaunošanas aizbraukušo sniegtajās atbildēs;

treškārt, izpētīt latviskās identitātes saglabāšanas un tālāk nodošanas priekšnosacījumus, noskaidrot cik lielā mērā tā ir saglabājusies pēcteču apziņā;

ceturtkārt, aptaujāt mūsdienu diasporas latviešus, tas ir, gan pēc neatkarības atjaunošanas aizbraukušos, gan kara laikā aizceļojušos latviešus un viņu pēctečus, kuri vēl joprojām uzturas mītnes zemē – Zviedrijā;

piektkārt, analizēt un apkopot atziņas par latviskās identitātes saglabāšanu, tālāk nodošanu un tās dažādību pirms gada fiksētajā Zviedrijas latvieša Valda Pāvulāna dzīvesstāstā, kā arī analizēt aptaujāto trimdinieku un pēc neatkarības atjaunošanas aizbraukušo latviešu aptauju atbildes;

sestkārt, izpētīt kādas latviskās identitātes izpausmes pastāv trimdā/diasporā, vai un kā tā tiek saglabāta.

Pētniecības metodes: lai sasniegtu pētnieciskā darba uzstādīto mērķi, tiek izmantotas kvalitatīvās pētījuma metodes – divas dziļās intervijas ar Otrā pasaule kara laika trimdinieku Valdi Pāvulānu un arī kvantitatīvā pētījuma metode – anonīmi tika aptaujāti septiņi citi trimdas laika latvieši, kā arī sešpadsmit citi, pēc neatkarības atjaunošanas aizbraukušie latvieši, tai skaitā arī, Stokholmas latviešu skoliņas audzēkņu vecāki.

Pētnieciskā darba struktūra: bakalaura darbs strukturēts trīs galvenajās nodaļās ar vairākām apakšnodaļām katrā no tām. Pirmās divas nodaļas vairāk tiek balstītas uz pētījumiem, pamatojoties uz teorētisko bāzi un zinātnisko literatūru, bet trešā nodaļa pēc būtības ir kā šī pētnieciskā darba praktiskā daļā, kurā tiek analizēts empīriskais materiāls, tas ir, abas intervijas ar Zviedrijā dzīvojošu latvieti Valdi Pāvulānu, kā arī tiek analizētas aptaujāto respondentu atbildes.

1. NACIONĀLĀ UN ETNISKĀ IDENTITĀTE

Viens no šī pētnieciskā darba galvenajiem un pirmajiem pētījuma objektiem ir latviskā identitāte un identitātes skaidrojums vispār, kā arī pirmais uzdevums būtu šī jēdziena izzināšana. Identitātes jēdziens tiek lietots no tik daudziem dažādiem kontekstiem un tam tiek piedēvētas dažādas nozīmes, un tā robežas ir diezgan plašas, tādēļ pirms tiek pētīta trimdinieku latviskā identitāte, būtu vēlams noskaidrot šīs robežas.

Pēc identitātes pētnieka Erika Eriksona (*Erik H. Erikson*) teorētiskajām nostādnēm, var secināt, ka, lai identitātes jēdziens tiktu pilnībā izprasts, pētniecība būtu jāsaik ar vēstures ieskicēšanu, jo identitātes jēdziens mainās laika telpā un pielāgojas tai, jo tas nepārtraukti ir pakļauts vēstures mainīgajiem apstākļiem. Pats jēdziens *identitāte* apzīmē kaut ko lielu, taču dažādu nozaru pētnieku vai pārstāvji to var specificēt.¹

Pētnieks raksta, ka mūsdienās ar *identitāti* visbiežāk tiek apzīmēts kaut kas demonstrējams, kaut kas, ko var parādīt un E. Eriksonam ir savi identitātes formulējumi, kas raksturo mirkli, kad cilvēks pēkšņi apzinās, ka viņam piemīt sava īpatnējā identitāte. Pētnieks, atsaucoties uz amerikāņu psihologa Viljama Džeimsu (*William James*) izteikumu par identitāti, raksta: „*Cilvēka raksturs atklājas tādā garīgā vai morālā stāvoklī, kurā viņš vispilnīgāk, visdziļāk un visintensīvāk izjūt sevi darbojamies un dzīvojam. Šādos mirkļos cilvēkā ierunājas kāda iekšēja balss un saka: "Lūk, tā ir mana īstā būtība!"*”² Tātad, principā, cilvēkam jādara un aktīvi jāiesaistās kaut kā tādā, kas viņam sniedz iekšēju harmoniju.

Identitātes jēdzienu definēt ir ārkārtīgi sarežģīti, jēdziens ne tikai attīstās laikā, bet arī individuālā identitāte ir garš veidošanās process, skatoties no psiholoģijas aspekta, kura laikā indivīds izvērtē sevi, salīdzina ar citiem sev svarīgiem cilvēku tipiem, izvērtē arī apkārtējo spriedumu, kuru rezultātā izveidojas vai nu saasināta sāpīga, vai pacilāta identitātes apzināšanās.³

Pētnieks neaizmirst pieminēt, ka jēdzieni *identifikācija* un *identitāte*, nav gluži viens un tas pats, lai gan cilvēkam, kurš šo jomu nav nepārzina, varētu likties, ka tiem ir vienādas nozīmes. E. Eriksonam nav tieša skaidrojuma, taču identifikāciju varētu dēvēt par tādu kā sakni identitātei un tā sastāv it kā no vairākām identifikāciju virknēm, taču

---

¹Eriksons, Eriks H. *Identitāte: jaunība un krīze*. Rīga: Jumava, 1998. g., 13. lpp.

²Citēts pēc: Eriksons, Eriks H. *Identitāte: jaunība un krīze*, 16. lpp.

³Turpat, 17. lpp.

nenoliedzami, kuras visu laiku atrodas mainīgā laikā, tās mainās un attīstās. Identifikācijas loma ir ļoti nozīmīga identitātes veidošanā, jo cilvēks agrā vecumā vispirms izjūt identifikācijas ar sev līdzīgajiem, pirmkārt, jau ģimenē, kurā ir vairākas paaudzes, vēlāk, pusaudžu gados jau attīstās identitāte. Un identifikāciju loma beidzas tur, kur sākas identitātes veidošanās un tā veidojas no selektīva identifikāciju vai nu nolieguma, vai atzinuma un arī to transformācijas, kas lielā mērā arī atkarīgas no sabiedrības un sociālās vides, kādā jaunais cilvēks dzīvo. Individam, savukārt, ir svarīgi, lai sabiedrība, kurā tas uzturas, viņu novērtē un tas arī indivīds to atzīs par „savu”, ja notiek pretējais un sabiedrība nepieņem indivīdu, tas meklēs sev līdzīgos vai dažos gadījumos pat var mainīt savu identitāti.⁴

Šī pētnieciskā darba ietvaros lielāks uzsvars jāliek uz identitātes jēdzienu vairāk no socioloģijas aspekta, kurās šis jēdziens tiek uztverts kā veidošanās process, kurā veidojas priekšstati par sevi un savu piederību kādai grupai jeb sevis identificēšanās ar kādu no sociālajām kategorijām (t.i. dzimums, vecums, etniskā un valstiskā piederība, un reliģiskā un tml.). Neskatoties uz to, ka identitātes jēdziens ir ieņēmis svarīgu lomu socioloģijas zinātnēs, tas ticis arī kritizēts, jo uzskatīts par pārāk plašu un neskaidri lietotu jēdzienu attiecīgajā nozarē, jo tas ir neizmērāms un neskaidrs, tādēļ to nevar izmantot mūsdienu sociālo problēmu un procesu izpētē, kā arī jēdziens pārāk bieži tiek lietots neadekvāti un jāatceras, ka identitātes veidošanās ir process, kas vairāk ir citu kategorizēšana nekā pašidentificēšanās, bet tomēr procesi savā starpā ir saistīti.⁵

Pētot identitāti, tikušas izšķirtas divas identitātes formas – nacionālā un etniskā identitāte. Socioloģe un pētniece Inese Šūpule skaidro, ka šo divu formu pamatā ir kategorizēšana un pašidentificēšanās, līdz ar to šie divi fenomeni ir ļoti līdzīgi, tomēr atšķirīgi niansēs. Kopīgais ir tas, ka abiem fenomeniem ir raksturīgi sociāli konstruēti priekšstati par kopīgu izcelšanos un kultūras atšķirībām, taču atšķirīgais ir tas, ka nacionālā identitāte sevī vairāk ietver piederību valstij, jo *nacionālisms* ietver ideju par valsts pastāvēšanu, bet etniskā identitāte nosaka piederības sajūtu kādai etniskajai grupai, bet nesaistot to ar valsti. Socioloģe piebilst, ka līdz ko, runājot par etnisko identitāti, tiek iesaistīta valsts, tad uzreiz var runāt pat nacionālo identitāti. Abi šie jēdzieni savu līdzību dēļ ir radījuši jucekli un bieži var tik lietots nepareizā kontekstā,

---

⁴Eriksons, Eriks H. *Identitāte: jaunība un krīze*, 127. lpp.

⁵Kļave, Evija, Šūpule, Inese. *Nacionālā identitāte un diskurss: teorētiskās refleksijas*. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2013, 52.–53. lpp.

tādēļ vispirms būtu jāprecizē kā tiek saprasti jēdzieni, kas saistīti ar katru no šīm identitātes formām.⁶

1.1. Nacionālā identitāte

No latīņu valodas tulkojot, vārds *nācija* apzīmēja cilti, tautu un arī dzimšanas vietu. Jaunākajos laikos ar vārdu *nācija* apzīmē lielu cilvēku kopienu, kurai ir kopīga izcelšanās, vēsture, valoda, kultūru un kura, protams, apdzīvo kopīgu teritoriju. Eiropā šo jēdzienu sāka lietot ap 18. gs. Mūsdienās sociālajās zinātnēs *nācija* tiek saprasta ar modernu politisku un ideoloģisku veidojumu. Ar terminu vēl tiek saprastas iedomātas kopienas, kas savu identitāti veido kā stāstu piešķirot tai nozīmi šajā mainīgajā pasaulē un konstruē kopienas robežas gan sev, gan citiem.⁷

Socioloģe Baiba Bela vēl min, ka mūsdienās iesaka izšķirt pilsonisko un etnisko nacionālismu. Pilsonisko nacionālismu veido pilsoņi, neņemot vērā viņu rasi, tautību vai reliģisko piederību, ko kopā tur patriotiska piesaiste demokrātijai un ideoloģijai konkrētajā teritorijā. Etnisko nacionālismu galvenokārt veido reliģija un etniskā piederība. Etniskā nacionālisma pārstāvji aizstāv kopienu no ārējiem draudiem, kā arī izstumj svešos elementus no tās. B. Bela piemin arī, ka izšķirot etnisko un nacionālo identitāti tas palīdz vieglāk saprast kādi elementi ir būtiski nacionālās un etniskās identitātes veidotāji, un kā var dēvēt latviešu izbraucēju identitāti, par etnisku vai tomēr par nacionālu. Ņemot vērā to, ka latvieši bēga tieši politisku apsvērumu dēļ un trimdas mērķis bija politisks, pētniece uzskata, ka Zviedrijas latviešu identitāti var dēvēt par nacionālu.⁸

Ar nacionālo identitāti saistītais jēdziens ir *nacionalitāte (nationality)*, ko šajā kontekstā būtu vērts skaidrot, lai arī tie šķiet līdzīgi, tie ir atšķirīgi. Nacionalitāte ir sinonīms izteicienam *valstiskā piederība*, lietojot to angļu valodā, taču latviski tam pat ir veselas divas nozīmes: 1. tautība, tauta un 2. piederība pie kādas nācijas. Socioloģe I. Šūpule piezīmē, lai arī pastāv dažādas interpretācijas, tomēr jēdziens apzīmē piederību noteiktai nācijai vai piederību valstij.⁹

---

⁶Kļave, Evija, Šūpule, Inese. *Nacionālā identitāte un diskurss: teorētiskās refleksijas*. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2013, 52.–53. lpp.

⁷Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana un tālāknodošana un tās dažādība*. Sast. Bela, B. *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*. Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, Latvijas mutvārdu vēstures pētnieku asociācija „Dzīvesstāsts”. Rīga: Zinātne, 2010, 20. lpp.

⁸Turpat

⁹Kļave, Evija, Šūpule, Inese. *Nacionālā identitāte un diskurss: teorētiskās refleksijas*. 55. lpp.

Daudziem zināms britu sociologs Entonijs Smits (*Anthony David Smith*), kas ļoti plaši pētījis gan nacionālo, gan etnisko identitāti, raksta par nacionālās identitātes svarīgiem komponentiem un tās galvenajām funkcijām un problēmām.

E. Smits raksta, ka nacionālā identitāte ir saistīta ar politisko kopības sajūtu, savukārt ar šādu vārdu salikumu, uzreiz tiek saistīts arī ar tiesību un pienākumu sistēmu, sabiedriskās iestādes, par sabiedrisku telpu un noteiktām teritorijas robežām, kurā tās locekļi jūtas piederīgi. Citējot E. Smitu: „*Tas viss lieliski atbilst filozofu domām, kad viņi definēja nāciju kā cilvēku kopumu, kas pakļauts vieniem un tiem pašiem likumiem un institūtiem un dzīvo noteiktā teritorijā.*”¹⁰Tāpat līdz ko tikusi izveidota nācijas koncepcija, var sākt runāt arī par nacionālo identitāti, kuras pamatā viens no komponentiem ir tieši nācija. Runājot par pašu nāciju, britu sociologa rakstītais liek paturēt galvā, ka nācijai ir jābūt noteiktai iezīmētai teritorijai, taču tas nevar būt vienkārši jebkurš zemes gabals, tam jābūt ar zināmu vēsturi un, lai tā ir sākotnējā izcelsmes zeme, un iedzīvotāji to dēvētu par dzimteni. E. Smits sauc to par vēsturisko zemi, kuras teritoriju labvēlīgi ietekmējuši tās cilvēki, tas ir, dzīvojuši, strādājuši un, pats galvenais, cīnījušies par to, līdz ar to ne tikai pati zeme, bet arī tās resursi iegūst īpašu nozīmi.

Otrs komponents ir likumu un iestāžu kopums ar vienotu politisko gribu, jo tādā veidā tiek pausti kopīgie politiskie uzskati un mērķi, jo līdz ar to tika attīstīta valstiskās kopības izjūta un tās stiprināšana, kā arī tiesiskā vienlīdzība uz kā balstās nācija. Trešais svarīgais komponents, uz ko tā balstās, ir kas tāds, kas saliedē nāciju. E. Smits uzskaita, ka tas būtu: vienojoša kultūra; kopīgi centieni un sapratne, un idejas; ar vēsturi saistītās atmiņas; simboli un tradīcijas. Šis nācijas modelis vairāk raksturīgs bija Rietumu pasaulei. Taču neilgi pēc Rietumiem, arī Austrumos tika izveidots savs nācijas modelis, ko E. Smits sauc par nācijas „etnisko koncepciju”, Austrumu pasaules modeļa galvenā iezīme ir tas, ka tiek uzsvērts kāda kopienā persona dzimusi un kāda ir tās dzimtā kultūra, kamēr Rietumu modelim raksturīgi ir tas, ka cilvēks pats var izvēlēties pie kādas nācijas piederēt. Austrumos nāciju saprot arī tādu kā ģimeni, par kuras vēsturi lepojas, un tās iedzīvotāji uzskata sevi par radniecīgiem vienam ar otru, radot tādu kā iedomātu ģimenes saiti, kas atšķir tos no svešiniekiem un ienācējiem. Vēl viena būtiska atšķirība – Austrumu nācijai šis iedomātās ģimenes saites rada spēcīgu tautiskuma

---

¹⁰Smits, Entonijs. Nacionālā identitāte. Rīga: AGB, 1997. g. 17. lpp.

elementa klātbūtni nācijas koncepcijai, savukārt, Rietumos tauta vairāk tiek tvēta kā politiskas kopienas elementi, kuri pakļaujas kopīgiem likumiem.¹¹

Tātad pēc E. Smita pētītā par nāciju, ņemot vērā gan Rietumu, gan Austrumu pasauli, sociologs secina, ka abi modeļi principā balstās uz kopīgiem uzskatiem, par to, kas veido nāciju, citiem vārdiem sakot, to veido noteiktā teritorijā dzīvojošu cilvēku kopums un šim kopumam ir jābūt zināmai vēsturei, lai tie to varētu saukt par tēvzemi, un šiem cilvēkiem ir sava kultūra, vēstures mīti, ar vēsturi saistītas atmiņas, un pastāvoša likumu sistēma, t. i., tiesības, pienākumi, un atļauja brīvi pārvietoties valsts teritorijā. E. Smits pat skaidri definējis, kas ir nācija, citējot E. Smitu: „*Nāciju var definēt kā noteiktu cilvēku kopumu, kam ir sava vēsturiskā teritorija, kopīgi mīti un arī ar vēsturi saistītas atmiņas, vienota tautas masu kultūra, kopīga ekonomika un visiem sabiedrības locekļiem vienādas likumīgas tiesības un pienākumi.*”¹² Atgriežoties pie nacionālās identitātes, pētnieka viedoklis ir tāds, ka nacionālā identitāte ir daudzdimensionāla un apjomīga, ko nevienam nav iespējams uzspiest. Abi jēdzieni nacionālā identitāte un nācija ir divas atšķirīgas un sarežģītas parādības, kuras vieno dažādi elementi, kas vieno cilvēkus. Turklāt turpat vēl tiek runāts par nacionālās identitātes funkcijām un problēmām. Funkcijas tiek iedalītas divās kategorijās - ārējās un iekšējās. Ārējās funkcijas ir teritoriālās, ekonomiskās un politiskās, citiem vārdiem, tiek noteikta telpa, kurā iedzīvotāji uzturas, ekonomiskās funkcijas pārņem kontroli par izejvielām un dabas resursiem, rosina darba spēku un tml., politiskā sfēra stiprina un veido valsts institūcijas. Savukārt, iekšējās nacionālās identitātes funkcijas ir vērstas uz kopienas indivīdu. Viena no tām ir kopienas locekļu socializēšana, ar dažādiem simboliem, atgādinājumiem par dažādiem vēstures notikumiem, piemiņas pasākumiem, cilvēkiem nemitīgi tiek atgādināts par viņu kopīgo un kam tie pieder un ļauj apzināties un saprast savu vietu pasaulē un tādā veidā kļūstot par vienas konkrētas nacionālās identitātes nesēju.¹³

Lai gan E. Smita izstrādātā teorija par nacionālo identitāti nav mainīta kopš tā tikusi formulēta 1991. gadā, tomēr politikas profesore Monstserāta Gībernaua (*Montserrat Guibernau*) Karalienes Marijas Universitātē Londonā, pētot E. Smita teorijas, secinājusi, ka tajās ir dažas nepilnības, tamdēļ izsaka pati savu viedokli par nacionālo identitāti 21. gadsimtā. Jau iepriekš pēc E. Smita tika noskaidrots, ka

---

¹¹ Smits, Entonijs. Nacionālā identitāte. Rīga: AGB, 1997. g. 17. lpp.

¹² Turpat, 22. lpp.

¹³ Turpat, 26. lpp.

nacionālā identitāte ir daudzdimensionāla, savukārt, profesore šīs dimensijas uzskaita un paskaidro, kā arī pēc Smita teorijas konkrētas nacionālās identitātes nesējiem ir sava noteikta robeža ar savu vēsturi, bet profesore šo teorijas punktu apgāž ar pretargumentu, ka nacionālās identitātes nesēji var būt arī nācija, kurai nav pašai savas teritorijas, taču atmiņas par to, bet izjūt piederības sajūtu ar citiem un pārzina savu vēsturi. Tātad nacionālās identitātes nesējs var būt arī cilvēks, kas izjūt piederību kādai nācijai, taču nav obligāti jāpastāv nācijas teritorijai.¹⁴

Kā tika noskaidrots pēc E. Smita teorijas, nacionālā identitāte ir daudzdimensionāla, un pēc profesores uzskatiem, tādas ir veselas piecas: psiholoģiskā, kas izpaužas kā saikne ar savu nāciju, kas var būt arī apslēpta, bet brīžos, kad valsts, nācija vai tos kultūra tiktu apdraudēta, šī psiholoģiskā saikne ar to it kā pamostos un aizsargātu; kultūras dimensija – ieradumi, tradīcijas, valoda un tml. padara nāciju atšķirīgus no citiem un ļauj identificēt sevi ar vienu konkrētu; tad seko vēsturiskā dimensija, profesore raksta, ka nav pieņemta noteikuma par to, cik nācijai jābūt vecai, lai to varētu dēvēt par nāciju, taču vēsture ļauj iedzīvotājiem saistīt sevi ar senčiem un vēstures pārzināšana nodrošina tās saglabāšanu un tālāknodošanu, kas ir visai svarīgi nacionālās identitātes saglabāšanā; tālāk teritoriālā dimensija, tradicionāli cilvēkus vienmēr ir ieskāvušas noteiktas teritorijas, sākot jau ar dzīvesvietu, piemēram, viensēta, ciems un tml.; pēdējā tiek izdalīta politiskā dimensija, kas pēc profesores domām raksturīga mūsdienām, kas valda pār sabiedrību un nāciju kopš tās radīšanas brīža.¹⁵

Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūta vadošajam pētniekam Jānim Brokam ir sava versija par to, kas raksturo nacionālo identitāti un ar to saistošos terminus. Šajā pētnieciskajā darbā iepriekš tika teikts, lai izprastu nacionālo identitāti, ir vajadzīgs vispirms skaidrot jēdzienus, kas saistīti ar to, taču pētnieks raksta, ka skaidrojot visus šos vārdus, rodas viens liels paskaidrojumu un terminu juceklis, no kura tikai paliek ar vien grūtāk izprast nacionālo identitāti. Turklāt, dažādu šo vārdu autoru interpretācijas un atšķirīgie kultūras konteksti nav ļāvuši nevienam pētniekam šo vārdu lietot pilnīgi brīvi un skaidri. Pat identitātes pētnieks Eriks Eriksons (*Erik Erikson*) reiz teicis: „*Jo vairāk rakstu par šo tēmu, jo vairāk šis termins kļūst par apzīmējumu kaut*

---

¹⁴Guibernau, Montserrat. *Anthony D. Smith on nations and national identity: a critical assessment 2004*, 134. lpp. Pieejams:

http://homepage.univie.ac.at/herbert.preiss/files/Guibernau_Smith_on_nations_and_national_identity.pdf

¹⁵ Turpat, 135. – 139. lpp.

kam neizprotamam un visaptverošam."¹⁶Nacionālā identitāte ir viena no kolektīvās identitātes formām, uz kuru pētnieks raugās no diviem aspektiem; atsevišķiem indivīdiem piemītošu priekšstatu, izjūtu un darbību kopums, kuros indivīds sevi apzinās kā nacionālās identitātes nesēju un nācijas dalībnieku un kuros viņš smeļas it kā resursus savas individuālās identitātes uzturēšanai un veidošanai; un kā cilvēku kopumam piemītošu īpašību un kvalitāšu veselums, kas izpaužas atsevišķu indivīdu darbībā un attieksmē. Nacionālā identitāte laika gaitā ir veidojusies daudzveidīga un to ietekmējis dažādu tautu saplūšana un integrēšanās lielākās kopienās un tas, ka cilvēki mūsdienās kļūst rīcībspējīgāki un pieaug brīvība.¹⁷Nacionālā identitāte nebūt nav mirkļa tverama, tas ir ilgs veidošanās process, kas sākas jau bērnībā un to nostiprinot, tās apzināšanās ir stabila un pastāvīga un jo lielāks daudzums apzinās savu nacionālo identitāti, jo stabilāka ir valsts.¹⁸

Nobeigumā īsi gribētos ieskicēt kāda ir situācija mūsdienu Latvijā attiecībā uz nacionālo identitāti, to aprakstījusi dzīvesstāstu pētniece M. Zirnīte. Nacionālo identitāti Latvijā lielā mērā ietekmējuši tādi faktori, kā vēsturiskā atmiņa, pozīcija, kādu ieņēma katrs indivīds sabiedrībā pirms un pēc neatkarības atjaunošanas, kā arī izglītība. Tiem iedzīvotājiem, kuru vecāki tālknovečuši savu nacionālo apziņu un attieksmi pret valsti, pret savu valstisko apziņu izturas kā pret vērtību, neatkarīgi no tā, kur viņi dzīvo, savukārt daļa, kas augusi bez vecāku atmiņām par valstiskās neatkarības pieredzi, piešķir daudz mazāku nozīmi.¹⁹

1.2. Etniskā identitāte

Otra identitāte, ko nodala socioloģe Baiba Bela un kam noteikti būtu jāvērs uzmanība, ir etniskā identitāte. Vārds etniskis sengrieķu valodā ir *ethnos*, kas nozīmē cilts un tauta. Angļu valodā *ethnicity* aptuveni tulkojams kā tautība. Citējot pētnieci B. Belu par šiem jēdzieniem: „[...] (*šie jēdzieni*) *apzīmē sociālu grupu, ko raksturo kopīga vēsture un kopīga tagadne, kā arī savstarpēja identifikācija, kas balstās kopīgā valodā, kultūrā un tradīcijās. Etniskums izpaužas dažādos veidos, kas ietver grupas mutvārdu un rakstīto kultūru, paradumus, ticējumus un priekšstatu sistēmas, atpūtu un spēles, kā arī materiālo kultūru. Tiek uzskatīts, ka arī etniskā identitāte ir darbs procesā, nevis*

---

¹⁶Citēts pēc: Broks, Jānis. *Nacionālā identitāte: vispārējie modeļi un Latvijas gadījums*. Akadēmiskā dzīve. 49. rakstu krājums, 2012/2013, 15. lpp.

¹⁷Turpat

¹⁸Zirnīte, Māra. *Nacionālās identitātes apziņa pēc kara dzimušo Latvijas iedzīvotāju dzīvesstāstos*. Akadēmiskā dzīve. 49. rakstu krājums, 80. lpp.

¹⁹Turpat, 86. lpp.

kaut kas dabisks un dots kopš dzimšanas.”²⁰Izjūta par piederību, kādai konkrētai etniskajai grupai, cilvēkam rada mierinājumu pēc dzīves jēgas un arī vajadzību piederēt un identificēties kādai grupai. Nacionālisma un etniskuma pētnieks Entonijs D. Smits (*Anthony David Smith*) vēl klāt piemin, ka etnisko grupu veido valoda, ādas krāsa, mīti par kopīgu izcelšanos, vienotības apziņa, ticība, ieražas. Turklāt tā paredz arī reprezentācijas veidu jeb kā cilvēki sevi vēlas attēlot kādas konkrētas identitātes nesējus citu cilvēku priekšā.²¹

Savukārt socioloģe Inese Šūpule piezīmē, ka ar etnisko identitāti saistītais termins *etniskums* ir ļoti sarežģīts un pastāv pat tādi autori, kas atsakās to definēt, bet tikai raksturo to. I. Šūpule no angļu valodas *ethnicity* tulko kā *etnicitāte* un piezīmē, ka šis vārds būtu ekvivalents terminam *etniskā piederība*. Un vārds pats par sevi pirmoreiz sāks lietot 20. gs. 60. – 70. gados, bet interpretācijas sākumā bijušas atšķirīgas dažādās teritorijās. Piemēram, angloamerikāņi ar etnicitāti un etniskajām grupām tika saprastas minoritātes nacionālā valstī, savukārt Eiropā ar etnicitāti tika saprasts angļu vārds *nationhood*, kuram latviešu valodā nav atrasta piemērota tulkojuma, bet vārdu skaidrojošajā vārdnīcā tas tiek skaidrots, kā nācija vai liela cilvēku grupa ar kopīgu valodu, kultūru un ekonomiku.²² 20. gadsimtā socioloģijas zinātnēs plaši tika izmantots jēdziens *rase*, kad sociologi saprata, ka šis jēdziens nav vairs piemērots, tad tie ierosināja, ka to varētu aizstāt ar *etnicitāte*, jo tā apzīmē ar noteiktu kategorizāciju saistītu piederību, bet tomēr nepastāvēja viens jēdziena skaidrojums - dažādiem sociologiem un pētniekiem atšķīrās tā interpretācijas. I. Šūpule raksta, ka, piemēram, R. Dženkinss (Richard Jenkins) uzskatīja, ka šie divi jēdzieni ir pārāk atšķirīgi, lai *etnicitāte* varētu aizstādi *rasi*, jo robeža starp tiem ir pārāk nepastāvīga, kā arī *etnicitāte* ir pārāk vispārināts.²³

Runājot par etnisko identitāti, psiholoģe Larisa Brokāne ir apkopojusi vairāku pētnieku spriedumus par etnisko identitāti. Vispirms izdalot jēdzienu *etniskums* (*ethnicity*), viņa vēl piebilst, ka jēdziens skaidrojams ar pašidentitāti, kas ir etniskās identitātes pamats. Turklāt *etniskums* vispirms būtu jāsaista ar grupas identitāti un tikai

---

²⁰Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana un tālāknošana un tās dažādība*. Sast. Bela, B. *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem.*, 18. lpp.

²¹Smits, Entonijs. *Nacionālā identitāte*, 30. - 32. lpp.

²²Nationhood. <http://www.yourdictionary.com/nationhood>

²³Ķlave, Evija, Šūpule, Inese. *Nacionālā identitāte un diskurss: teorētiskās refleksijas*. 53. – 55. lpp.

tad ar individuālo dalību grupā.²⁴ Pie šī paša vēl gribētos pieminēt tādu jēdzienu kā *etniskā diferenciacija*, kas principā ir tas, kas nodala kādās etniskās grupas pārstāvi no citām grupām, respektīvi diferenciacija būtu kaut kas „ne mūsu”, kas veidojas etniskās grupas pašapziņā, tātad robežšķirtne starp „mūsu” un „ne mūsu”.²⁵ Savukārt, attiecībā uz etnisko diferenciaciju, L. Brokāneraksta norvēģu antropologa F. Bārta (*Fredrik Barth*) pieminēto, ka etniskā diferenciacija saglabājas arī tad, kad grupas pārstāvis palielina kontaktus ar citas etniskās grupas pārstāvjiem un arī tad, kad cilvēks nomaina savu etnisko vai sociālo grupu. Un šo noturīgumu lielā mērā nosaka tāds faktors kā, citējot L. Brokāni: „... *sociālās attiecības izjūt pretestību tikai pēc etnisko robežu uzstādīšanas.*”²⁶Skaidrojot jēdzienu *etniskās robežas*, jāpiemin, ka ar tām tiek saprastas etniskas grupas pastāvēšanas priekšnoteikumi, piemēram, kā kultūras iezīmes, kas var mainīties, bet kas ļauj pētīt un izprast šo etnisko grupu, kā arī pēc Bārta uzskatiem: „*etniskās robežas virza etnisko grupu sociālo dzīvi, nosaka grupas uzvedības organizāciju un sociālās attiecības.*”²⁷Saskaņā ar antropologu, etniskās diferenciacijas izgaišana nav pamatojama ar divu etnisko grupu mijiedarbību, jo kultūru atšķirības var saglabāties neskatoties uz to, bet netiek izslēgts, ka tā var izzust akulturācijas gadījumā.²⁸

Tātad šajā sakarā, iepazīstoties kas ir etniskā diferenciacija un etniskās robežas, var secināt, ka latviešiem, dodoties trimdā uz Zviedriju vai kur citur, gandrīz neatkarīgi no vecuma, jau bija izveidojušās zināmas šīs etniskās robežas, kuru dēļ latvieši varēja saglabāt savu latvisko apziņu. Arī bērniem, dzīvojot ģimenēs, šīs robežas netiek nojauktas, bet turpinātas, sevišķi tas attiecināms uz pavisam maziem bērniem, kam tikai identitātes apziņa vēl veidojas, taču savādākā vidē, bet vienalga tiek saglabāta latviskā apziņa. Daļēji arī etniskā diferenciacija un etniskās robežas ir daļa no priekšnoteikumiem kā dēļ latvieši spēja saglabāt savu latvisko identitāti trimdā.

1.3. Latviskums un latviskā identitāte

Šajā nodaļā, runājot par latvisko identitāti, vispirms būtu vēlams meklēt skaidrojumus, ar ko tiek saprasts latviskums un kādas ir tā izpausmes. Lai arī tas ir

---

²⁴Brokāne, Larisa. *Etniskās identitātes veidošanas aspekti multietniskā vidē*. 251. lpp. Pieejams: http://lufb.llu.lv/conference/new-dimensions-develop/2011/7th-New-dimensions-development-society-proceedings_2011-248-257.pdf

²⁵Turpat

²⁶ Turpat, 253. lpp.

²⁷Turpat

²⁸Turpat

aprunāts, taču skaidri formulētu un noteiktu definīciju attiecībā uz terminu *latviskums* nav. Vaira Vīķe-Freiberga, kura, kā zināms, ir ne tikai ievērojama politiķe, bet arī pieredzējusi pētniece psiholoģijas, folkloras un kultūras teorijas jomās, runājot par latvisko kultūru, latviskumu dēvē par latvisko īpatnību, kas nav iedzimta vai pārmantota, bet gan sabiedriskās vides radīta. Citējot V. Vīķi-Freibergu: *Latvisko kultūru gribētu definēt kā tādu, kas izaugusi no kopējām latviskām saknēm un veido organisku turpinājumu visam, kas līdz šim sakrāts tautas garīgā mantojuma visdažādākajos apcirkņos, pie šī paša citāta, turpinot V. Vīķi-Freibergu, ja radošam garam ir pazīstams un izprasts viss svarīgākais, kas latviešu tautas kultūras attīstībā līdz šim paveikts, tad nenovēršami viss, ko tas radīs, jau būs savā būtībā latvisks.*²⁹ Tātad būtībā latviskumu lielā mērā nosaka pagātnes mantojums tajā pašā laikā arī tagadne netiek piemirsta un vēl šo, it kā definīciju jeb skaidrojumu, nebūt nevajadzētu uztvert kā vienīgo un bez atkāpēm. Šis skaidrojums nenoliedz nedz tautiskās esamības iezīmes, nedz izslēdz domu par noteiktās sabiedrības etaloniem, jo šī definīcija ir vairāk aprakstoša nekā pavēloša. Ar to, ko mēs saprotam latviskumu, nevajadzētu izvirzīt jebkādas norobežojušas priekšstatus, normas vai kritērijus. Principā, definējot, kas ir latviskums, rastos vairāk nevēlamu seku un jautājumu nekā šī definīcija būtu skaidra. V. Vīķe-Freiberga formulējusi vairākus no tiem, piemēram, uz kāda pamata un kas ir izvirzījis šādu izteikumu, lai varētu apgalvot, ka kaut kas var būt latviski īpatnējs un kas varētu izmērīt latviskuma pakāpes, un vai latvisko normu neievērošanas gadījumā par to būtu kādas sankcijas pārkāpējam. Šī latviskā īpatnība jeb iezīme veidojas lēni un pakāpeniski, brīvi veidojoties, plurālistiskā sabiedrībā.³⁰ Pēc definīcijas saprotam, ka latviskuma īpatnība ir cieši saistīta ar pagātnes mantojuma apguvi un latvisko kultūru, tai skaitā, vēsture, arhitektūra, tradīcijas u.c.

Lai latviskā dzīves dziņa tiktu saglabāta un turpināta arī pēc daudziem gadiem, to nepieciešams kopt un kultivēt, respektīvi, ar to nodarboties ikdienā un nodot tālāk to saviem pēcnācējiem. V. Vīķe-Freiberga izdala divus galvenos veidus, kas izveidojušies vēstures gaitā, kā nākošās paaudzes apgūst latviskumu un tā izpratni; formālā apguve, kas ir mācīšanās skolā un balstās uz zināšanām un neformālā, kas ir pieredzē balstītā audzināšana un apgūta radu vai ģimenes lokā.³¹

---

²⁹Vīķe-Freiberga, Vaira. *Kultūra un latvietība*. Rīga: Karogs, 2010, 157. lpp.

³⁰Turpat, 158. lpp.

³¹Turpat, 164. lpp.

Lai labāk izprastu latvisko, tā izpausmes būtu meklējamas jau tradicionālās latviešu zemnieku kultūras iezīmēs, jo tie ir paši pirmsākumi, taču atrast latvisko pašā šaurākajā nozīmē ir ārkārtīgi grūti. Pastāv vairāki faktori, kas laika gaitā ietekmējis latvisko; senču dzīves veids ir bijis mainīgs laikā, arī telpa savā ziņā nosaka tā dažādību (dažādi novadi vienā un tajā pašā laikā), kā arī dažādos laika posmos Latvijas teritorija tikusi pakļauta dažādām ietekmēm. Šo iemeslu dēļ, nebūtu vēlams meklēt definīciju latviskajam, bet gan tikai to aprakstīt un raksturot – latvisko sadzīvi, virtuvi, bet tai pat laikā nepieņemot to par normu vai priekšrakstu, savādāk tas latvisko iežogotu un tas varētu būt maldīgs un vienkāršots.³² Pastāv arī vēl citi faktori, kas ietekmē latviskā pārmantošanu tā vistiešākajā nozīmē. Kā vienu no tiem var minēt urbanizāciju, kuras iespaidā daudzas tautas pazaudē savas tradīcijas un zūd kultūras slāņi, piemēram, lopu loma cilvēku sadzīvē un psihē, kad tos aizstāj traktori un tehnika, taču pastāv iespējamība, ka ieražas var arī saglabāt, dodot tām jaunu vietu mūsdienīgajā ikdienā, piemēram, latvieši saglabājuši tradīciju valkāt tautas tērpus dziesmu svētkos, arī citu latvisku elementu rekonstrukcijas, pielāgotas mūsdienām, ir radītas šodienas sabiedrībai.³³

Kā vienu no latviskuma sastāvdaļām noteikti jāpiemin arī simbolus un to nozīmi, bet šeit vēl būtu vērts piezīmēt, ka simboli ar visu to dziļāko nozīmi nevis tikai virspusēja simbola uztvere. Kā piemēru V. Vīķe-Freiberga piemin bērzus, kas tiek uzskatīti par latviskiem, jāatzīst, ka bērzi var būt arī norvēģiski Norvēģijā vai igauniski Igaunijā, tādēļ šeit tiek runāts par šī simbola sakrālo nozīmi, kas bērzus padara tik ļoti mūsu – latviskus. Trimdiniekus, ilgstoši dzīvojot ārpus Latvijas, trimdas pieredze bija piespiedusi izprast un skaidrot šo simbolu dziļāko nozīmi, lai tos varētu nodot nākamajām paaudzēm un audzināt trimdas jauniešus latviskā garā. Piemēram, gadījumā ar bērziem, lai izprastu bērzu visdziļāko nozīmi, bija nepieciešams izprast cilvēku attieksmi pret kokiem vispār. Šajā gadījumā tā būtu jau no seniem laikiem saglabāta cieņa pret koku, ne tikai kā praktiski lietderīgu materiālu, bet arī dzīvības simbolu, vidutāju starp zemi un debesīm un vēl daudz ko citu, jo galvenais ir saprast koka simbola nozīmes izejas punktu, jo to izprotot, jebkuram cilvēkam, atrodoties prom no dzimtenes, ir iespējams iemācīt senču tuvību ar bērziem un kokiem kopumā. Kā daudzu simbolu nesēju var dēvēt latviešu literatūru, sākot jau ar senāko latviešu literatūru, jo tajā simboli attīstās un pārveidojas, kas savukārt tiek pārnest uz jaunajām paaudzēm.

---

³² Vīķe-Freiberga, Vaira. *Kultūra un latvietība*. Rīga: Karogs, 2010, 167. lpp.

³³ Turpat, 180. lpp.

Citējot V. Vīķi-Freibergu, *Tieši literatūrā varbūt visskaidrāk saskatāmi simbolu režģi un kompleksi, kuri lielā mērā veido tautas garīgo pārdzīvojumu spēka līnijas un kuros izpaužas latviski īpatnējais un specifiskais.*³⁴

Līdz ar lielo Latvijas valstspiederīgo skaita emigrēšanu uz ārvalstīm Otrā pasaules kara laikā, aktualizējās latviskās identitātes problēma trimdā, jo esot prom no dzimtās zemes, cilvēks var vēl vairāk izjust sevi kā dzimtenes piederīgo vai arī censties iejusties un pieņemt mītnes zemes valodu, tradīcijas un pat identificēt sevi ar jauno, apkārt esošo kultūru. Līdz ar to latviskā identitāte svešā zemē veidojas tomēr savādāk.

Periodiskajā trimdas izdevumā *Jaunā Gaita* Vaira Vīķe-Freiberga kādā apcerējumā stāsta par latvisko identitāti trimdā un min, ka latviskās identitātes saglabāšana ir svarīgs priekšnoteikums, lai latvieši vispār spētu turpināt savu eksistenci, kaut arī tie ir ārpus valsts robežām. Pie tam, sakarā ar to, ka trimdas gadi bija ievilkušies, latvieši vairāk asimilējās zviedru kultūrā, kā dēļ latvietības saglabāšana kļūst grūtāka un kā dēļ arī izveidojās divi galvenie iemesli kāpēc radās zudums ārzemju latviešu kopienā. Pirmkārt, jo daļa latviešu atteicās no latvietības ar mērķi pēc iespējas vairāk iejusties vietējā sabiedrībā, kas galvenokārt notika starp minoritātes pārstāvjiem. Otrkārt, grūtības sagādāja latviskās identitātes pārnešana uz trimdā augošiem pēcnācējiem un tas ir visai saprotams, ja cilvēks aug savā mītnes zemē, bet tam vēl papildus jāuztur saikne ar viņam svešu sabiedrību.³⁵

Rakstā tiek izdalīti trīs latviskās identitātes paveidi, kas ir raksturīgi trijām trimdas latviešu paaudzēm. Pirmā ir automātiskā identitāte, kura pārsvarā raksturīga vecākajai trimdas paaudzei. Šim paveidam iezīmīgi ir tas, ka pārstāvji jau savu personību pilnībā vai daļēji ir izveidojuši Latvijas teritorijā. Otrā paveidu autore dēvē par piespiedu identitāti, kas galvenokārt raksturīga trimdiniekiem, kas lielāko dzīves daļu ir pavadījuši savā mītnes zemē, bet dzimto atstājuši bērnu vai pusaudžu gados. Līdz ar to indivīds tuvāks jūtas mītnes zemei un tās sabiedrībai, bet tajā pašā laikā jūtas arī kā trimdinieki tā dēļ, ka vietējie iedzīvotāji pret tiem izturas kā pret ārzemniekiem un netiešā veidā to atgādina, jautājot no kurienes tie nāk vai kur tie dzimuši. Kā trešais un atšķirīgākais paveids tiek dēvēts par apzinīgi izvēlēto identitāti, kura visvairāk raksturīga jaunākajām un vidējām paaudzēm. Šo identitātes paveidu nevar iegūt automātiski, dzīvojot mītnes

---

³⁴Vīķe-Freiberga, Vaira. *Kultūra un latvietība*. Rīga: Karogs, 2010, 184. lpp.

³⁵Vīķe-Freiberga, Vaira. Latviskā identitāte trimdā. *Jaunā Gaita* nr. 100-101, 1974. Pieejams: http://jaunagaita.net/jg100/JG100-101_VairaVikeFreiberga.htm

zemē, bet gan tās pārstāvjiem ir jāiegulda zināmas pūles, apgūstot valodu, arī latviskā gara izpratni, tai skaitā, tradīcijas.³⁶

Pētot latvisko identitāti, šeit vēlētos vēl pieminēt ne tik sen veikto pētījumu par to, kas tiek saprasts ar *latviskumu*. Pētījumu veica Ilzīte Jakoba un Līga Paula, kurā tika intervēti 26 trīs paaudžu informanti, arī tādi, kas nedzīvo Latvijā, ko viņi saprot ar latvisko identitāti un kāpēc tā viņiem ir svarīga, un vai viņiem ir svarīgi to uzturēt. Pētījumā atklājās, ka lielākoties viedokļi ir visai līdzīgi, tomēr niansēs atšķirīgi un tas ir pašsaprotami atšķirīgo uzskatu dēļ.

Balstoties uz teorētiskajām nostādnēm pētījuma pirmajā daļā par identitāti, vēlāk tiek īsi raksturota latviskā identitāte *Latviskā identitāte ir ideju, vērtību un kultūras modeļu simbolu kopums, ar kura palīdzību tiek veidota, uzturēta un izteikta cilvēka etniskā piederība latviešu tautai, un šīs tautas kolektīvā patības apziņa. Latviskās identitātes pastāvēšanas priekšnoteikumi ir valoda, kultūra, tautas vēsture, folklorā, tradīcijas, nācijās simboli*.³⁷ Pētījumā tika intervēti trīs paaudžu indivīdi, jo laika gaitā to dažādu paaudžu pārstāvju dzīves tiek pakļautas dažādām ietekmēm un katrai no tām ir sava kopīga sociālā un vēsturiskā pieredze, arī katra jaunā paaudze ātrāk pieņem un apgūst jaunievedumus, kamēr tiek aizmirsts vecais vai arī tas vispār netiek apgūts. Piemēram, visiem labi zināmās tehnoloģijas jaunākā paaudze visai ātri un veiksmīgi prot apgūt un lietot ikdienā, kamēr vecākajām paaudzēm to apgūšana var ieilgt. Pētījumā atklājās, ka respondenti ar latviskumu saprot vispirms latviešu valodu un tad seko tradīciju un paražu ievērošana un turpināšana, svētku svinēšana, simboli tādi kā, himna, karogs, Brīvības piemineklis un citas pamatvērtības, piemēram, latvju dainas, tautas tērps, un tie apzinās, ka latvietības saglabāšana ir svarīga, taču pētījums atklāj, ka to vairāk praktiski piekopj vecākās paaudzes, taču mazāk jaunākās paaudzes. Pēc pētījuma informantu sniegtajām atbildēm ir skaidrs, ka tie apzinās, ka latviskā identitāte ir jāuztur, jo tādā veidā latviešu tauta var sevi identificēt starp citām pasaules tautām, bet mūsdienu mainīgajā telpā etnisko identitāti uzturēt kļūst ar vien grūtāk, tādēļ pētnieces uzskata, ka jaunākajām paaudzēm tai īpaši jāpievērš uzmanību, lai tā tiktu saglabāta un pārmantota tālāk.³⁸

³⁶Vīķe-Freiberga, Vaira. Latviskā identitāte trimdā. *Jaunā Gaita* nr. 100-101, 1974. Pieejams: http://jaunagaita.net/jg100/JG100-101_VairaVikeFreiberga.htm

³⁷Jakoba, Ilzīte un Paula, Līga. Pētījums. *Latviskā identitāte latviešu skatījumā*. Pieejams: <http://llufb.llu.lv/Raksti/SZF-raksti-2011/SZF-rakstu-krajums-2011-153-157.pdf> 154. lpp.

³⁸Turpat, 157. lpp.

1.4. Latviskums trimdā

Tik lielam skaitam latviešu, aizbraucot no Latvijas un ilgstoši uzturoties citā zemē, pašsaprotami, ka ar laiku veidojās dažādas organizācijas un biedrības, kur tie pulcējās un kā dēļ varēja uzturēt saikni ar Latviju un latviskumu. Īpaši svarīgi piedalīties un iesaistīties šādās latviešu organizētos pulciņos un nometnēs bija bērniem un jauniešiem, sevišķi tiem, kuri bija dzimuši Zviedrijā, jo ar to palīdzību varēja veidot priekšstatus un audzināt tos latviskā garā.

Kā vienu no piemēriem var saukt *trīsreiztrīs*(3x3) nometni, kas norisinājās ne tikai Zviedrijā, bet arī citās trimdinieku mītnes zemēs. Aktīva trimdas latviešu organizāciju dalībniece Līga Ruperte runā par trīsreiztrīsnometņu lomu latviskās identitātes saglabāšanu trimdā. Ar laiku tika saprasts, ka ar latvisko izglītību un pieaugušo devumu latvisko zināšanu apgūšanā starp jaunākajām vecuma grupām ir par maz, tādēļ radās vajadzība pēc papildus skoliņām un nometnēm, bet galvenais dot iespēju būt starp latviešiem. Trīsreiztrīs nometnes mērķis bija latviskās kopības izjūtu veicināšana, ģimeņu stiprināšana, kā arī draudzības veidošana starp latviešu ģimenēm. Citējot Līgu Rupertu: „*Tā ir domāta latviskai dzīvei latviskā vidē, lai palīdzētu latvietim iepazīt pašam sevi, savu ģimeni, jaunus un vecus draugus neikdienišķos apstākļos. Tā ir domāta, lai visu paaudžu latvieši kopā baudītu latvisko pārdzīvojumu, lai no dažādu nozaru lietpratējiem un cits no cita mācītos, kādi ir latvieši un latvietība mūsu dienās, kas viņu dara atšķirīgu no citām etniskām grupām. Tā ir domāta, lai vismaz nedēļu gadā dzīvotu tīri latviski, darot to, kas sirdij dod prieku.*”³⁹

Ar nometnes palīdzību latviešiem bija iespējams paplašināt un nostiprināt savas zināšanas par latvisko, stiprināt draudzību, jo kopā tika darītas dažādas latviskas aktivitātes un ievērotas tradīcijas, piemēram, tika cepta rupjmaize, pīrāgi un darinātas pastalas. Īpaši svarīgi iesaistīties šādās aktivitātes bija jaunākajām paaudzēm. Trimdas latviešu organizāciju vadītāja L. Ruperte raksta, ka daudzi no jaunākajām paaudzēm, kas piedalījušies nometnēs bērnībā, vēlāk kļuvuši par to vadītājiem, un šeit jāpiemin, ka vadīt šādas nometnes prasīja lielas pūles un jāizjūt lepnums par savu tautu, jo darbs ir bijis brīvprātīgs un bez atalgojuma, tikai vien gandarījuma izjūtu par paveikto un par radīto kopības sajūtu.⁴⁰

---

³⁹ Ruperte, Līga. *Trīsreiztrīs nometņu loma latviskās identitātes saglabāšanā trimdā*. Sast. Kļaviņa, Daina, Brancis, Māris. Trimda, kultūra, nacionālā identitāte. Konferences referātu krājums: Rīga, Nordik, 2004., 136. lpp.

⁴⁰Turpat, 138. lpp.

Ne tikai latviskas aktivitātes kopā ar citiem latviešiem radīja vienotības sajūtu un dziļāku saikni ar Latviju, bet arī materiālas lietas, piemēram, kā senās latviešu rotas, bet šajā gadījumā ne pašai rotai kā lietai tik liela nozīme kā rotai kā simbolam. Visiem tik labi zināmais Nameja gredzens, īpaši populārs tas kļuva starp vīriešu kārtas pārstāvjiem. Rotkale un Trīsreiztrīs nometnes viena no pasniedzējām, Lilita Spure, atklāj, ka rotu valkāšanai ar simbolisku nozīmi trimdā bija liela nozīme latviskās identitātes saglabāšanā. Kad tika pamesta Latvija, izbraucējiem piederējuši dārgmetāli, kurus tie likuši pārkalot rotās, jo ierobežoto personīgo lietu dēļ ņemšanai līdz uz ārzemēm, rotas varēja vieglāk pārvest, kad tās tika valkātas. Trimdas sākumā rotkaļu darbs bija visai pieprasīts, īpaši pieprasījums auga pēc etnogrāfiskajām rotām, daudz rotas tika radītas no vēl senākiem motīviem, kas tika jaunradītas pēc tā laika modes prasībām. L. Spurezina teikt, ka pastāv pat vesela latvisko rotu sērija, kura tikusi saukta par „trimdas baroku”, šo terminu lietojuši aktīvākie trimdas rotkaļi. „Septiņdienu” gredzens, zināms arī kā līgavas gredzens, „muciņa”, Namejs – šie ir tikai daži no piemēriem. Turklāt latviskās rotas ir pildījušas ne tikai rotāšanās funkciju un palīdzējušas uzturēt saikni ar Latviju, bet tās pildījušas arī pazišanās zīmes funkciju, ieraugot kādam latviskās rotas, tūlīt paliek skaidrs, ka uzrunātā persona ir latvietis, tādēļ šī kopīgā iezīme var radīt labvēlīgus apstākļus jaunas saskarsmes veidošanai, kas tālāk var attīstīties par draudzību un palielinātu saikni ar Latviju un latviešiem, kas nāk tikai par labu latviskās identitātes saglabāšanā.⁴¹

Zināmākie rotkaļi, kas bieži devās uz nometnēm, par savām latviskajām rotām un apmācīšanu nemaz neprasija daudz, bieži tie strādāja un mācīja citus vispār bez samaksas, jo svarīgi bija jauniešos ieaudzināt un likt izprast latviskumu. Arī trimdiniekiem tās bija lielā vērtē, jo veltīja daudz laika darbam, lai iegūtu līdzekļi rotām, jo starp trimdas tautiešiem bija iecienīts kā dāvanu pasniegt tieši latviskās rotas.⁴²

Tagad, kad trimda ir kļuvusi par diasporu un kad trimdas latvieši ir tikuši tik ļoti izkaisīti pasaulē un veidojuši dažādas kopienas un biedrības, lai ar to palīdzību saglabātu un uzturētu latvisko apziņu un identitāti, ir izveidojusies tāda koncepcija, kā *trimdas kultūra*. Muzeja un pētniecības centra *Latvieši pasaulē* dibinātāja Maija Hinkle, kura arī ir cieši saistīta ar Amerikas latviešu dzīvesstāstu pētniecību, skaidro, ka vārds *kultūra* no antropoloģiskā aspekta ietver sevī ne tikai, ko pasaulē cilvēki sauc par *augsto*

⁴¹Spure, Lilita. *Latvisko rotu valkāšanas nozīme trimdā. Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*, 339. lpp.

⁴²Turpat, 343. lpp.

kultūru, kas būtu rakstniecība, mūzika, teātris, bet arī ticējumi, tradīcijas, morāle, likumi un tml.⁴³ Tā iemesla dēļ, ka latvieši bieži vien neiekārtoja dzīvesvietas vienā pilsētā vai apgabalā, bet izklienējušies pa valsts teritoriju, tādēļ pašsaprotami, ka ar laiku veidojas vajadzība pēc organizētām kopām un biedrībām, kur tautieši varētu nodarboties ar līdzīgu interešu uzturēšanu.⁴⁴

Viena no šādām daudzajām kopām bija *Latviešu mākslas veicinātāji* Zviedrijā. Identitātes viens no svarīgiem elementiem, uz kā tā balstās, ir vēsture, un kā augstāk tika minēts, ka arī māksla ir viena no *kultūras* sastāvdaļām. Šīs kopas nosaukums jau pasaka priekšā, kāds bija tās mērķis – veicināt latviešu mākslu, organizēt latviešu mākslas vakarus, izdot grāmatas ar mākslinieku ilustrācijām un ieinteresēt tautu par savu pagātnes un tā laika mākslas mantojumu. Arī kopas darbību virzieni tikuši izdalīti vairākās kategorijās: pirmkārt, latviešu nācijas piederības sajūtas saglabāšana, trimdas mākslinieki savus darbus radīja mītnes zemē, ārpus Latvijas un ļoti svarīgi tiem bija palikt latviskiem, kā arī tuvināties latviskajam, iepazīt, izzināt, tas ir, iet dziļumā, nevis izplūst plašumā; otrkārt, latviskā kultūras mantojuma apzināšana, tas ir, jo literatūra un māksla, pēc V. Liepas domām, ir kur visvairāk var smelties latviskā gara bagātību; treškārt, latviešu kultūras nostiprināšanu un saglabāšanu, lai to varētu īstenot, cītīgi un iespēju robežās tika sekots līdzī mākslas norisēm un tendencēm Latvijas teritorijā.⁴⁵

Socioloģe un dzīvesstāstu pētniece Baiba Bela-Krūmiņa konferencē *Trimda, kultūra un nacionālā identitāte* 2004. gadā lasīja referātu par kultūras nozīmi latviskās identitātes saglabāšanā un uzturēšanā trimdā, pēc kura var secināt, ka šajā referātā un socioloģijas zinātnēs ar vārdu *kultūra* tiek saprasts viss, no kā sastāv sabiedrības dzīvesveids, tas būtu, valoda, rituāli, uzvedības normas, māksla un ikdienas lietas, piemēram, manieru, apģērbu. B. Bela-Krūmiņa latviešu trimdas sabiedrību raksturo kā ar īpašu un misijas izjūtu iezīmīgu. Šī īpatnība ļāvusi trimdiniekiem, ne tikai Zviedrijā, bet arī citur, savādākā sabiedrībā un kultūrvidē saglabāt savu etnisko identitāti, valstisko apziņu un valodu. Trimdas latvieši atradās vienlaikus divās kultūrvidēs un bez šīs misijas izjūtas latviešu sabiedrībai būtu bijis grūti to saglabāt, kā arī tālāk nodot to pēcnācējiem, kas turpinātu uzturēt latvisko identitāti. Socioloģe piezīmē, ka katrai paaudzei vērtības un uzskati mainās, tādēļ tie ir atšķirīgi no paaudzes paaudzei, taču

---

⁴³Hinkle, Maija. *Latviskā identitāte un trimdas kultūra Amerikas latviešu dzīvesstāstos. Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*, 510. lpp.

⁴⁴Liepa, Valentīna. „Latviešu mākslas veicinātāji” *Zviedrijā: darbība un nozīme trimdas latviešu kultūras saglabāšanā. Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*, 353. lpp.

⁴⁵Turpat

pats svarīgākais, kur jāievēro pēctecība, lai uzturētu latvisko, ir vēsture, kultūra un kopīgais liktenis.⁴⁶ Citējot B. Belu-Krūmiņu: „Kultūra kā sarežģīts veselums, kas vieno trimdas sabiedriskās un trimdinieku individuālās dzīves dažādos aspektus un nodrošina latviskās identitātes uzturēšanas un tālāk nodošanas procesu.”⁴⁷

Kā jau tika minēts iepriekš, latviešiem nonākot ārzemēs, visai dabiski bija piemēroties vietējiem apstākļiem, taču tai pat laikā nezaudējot saikni ar dzimteni, interesi par latviešu kultūru un vēsturi. Trimdiniece Agra Asmus-Vāgnere stāsta, ka visai likumsakarīgi, ka ideja par kultūras stiprināšanu parādījās jau bēgļu nometnēs, jo valsti pameta liels skaits latviešu inteliģences pārstāvju, kuri aizsāka amatieru teātru pulciņus, dibināja mākslas studijas, arī skolas, kurām ir liela nozīme latviskuma pārņemšanā nākamajām paaudzēm. Tajās parasti apgūst latviešu literatūru, teātri un vēsturi. Ar šo skolu palīdzību jaunieši liek pamatus latvietības un nacionālās apziņas veidošanā.⁴⁸

---

⁴⁶Bela-Krūmiņa, Baiba. *Kultūras nozīme latviskās identitātes uzturēšanā un pārmantošanā trimdā. Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*, 528. lpp.

⁴⁷Turpat, 529. lpp.

⁴⁸Asmus-Vāgnere, Agra. *Trimdas latviešu skolas – kultūras un tautiskuma šūpulis. Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*, 172. lpp.

2. LATVISKĀS IDENTITĀTES DAŽĀDĪBA, SAGLABĀŠANA UN TĀLĀKNODOŠANA TRIMDĀ

Jaunas dzīves uzsākšana svešā zeme bija visai liels izaicinājums, vēl jo vairāk tautiešiem, kas valsti bija pametuši ar vienu vienīgu ceļa somu, bez valodu zināšanām un bez sociālā statusa, bet neraugoties uz šīm grūtībām, latvieši visai ātri bēgļu nometnēs sāka organizēt latvisko kultūras dzīvi, kas veidoja labu pamatu tās tālākai attīstībai, jo bēgļu nometnēs Zviedrijā, tiem bija jāuzturas vairākus mēnešus, kas, savukārt, radīja labvēlīgus apstākļus ideju radīšanai. Socioloģe B. Bela-Krūmiņa atsaucoties uz Amerikas Latviešu Apvienības Mutvārdu vēstures projektu vadītāju Maiju Hinkli raksta, ka ir tikuši izdalīti četri galvenie faktori kāpēc latvieši turējās kopā uzturēja latvisko identitāti: (I) Atbildības izjušana pret okupēto Latviju; (II) savstarpēja palīdzība; (III) nepieciešamība pēc kultūras, kurā justies kā mājās; (IV) līderības iespējas. B. Bela-Krūmiņa papildina, ka līderība vairāk saistās ar augstāku relatīvu statusa iegūšanu un savstarpējā palīdzība saistās ar materiālajām vērtībām, taču visbiežāk visi šie faktori saistās kopīgās nacionālās kultūras vērtībās, kā arī identitātē, dabiskā vajadzība pēc būšanas kopā ar sev līdzīgajiem.⁴⁹

Folkloras pētniece Inta Gāle-Kārpentere atgādina trimdas mērķus un uzdevumus, ko atklājusi pārvietoto personu misijas paziņojumā: „*Kā trimdiniekiem mums ir morāls pienākums saglabāt mūsu valodu un kultūru, un audzināt tādas nākošās paaudzes, kas pievienosies mums mūsu cīņā par neatkarības atjaunošanu.*”⁵⁰ B. Bela-Krūmiņa papildina, ka šī ideja veicināja tik aktīvu un iniciatīvas pilnu latviskās identitātes saglabāšanu un latviešu sabiedrības pastāvēšanai svešā zemē. Tātad vērtību lomai identitātes saglabāšanā bija liela loma, bet ne tikai, to veicināja arī pati trimda, kas ir galvenais cēlonis, šo ideju un vērtību stiprināšanai un iepriekšminēto misiju virzīja priekšplānā. Tomēr trimdas situācijai pastāvēja arī tās tumšā puse, kas daļēji radīja situāciju, kurā, tieši otrādi, vērtības, etnisko identitāti, tradīcijas un tml. bija grūtāk uzturēt, jo tas viss šķita pārāk tālu no iepriekšējās dzīves realitātes, jo cilvēkam dzīvojot divās kultūrvidēs, tiek apgrūtināta spēja sekot līdzī un ievērot visas latviskās tradīcijas un visu citu latvisko, kā arī pielāgošanās jaunajai dzīvei prasīja daudz pūles,

⁴⁹Bela-Krūmiņa, Baiba. *Trimda kā vērtību katalizators*. Zin. red. Krūmiņa-Koņkova, Solveiga. *Kultūras identitātes dimensijas*. Rīga: LU aģentūra „LU Filozofijas un socioloģijas institūts”, 2011, 152. lpp.

⁵⁰Citēts pēc: Bela-Krūmiņa, Baiba. *Trimda kā vērtību katalizators*. *Kultūras identitātes dimensijas*, 152. lpp.

materiālās vērtības tomēr bija priekšplānā, jo zvejnieku laivās visu iedzīvi nebija iespējams paņemt līdzī, tādēļ īpaši trimdas sākumā vajadzēja kārtīgi nopulēties, lai iekārtotos un asimilētos jaunajā mītnes zemē, kas principā kļuva par tālākās dzīves stratēģiju, savukārt, tie, kuri ne tikai tālāko dzīves stratēģiju un iedzīvošanos uzskatīja par svarīgu, bet arī vērtības, trimdas misiju un latviskās identitātes tālāknodošanu pēcnācējiem atzina par būtisku, tie latvieši arī spēja nodrošināt visus šos procesus, lai arī tas prasīja lielu motivāciju. Socioloģe vēl piezīmē, ka šīs vērtības tomēr nav definējamas un katrs tās saprot pēc sava prāta un interpretē savādāk, jo trimdas sabiedrība, un sabiedrība vispār, nav viengabalaina vai saskaņota vienā veselumā, bet gan katram ir savi uzskati un viedokļi, tādēļ arī latviskums un tā vērtības tika mērītas pēc saviem kritērijiem, kā arī katra paaudze to apgūst citādāk. Tomēr trimdas pamatvērtības, kas turēja trimdas sabiedrību kopā, bija latviešu valoda, tradīcijas, vēsture, māksla, kultūra, reliģija, neatkarības un brīvības ideja.⁵¹

Vēl būtu jāpiezīmē, ka Latvijas teritoriju pameta pavisam kopā nosacītos četros migrācijas viļņos. Edmunds Šūpulis un Dace K. Bormane referātā *Viena tēvzeme – divas pieredzes* iezīmē šos nosacītos izbraukšanas viļņus. Pirmais, kas vairāk bija izbraukšana līdz Pirmajam pasaules karam. Otrais izbraukšanas vilnis notika Otrā pasaules kara laikā un pēc tā, kad daudziem bija bažas par ienākošās varas nodomiem pret Latvijas iedzīvotājiem. Trešais vilnis notiek pēc Otrā pasaules kara un Padomju Savienībā, kad mainījās etniskais sastāvs. Pēdējais vilnis notiek pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā.⁵² Šī pētnieciskā darba ietvaros autorei visvairāk interesē otrs migrācijas vilnis, bet salīdzināšanai tiks veltīta uzmanību arī pēdējam izbraukšanas vilnim. Kara laika bēgļi nereti zvejnieku laivās bija paņēmuši līdzī tikai vienu ceļa somu, bet līdztekus tai, tie paņēma lielu daļu nemateriālu labumu. Zināms, ka izbraucēju vidū bija liels skaits latviešu inteliģences, kas uz Zviedriju un citām valstīm, bija paņēmuši līdzī prasmes un sociālo kapitālu, kas tika ieguldītas radošās aktivitātēs, kas bieži vien tikušas organizētas latviešiem un kurām pateicoties tie varēja uzturēt savu latvisko apziņu un identitāti, un justies latviski svešā zemē.⁵³

2.1. Dzīvesstāstu ekspedīciju pieredze Zviedrijā

---

⁵¹Bela-Krūmiņa, Baiba. *Trimda kā vērtību katalizators. Kultūras identitātes dimensijas*, 154. - 155. lpp.

⁵²Šūpulis, Edmunds un Bormane K., Dace. *Viena tēvzeme – divas pieredzes. Kultūras identitātes dimensijas*, 208. lpp.

⁵³Turpat

Dzīvesstāstu pētniecība Latvijā aizsākās 1992. gadā Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūtā un to dēvēja par Nacionālās mutvārdu vēstures projektu. Jau ar iepriekšēju pieredzi Latvijas Kultūras fondā, to aizsāka neliela pētnieku grupa, kuras galvenais iniciators un vadītājs bija LU ētikas profesors Augusts Milts. Pētnieku grupas galvenais mērķis bija vākt ne tikai vēsturiskas liecības par bēgļiem, bet arī intervēt un uzklaut tos un pati intervēšana un tās process kā viena no galvenajām pētījuma daļām. Māra Zirnīte raksta, ka tāpat pētnieki sev izvirzīja pētījuma uzdevumus, pēc kuriem galvenokārt vadīties uz pētījuma mērķi. Tie būtu: krāt liecības, kas raksturo tautas dzīvi gan dramatiskās, gan ikdienas norisēs; ar stāstīja līdzdalību veidot krājumu, kas iezīmē identitāti noteiktā laika periodā un noteiktos dzīves apstākļos, un blakus citai kultūrvidei, bet turpinot apliecināt un uzturēt latvisko apziņu. Pētnieku grupas pētnieciskais modelis bija intervijas materiālu vākšanas ekspedīcijas. Kā pati M. Zirnīte saka, ka šīs ekspedīcijas sekmēja: atjaunotā saikne starp latviešiem; tika veidots atbalsts no latviešu organizācijām ārzemēs; kontaktus ar ārzemju latviešu zinātniekiem; un citi starptautiskie atbalsta projekti. Nacionālās mutvārdu vēstures ekspedīciju projektam bija svarīga loma, jo tas pieteica pieprasījumu latviešu atmiņu kopkrājuma veidošanā. Pirms došanās ekspedīcijās, projekts sagatavoja dažus dzīvesstāstu intervēšanas pamatprincipus, kuras tika veidotas kopā ar zinošiem un gudriem ārzemju latviešiem un kuri palīdzēja sagādāt zinātnisko literatūru par dzīvesstāstu pētniecību. Tie arī vadīja seminārus, kuros sniedza iesaistītajiem pētniekiem vajadzīgās zināšanas. Un tieši ārzemju latvieši kļuva par pirmajiem pētījumā intervētajiem cilvēkiem.⁵⁴

Galvenā Nacionālās mutvārdu vēstures pētnieku uzmanība tika veltīta vecākās paaudzes izbraucējiem, arī šai stāstītāju grupai piemīt attieksme par latvisko kultūru kā apzināti izvēlēta vērtība. Projekta laikā pētnieki ceļoja arī uz mazliet tālāko Norvēģiju, kur salīdzinoši ar Zviedriju, latviešu bija skaitliski mazāk. Pēc Otrā pasaules kara Norvēģija nebija reģistrēti vairāk kā simts latviešu un apkopoti tika apmēram 20 dzīvesstāstu, kuriem raksturīgs bija izvērsts stāstījums, kuros ir atklātas pat niansētākās detaļas un tikuši atklāti pat pārdzīvojumi. Nacionālās mutvārdu vēstures projektu atbalstīja gan privāti ziedojumi, gan dažādas citas organizācijas piešķirot līdzekļus braucieniem uz Ziemeļvalstīm, piemēram, Ziemeļvalstu informācijas birojs piešķīra

---

⁵⁴Zirnīte, Māra. *Dzīvesstāstu pētniecības ekspedīcijas pie latviešiem Norvēģijā un Zviedrijā*. Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture: Reliģiskās idejas Latvijā*. Rīga: LU filozofijas un socioloģijas institūts, 2008. 88.-90. lpp.

līdzekļus braucienam uz Norvēģiju. Mazliet vēlāk sākās ekspedīciju braucieni uz Zviedriju, t.i., 1996. gadā, uz turieni, tikties ar Stokholmas latviešiem, devās divas mutvārdu pētnieces – Baiba Bela un Māra Zirnīte. Nākamais brauciens uz Zviedriju pētījuma ietvaros norisinājās 2006. gadā, taču šoreiz pavisam citā pilsētā – Gēteborgā. Šajā otrajā braucienā pētnieces tiekas arī ar šajā pētījumā intervētā kunga audžumāti ārsti psihiatri Annu Pāvulāni, kura ir vienīgā latviete, kas ieguvusi Zviedrijas valsts augstāko apbalvojumu Ziemeļzvaigznes (*Nordstjerne*) ordeni. Otrās ekspedīcijas laikā pievienojās vēl daži zinātnieki un līdz ar to šī ekspedīcija nedaudz atšķīrās ar to, ka palīdzēja izprast mītnes zemes kontekstu un pavēra skatu uz latviešu kopienas no Zviedrijas perspektīvas. No stāstiem var uzzināt, ka trimdiniekiem saglabājušās spēcīgas saites ar Latviju un domas par atgriešanos dzimtenē ir bijušas vienmēr, tikai no tā likuši atturēties pēcnācēji, jo kam mītnes zeme, citam dzimtene. Pēc šīs ekspedīcijas dzīvesstāstu krājumu papildina 19 jauni ieraksti.

Pētniece arī atklājusi, ka ekspedīciju laikā 1996. gadā, ir vadījusi arī grupu interviju, kurā piedalījušās sievietes no vingrošanas nodarbības, kas savukārt bijusi mazliet savādāka pieredze atšķirībā no tradicionālajām intervijām, jo tās laikā sievietes, viena otru papildinot, atcerējās daudz faktu un notikumu, kas iepriekš nebija tikuši apspriesti un pētniecei sniegušas tik dažādos, pētniecībai nepieciešamos, viedokļus par vienu un to pašu notikumu.⁵⁵

Pētniece M. Zirnīte atzīmē, ka svarīgi ir, lai dzīvesstāstu un mutvārdu projektos iesaistītos jaunās paaudzes, jo ir ļoti būtiski uz dzīvesstāstiem skatīties no dažādiem skatu punktiem.⁵⁶

Kādā publikācijā pētniece M. Zirnīte min, ka rakstnieks un vēsturnieks Uldis Ģērmanis ir mudinājis doties ekspedīcijās uz ziemeļu zemēm. Iepriekš jau tika minēts, ka pirmās ekspedīcijas uz Zviedriju sākās 1996. gadā, šajā rakstā pētniece min, ka tika šajā gadā tika intervēti 24 latvieši, ierakstu vidējais ilgums bija 2 stundas, kopumā tika ierakstīts vairāk nekā 50 stundu garš vēstījums no latviešiem zviedru zemē. Ekspedīcijā pēc 10 gadiem, radās iespēja intervēt izbraucēju bērnus, kas dzimuši Zviedrijā. 2006. gadā dzīvesstāstu krājumi tika papildināti ar 23 intervijām. Ekspedīcija tika turpināta 2007. gadā. M. Zirnīte uzskata, ka atgriešanās pie stāstījumiem ir būtiska, jo tos var papildināt ar svarīgām detaļām, turklāt atkārtoti satiekot stāstītāju, var vieglāk izprast tā

---

⁵⁵Zirnīte, Māra. *Dzīvesstāstu pētniecības ekspedīcijas pie latviešiem Norvēģijā un Zviedrijā*. Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture: Reliģiskās idejas Latvijā*. 88.-100. lpp.

⁵⁶Turpat

raksturu, attieksmi, tālāk ļauj dziļāk izprast stāstījuma kontekstu. Kopumā līdz 2007. gadam ir ierakstītas vairāk kā 60 intervijas, kas tālāk ļauj pētīt un analizēt kā attīstījusies latviskā identitāte trimdā. „[...]dzīvesstāstu ieraksti kopumā paver skatam latviešu kultūras pasauli, kas atbalsojas katram savā aizrautībā un nodarbē[...]”. saka pētniece M. Zirnīte.⁵⁷ Gribētos piebilst, ka ne tikai atkārtota intervija ar vienu un to pašu cilvēku var atklāt jaunas detaļas, bet arī vienas intervijas atkārtota izskatīšana un pētīšana pēc noteikta laika, kas noteikti prasītu lielāku iedziļināšanos un uzmanību. 2007. gada ekspedīcijas dzīvesstāstus kolekciju papildināja arī jaunākās paaudzes skatījumu uz notikumiem un procesiem. Laikam ejot uz priekšu, mainās intervētāji, gan arī vecākās paaudzes vēstījums. Socioloģe piemin, ka ekspedīciju laikā novērots, mainās arī, ka nacionālās kultūras tiek pārnestas 21. gadsimta pieredzē. Un vēl tiek piezīmēta galvenā dzīvesstāstu pētniecības atšķirība no aptaujām – pētniecības pieeja vienmēr tiek meklēta caur individuālo, personīgās dzīves pieredzi, kuru kontekstā tiek pēc tam aplūkoti plašāki sociāli notikumi, kā arī svarīga nianse dzīvesstāstu pētniecībā ir, ka tā principā nevar pastāvēt bez sabiedrības līdzdalības, lai atspoguļot savu dzīves pieredzi stāstījumā, personai ir jābūt zināmai vēlmei un motivācijai to darīt.⁵⁸

2.2. Latviskā identitāte trimdā

Visbeidzot, šajā apakšnodaļā uzmanība tiks pievērsta galvenajam pētījuma objektam, kas ir latviskā identitāte un kas tiks izziņāta no dažādiem trimdas aktuālajiem rakursiem, kas būtu: tās saglabāšana trimdā; laikam ejot un identitātei veidojoties citā mītnes zemē vai pēkšņi cilvēkam mainot savu dzīvesvietu, cilvēka dzīve tiek pakļauta citādākai pieredzei, kuras ietekmē tas iespējams zaudē savu iepriekšējā vietā veidojušos identitāti, bet var būt tieši otrādi – turpina to uzturēt tādā veidā pastiprinot to un nododot to saviem pēcnācējiem, kā to darīja vairums latviešu trimdinieku; kā arī dažādās situācijas trimdā ietekmēja tās dažādību, piemēram, etniski jauktas ģimenes izveidošanās, respektīvi, Zviedrijas gadījumā, kad ģimenē viens no vecākiem ir latvietis, bet otrs zviedrs. Īsāk sakot, šajā apakšnodaļā tiks skatīta latviskās identitātes saglabāšana, tālāknodošana un dažādība, kuru īpatnības ir veidojuši trimdas apstākļi.

Arī pašai trimdai bija sava savdabība, kas ļāva vai neļāva latviskai identitātei trimdā veidoties tādai, kādu mēs to pazīstam šodien. V. Vīķe-Freiberga raksta, ka

---

⁵⁷Zirnīte, Māra. *Dzīvesstāstu ekspedīcijas pie latviešiem zviedru zemē. Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem.* 105.-112. lpp.

⁵⁸Zirnīte, Māra. *Dzīvesstāstu pētniecības ekspedīcijas pie latviešiem Norvēģijā un Zviedrijā. Nacionālā mutvārdu vēsture: Reliģiskās idejas Latvijā.* 88.-100. lpp.

trimdas īpatnība, īpaši tās sākuma gados, valdīja stingrs uzskats, ka latvietību ir jā saglabā, jo trimdinieka mērķis, ko V. Vīķe-Freiberga sauc arī par traģēdiju, bija atgriezties Latvijā līdz ko tas būs iespējams. Tā tiek saukta par traģēdiju, jo trimdas sākuma gadus uzskatīja tikai par īslaicīgiem, kā dēļ jaunā vide, kurā dzīvoja latvieši, kļuva it kā nesvarīga un nesaistoša, izjuta nevēlēšanos tajā asimilēties, bet it kā gaidīja, kad atkal varēs atgriezties dzimtenē un justies atkal kā mājās, savā ierastajā vidē. Vīķe-Freiberga šo periodu dēvē par tukšuma periodu, un tālāk viņa papildina, ka dabai nepatīk tukšums un ar laiku šos periods, gribot vai negribot, tiek aizpildīts un agri vai vēl latvieši Zviedrijā sāk justies kā mājās, jo visa ikdienas dzīve tiek pakārtota Zviedrijas kultūrvidē, tāpēc nešaubīgi, ka tas ietekmēs būs manāma latviešu ikdienas dzīvē. Tādēļ arī pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas pārkārtoties atpakaļ uz dzīvi Latvijā sagādāja sarežģījumus, jo tomēr ilgs laiks pagāja līdz Latvijas neatkarības atjaunošanai un vairums cilvēku pa šo laiku jau bija apraduši un iedzīvojušies Zviedrijas kultūrvidē un atkal mainīt dzīvesvietu un no jauna iedzīvoties citā dzīvesvietā, kas ir dzimtene, bet tomēr ar laiku tā kļuvusi sveša.⁵⁹

Iespējams tas, ka latvieši trimdu uzskatīja tikai par īslaicīgu un pagaidu variantu kamēr Latvija nebija brīvvalsts statusa un sākotnēji līdz galam nepieņēma zviedrisko vidi, rādīja sarežģījumus tajā iekļauties vēlāk. V. Vīķe-Freiberga min, ka tomēr ar laiku latviešu sabiedrība asimilējas mītnes zemes sabiedrībā un, piemēram, mūsdienās vairāk kā 50% Kanādas latviešu savā starpā vairs nesazinās latviski. Arī jauktas laulības ir viens no faktoriem, kas spēcīgi ietekmē latviskās identitātes izzušanu, ja atrodas citā valstī un ja šī tendence turpināsies, tad citās zemēs esošie latvieši vairs sevi iespējams nesauks par latviešiem. Kā pretargumentus rakstā tiek minēti, lai saglabātu latvisko identitāti svešā zemē, ir vēlams pielāgoties mītnes zemes sabiedrībai, bet saglabātu savu apziņu, bet lai to varētu īstenot, Vīķe-Freiberga piezīmē, latvietības jēdzienu nepieciešams precizēt un pārvērtēt, bet tas arī jāpieņem kā dinamisks jeb dzīvs, kas tas visu laiku mainās. Piedevām jāatceras, ka latvisko identitāti trimdas apstākļos ir grūtāk saglabāt, tādēļ tai jāklūst tādai, kas spēj pastāvēt ārpus Latvijas robežām jeb ārpus latviskās vides.⁶⁰

Trimdai ieilgstot, saglabāt latvisko identitāti kļūst ar vien grūtāk un grūtāk, jo kā tika noskaidrots iepriekš, asimilācija tomēr notiek iespējams pat pašiem negribot un rodas nobirums no latviešu sabiedrības un tas rodas divās pakāpēs: pirmkārt, rodas

---

⁵⁹Vīķe-Freiberga, Vaira. *Pret straumi*. Rīga: Karogs, 1995, 64. lpp.

⁶⁰Turpat, 66. lpp.

grūtības pārnest latvisko identitāti nākamajām paaudzēm, jo, lai jaunietim, kas audzis mītnes zemē, spētu saglabāt latvietību, vecākiem jāpieliek īpašas pūles, lai viņa ikdiena vienmēr būtu kaut kas latvisks, teiksim, tradīcijas, latviešu valoda un tml.; otrkārt, no latvietības atsakās brīvprātīgi, tikai tāpēc, jo tā ir vieglāk iekļauties jaunajā sabiedrībā, kas ir aktuāli īpaši jauniešiem, jo kad tie ir tikai savas dzīves sākumā, iebraukuši jaunā valstī, tie koncentrējas uz vieglāku iekļaušanos un iedzīvošanos, un pieņemot jaunās valsts sabiedrību, tradīcijas, tiem asimilācija notiek daudz straujāk. V. Vīķe-Freiberga to skaidro ar minoritātes un majoritātes grupu mijiedarbību jeb tā tautas daļa, kas ir skaitliski lielāka, vienmēr minoritāšu grupas uzskatīs par mazāk svarīgu sabiedrības daļu un raudzīsies uz to „kā no augšas” un slēpti vai atklāti var izjust un pat izrādīt nepatiku pret to. Lai tas nenotiktu, minoritātes pārstāvis vismaz daļēji vai pilnībā pārņem dominējošās sabiedrības daļas uzskatus un vērtības, lai varētu iekļauties. Rezultātā trimdas laikā radās divas dažādas latviešu sabiedrības daļas – pirmā koncentrējās uz visu latvisko, uzturas latviskajā kopienā tādā veidā saglabājot un turpinot latvisko identitāti pārnēs nākamajām paaudzēm, otrā daļa dara gandrīz visu, lai ātrāk asimilētos jaunajā sabiedrībā un cenšas atbrīvoties no visa tā, kas tos rada atšķirīgus no dominējošās sabiedrības daļas. Kas attiecas uz pirmo sabiedrības daļu, jāpiezīmē, ka ne vienmēr iznākums bija tāds, uz kādu tie bija orientēti. Ar laiku abas latviešu sabiedrības daļas tomēr vairāk vai mazāk asimilējās zviedru sabiedrībā, lai arī spēcīgi turējās pie latviskuma. Tika pārņemti vietējo izturēšanās veidi, runas intonācijas, vietējā dzīves veida īpatnības un tml., taču tā daļa, kas centās asimilēties ar steigu, nav bijuši pārāk veiksmīgi un rezultātā radās, kā V. Vīķe-Freiberga tos dēvēja, kulturāli jaukteņi, kas līdz galam nepiederēja ne vienai, ne otrai sabiedrības daļai.⁶¹

Tajā pašā publikācijā V. Vīķe-Freiberga stāsta par latviskās identitātes priekšrocībām. Cilvēkam, dzīvojot lielā ļaužu masā, īpaši modernās lielpilsētās, tie cits citu neievēro, līdz ar to šī masa kļūst tāda kā anonīma un par masu kā tādu nevienam nerūp, taču etniskā piederība ir viens no veidiem kā veidot un apzināties savu kopību ar sev līdzīgajiem. Katrs dalībnieks etniskajā grupā ir nozīmīgs un iegūst piederības sajūtu, jo cilvēkam tā ir dabiska vēlme kaut kam pieķerties un justies piederīgam, ja lielā masā tas netiek izdarīts, cilvēks sāk justies vientuļš un nevajadzīgs.⁶² Tātad pēc visa teiktā, var secināt, ka turēšanās pie Zviedrijas latviešu kopienas, esot tajā aktīvam, kopā uzturot latvisko identitāti, uzturot sakarus ar sev līdzīgajiem un līdzīgi domājošiem

⁶¹Vīķe-Freiberga, Vaira. *Pret straumi*. Rīga: Karogs, 1995, 52.-54. lpp.

⁶²Turpat, 71. lpp.

cilvēkiem, var teikt, ka šī kopiena palīdzējusi latviešiem, iespējams, nejusties vientuļiem svešā sabiedrībā un apzināties savu kopību ar citiem latviešiem. Tāpēc var teikt, ka arī pati Zviedrijas latviešu kopienas pastāvēšana ir viens no priekšnoteikumiem latviskās identitātes saglabāšanā.

Laikā, kad mutvārdu vēstures pētnieces B. Bela un M. Zirnīte devās ekspedīcijās uz Zviedru zemi, pētot, analizējot un mēģinot izprast ierakstītos latviešu trimdinieku dzīvesstāstus. Tika secināts, ka tik ilgu laiku, uzturoties svešā zemē, ir attīstījušās vairāku veidu latviskās identitātes un ka daudziem latviešiem attiecības ar latviešu sabiedrību varētu raksturot kā viļņveidīgas, jo tās tiek ietekmētās dažādos veidos, it sevišķi, tajās ģimenēs, kuras ir etniski jauktas. Tāpat arī iztikas pelnīšana un rūpēšanās par bērniem un cita aizņemtība ietekmē attiecību veidošanos ar latvisko kultūru un vidi. Cilvēkam esot trimdā notiek divu kultūru sadursme un tie vienlaikus iesaistās abās kultūrās. Tādēļ cilvēkam rodas vajadzība un vēlme pievērsties vairāk savai kultūrai un dzīvot pēc iespējas tuvāk tai, lai justos piederīgs. Pētniece B. Bela piemin arī to, ka visi zviedru latvieši runāja ļoti labā latviešu valodā, kas liecina par to, ka latviešu valoda netiek izmantota reti, bet gan tiek lietota ikdienā.⁶³

2.2.1. Perifērā latviskā identitāte

Pirmā identitātēm ir perifērā latviskā identitāte – kura vairāk piemīt latviešiem, kas no latviskās kultūras jau ir attālinājušies. Latviskā identitāte pastāv viņos, bet tā ir bezgala vāja. Baiba Bela kā piemēru min kādu kungu, kurš desmit gadu vecumā ir izbraucis no Latvijas un pavadījis Zviedrijā piecdesmit gadu, bet valodu aizmirsis pavisam un latviski vairs nespēja komunicēt. Kā citus piemērus var minēt arī latviešu trimdinieku bērnus vai mazbērnus, kuri ir pilnībā asimilējušies mītnes zemes vidē, bet tomēr vēlas iegūt Latvijas Republikas pases un pilsonības.⁶⁴ Arī daži pētniecei zināmi pēcteči, kas valodu nav zinājuši, tomēr pasi velējušies iegūt. Iespējams, ka mērķis bija kādi materiāli apsvērumi, bet pastāv iespēja, ka tomēr pēcteči izjuta saikni ar Latviju, jo pilsonības iegūšana tomēr saistās ar identitāti. Dzīvesstāstu ekspedīciju laikā pētniecēm neizdevās intervēt ne vienu no tiem, kas ir pilnībā asimilējušies zviedru sabiedrībā, tomēr citu stāstītāju intervijās dažreiz šādi cilvēki parādās.⁶⁵ Piemēram, arī šī pētnieciskā

---

⁶³Bela, Baiba. *Latviskās identitātes dažādība Zviedrijas latviešu kopienā*. Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture. Reliģiskās idejas Latvijā*. 18. lpp.

⁶⁴Turpat, 19. lpp.

⁶⁵Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana, tālāk nodošana un tās dažādība*. Bela, B. (sast.) *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*. 28. lpp.

darba ietvaros intervētā kunga V. Pāvulāna intervijā parādījās, ka viņam zināmi divi Zviedrijas latvieši pat bija nomainījuši vārdus, lai iekļautos jaunajā sabiedrībā, kā arī visu atlikušo dzīvi turpinājuši runāt tikai zviedriski. Citējot Valdi Pāvulānu: „*Paziņa Juris pārkrustījās par Georgu, un otrs bija Māris, tas kļuva par Renē, un mājās viņi runāja zviedriski, un līdz mūža vecumam tie vecie, nepareizā zviedru valodā runāja, bet viņi iedomājās, ka tā palīdzētu bērniem. Tātad, principā, viņi aizgāja no latviešiem, no latviešu sabiedrības. Diemžēl daudzi tā.*”⁶⁶ Šajā citātā lieliski parādās V. Viķes-Freibergas teiktas par asimilēšanos jaunā sabiedrībā ar steigu un centieni palīdzēt pēcnācējiem iekļauties, taču pēc V. Pāvulāna teiktā, var uzzināt, ka zviedru valoda tomēr netika apgūta pareizi un kas visticamāk dažreiz varēja radīt sarežģījumus vai pārpratumus sazinoties ar vietējiem iedzīvotājiem, kuriem iespējams tādēļ varēja rasties zināma nepatika vai nevēlēšanās komunicēt.

Lai arī liela daļa trimdinieku pēcnācēji ir asimilējušies zviedru sabiedrībā, taču dažreiz var novērot latviskās identitātes iezīmes viņu ikdienā, kas ir etniskās identitātes nesējs, piemēram, B. Bela raksta, ka kādā ģimenē, kurā vairs latviešu valoda netika lietota, tika cepta rupjmaize, ko mēs, latvieši, savukārt, atpazīstam kā tradicionālo latviešu ēdienu. Pētniece piezīmē, ka rupjmaize ir kā simbols, kas atgādina par latvisko izcelšanos gan sev, gan nākamajām paaudzēm, ja rupjmaizes cepšanas tradīcija tikusi pārnesta tālāk. Pētniecei atsaucoties uz folkloras un migrācijas pētniekiem, viņa piebilst, ka ēšanas paradumi ir tie, kas vismazāk pakļaujas asimilācijai un tiek uzturēti visilgāk.⁶⁷

2.2.2. Pašsaprotamā latviskā identitāte

Otra no nozīmīgākajām identitātēm varētu būt pašsaprotamā un, kas reizē ir arī visvairāk sastopamā latviskā identitāte. Daudzi latvieši savus bērnus un mazbērnus audzināja latviskā vidē tā it kā tas būtu pašsaprotami un savādāk nemaz nevarētu būt, uzturot kontaktus ar latviešiem, ievērojot tradīcijas un galvenokārt runājot latviski. Lai gan jāatzīst, ka pētniece B. Bela saskārās arī ar izceļotāju bērniem, kuri tikpat kā nerunā latviski vai dara to ļoti slikti, par iemeslu tam kalpo tas, ka daži no izceļotājiem brauca no Latvijas prom ar pārliecību, ka tā vairs brīva nebūs un savos bērnos un mazbērnos latvisko necentās piekopt.⁶⁸ Pašsaprotamās latviskās identitātes nesēji pārsvarā

⁶⁶Būmeistere, Zane. *Saruna ar Valdi Pāvulānu*. 2014. g. 24. novembris, 4. lpp.

⁶⁷Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana, tālāk nodošana un tās dažādība*. Bela, B. (sast.) *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*, 28. lpp.

⁶⁸Bela, Baiba. *Latviskās identitātes dažādība Zviedrijas latviešu kopienā*. Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture. Reliģiskās idejas Latvijā*. 39. lpp.

galvenokārt veido komunikāciju ar latviešu kopienu un nevis pienākuma pēc gan tādēļ, ka uzskata to par dzīvesveidu, kas, pēc socioloģes teiktā, sākas ģimenē, kuram visbiežāk sekos arī pēcnācēji, ja vecāki ar šo pārliecību turpina, nenoliedzami, ka tas atstās iespaidu arī uz bērniem. Vēl tiek teikts, ka, lai arī visi intervētie ekspedīciju laikā dēvēja sevi par latviešiem, dažiem tomēr ikdienas dzīve pagāja zviedriskā vidē, tai skaitā, komunikācija darbā un darba kolēģiem un lai arī latviešu sabiedrības veidotajās aktivitātēs piedalījušies reti, tomēr nevēlas, lai tiem tiktu piedēvēta zviedru identitāte. Bet vecākiem esot tik ļoti aktīviem latviešu kopienā un cenšoties latvisko apziņu pārnest arī viņu bērniem, dažās ģimenēs bērnos radīja tādu kā protestu un iespējams uztvēra to kā uzspiestu vai pārspīlētu, tāpēc tas nebija īpaši veiksmīgi, sevišķi jaukto laulību ģimenēs.⁶⁹ Līdzības ar šo identitāti var saskatīt V. Vīķes-Freibergas dotajā latviskās identitātes paveidā, ko tā dēvēja par automātisko paveidu, kas pārsvarā raksturīgs bija vecākajiem latviešu trimdas kopienu pārstāvjiem, kas savu bērnību pavadījuši Latvijas teritorijā un dzīvojuši latviskā vidē, līdz ar to būtiskas iezīmes ir saglabājušās cilvēka personībā. Šādi ļaudis, pat gribēdami asimilēties un to darot apzināti, vienalga saglabās zināmas latvietības pazīmes.⁷⁰

2.2.3. Citas latviskās identitātes izpausmes

Pēc pētnieku ekspedīcijām Zviedrijā un pēc dzīvesstāstu analīzēm, bez pašsaprotamās un perifērās latviskās identitātes tika izdalītas arī citas, kaut arī var būt mazāk sastopamas latviešu kopienā, bet ne mazāk svarīgas, lai nepieminētu. Piemēram, latviski zviedriskā -šī ir identitāte, kura lielākoties piemīt latviešiem, kuri sevi identificē kā Zviedrijas valstij piederīgus, bet atšķirīgus no zviedriem un atšķirīgus no citiem latviešu trimdiniekiem. Šajā identitātē ir manāmas zviedru identitātes ietekmes, kas vairāk izpaužas pārņemtos paradumos un īpašībās.⁷¹ Tiek secināts, ka šīs identitātes nesēji skaitliski vairāk ir atrodami starp jaunākajām paaudzēm, jo tie ir vairāk asimilējušies zviedriskajā vidē un asimilācija viņiem ir kā iekļaušanās stratēģija, kā arī bieži latvieši izjūt lepnumu, ka dzīvo Zviedrijā un ko ir sasnieguši (pabeigtas augstākā izglītība, ilgs darbs mūžs, iegādāts īpašums un tml.), jo, ierodoties Zviedrijā, tie savu dzīvi galvenokārt sāka kā vienkārša darba darītāji, turklāt bez valodas zināšanām.

---

⁶⁹ Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana, tālāknodošana un tās dažādība*. Bela, B. (sast.) *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*, 30. lpp.

⁷⁰ Vīķe-Freiberga, Vaira. *Pret straumi*. Rīga: Karogs, 1995, 58. lpp.

⁷¹ Bela, Baiba. *Latviskās identitātes dažādība Zviedrijas latviešu kopienā*. Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture. Reliģiskās idejas Latvijā*. 39. lpp.

Zviedriskā identitāte izpaužas dažādās ikdienas situācijās, kas labi parāda no zviedriem aizgūtās īpašības un paradumus un, pēc socioloģes teiktā, īpaši labi parādās situācijās, kurās iespējama salīdzināšana, kā piemēru minot, Pasaules latviešu dziesmu svētkus, kuros varot redzēt katras mītnes zemes latviešiem tās mentalitāti.⁷²

Socioloģe izdala vēl vienu, kas ir - aizskartā latviskā identitāte - šī atbilda tiem latviešiem, kas, ierodoties Zviedrijā, bija saskārušies ar negatīvu attieksmi no vietējo puses. Ņemot vērā, ka Otrā pasaules kara laikā Zviedrija bija vairāk pozitīvi noskaņota pret Padomju Savienību nekā negatīvi, zviedri uz latviešiem lūkojās ar neizpratni kā dēļ tie bēga no tās un otrs aspekts, kādēļ zviedri uzlūkoja latviešus ar aizdomām, ir tā dēļ, ka līdz tam laikam Zviedrijā bija salīdzinoši maz iebraucēju.⁷³ Atsevišķos gadījumos latvieši esot saskārušies pat ar naidīgu attieksmi, kad politiski noskaņoti zviedri raudzījušies uz latviešiem kā melnstrādniekiem vai imigrantiem, bet, protams, neiztrūka arī pozitīva attieksme, kas visbiežāk tāda arī bija. Bet gadījumos, kad zviedri naidīgi izturējušies, valodas barjeras dēļ, sākumā bija arī grūti izskaidrot kā dēļ tie bēga, zviedriem nebija ne mazākās nojausmas par to, kas notiek okupētājā Latvijā, jo arī prese par to tik pat kā nerakstīja un nezināmu iemeslu dēļ zviedru prese esot vairāk atspoguļojuši to, kas notiek eksotiskajās valstīs, arī atšķirīgo sociālo slāņu komunikācijas modelis bija savādāks nekā tas bija Latvijā.⁷⁴

2.3. Latviskās identitātes saglabāšana un tālāk nodošana

Ir sastopami tādi, kas latvisko identitāti ir pieņēmuši pašsaprotami, tādi, kam dažādos vecuma posmos ir radies protests pret visu latvisko, un arī tādi, kas savu atrašanās vietu nesaista ar identitāti, tātad, vienalga kurā valstī tie atrodas, apkārt tiem ir dažādas iespējas, kā uzturēt kontaktu ar latviešiem un latvisko, un viņi labprāt to dara. Latvisko identitāti nevar nodot pēcnācējiem ģenētiski, tādēļ to latviskā apziņā tiek apdraudēta. Bērnam un pusaudzim, atrodoties mītnes zemē, lielāko daļu tas pavada mītnes zemes vidē un kultūrā, bet tas, vai vecāki nodos saviem pēcnācējiem latvisko mantojumu, ir atkarīgs tikai no viņiem, bet ņemot vērā, ka pielāgošanās jauniem dzīves apstākļiem, prasa daudz uzmanības, nereti latviskās identitātes saglabāšanai var tikt

---

⁷²Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana, tālāk nodošana un tās dažādība*. Bela, B. (sast.) *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*, 32. lpp.

⁷³Bela, Baiba. *Latviskās identitātes dažādība Zviedrijas latviešu kopienā*. Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture. Reliģiskās idejas Latvijā*. 40. lpp.

⁷⁴Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana, tālāk nodošana un tās dažādība*. Bela, B. (sast.) *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*, 32. lpp.

veltīta mazāka vērtība. Šajā sakarībā vērts piebilst, ka tomēr ir arī daudzi trimdinieku pēcnācēji, kas jūtas piederīgi latviešiem, turklāt tie atgriežas Latvijā, lai arī dzimuši Zviedrijā.⁷⁵

Ar identitātes tālāknodošanu cilvēks saprot savu pēcteču audzināšanu tā, lai tie varētu turpināt iesāktu. Klausoties vai lasot dzīvesstāstu, lai saprastu konkrēta cilvēka nacionālās identitātes veidojošos galvenos aspektus, ir jāņem vērā vairāki būtiski kultūras elementi, piemēram, kā valoda, tradīcijas, vēsture, ideoloģija, māksla un priekšstati par vērtībām. Pirmais un būtiskākais kultūras elements ir valoda, kas atsevišķos gadījumos vairāku cēloņu dēļ netika lietota latviešu ģimenēs, īpaši etniski jauktajās, kas ir arī viens no svarīgākajiem etniskās identitātes komponentiem. Padomju okupētajā Latvijas teritorijā latviešu valoda tika apdraudēta, tā tika ierobežota, lai valoda varētu pilnvērtīgi attīstīties, tai ir vajadzīga brīvība. Dzīvesstāstu pētniece Baiba Bela stāsta, ka viens no trimdas mērķiem bija saglabāt latviešu valodu. Kā arī, braucot ekspedīcijās uz Zviedriju, pētniece secināja, ka visi intervētie latvieši runāja ļoti labā latviešu valodā, kas liek secināt, ka latviešu valoda tiek izmantota ikdienā gan ģimenē, gan citās ārpus mājas aktivitātēs. Bet ir bijuši arī gadījumi ģimenēs, kurās bērni līdz skolas gadiem nemaz neprot mītnes zemes valodu. Lai gan pētniece arī atminas vienu gadījumu, kad stāstītājam izteikties latviešu valoda sagādā nelielas grūtības, atrast īstos vārdus un tiek lietotas nepareizas teikuma konstrukcijas. Šī cilvēka ģimene ir etniski jaukta, t.i., šī cilvēka dzīvesbiedre bija zviedriete, līdz ar to valodas saglabāšanas jautājums paliek mazāk aktuāls, jo ikdienā tika lietota zviedru valoda, gan mājas, gan ārpus tās. Ņemot vērā, ka ģimenes dzīves veidošana tajā laikā bija viens no būtiskākajiem dzīves uzdevumiem, Baiba Bela saka: „*Un tieši šī tik privātā izvēle, ko diktēja jūtu dzīve, lielā mērā noteica kā stāstītāju, tā viņu nākamo paaudžu attiecības ar latvietību.*”⁷⁶

Pētniece turpina atzīmēt, ka latviskās identitātes saglabāšana, dzīvojot divās kultūrās, nebūt nav vienkārša. Ģimenēs, kurās abi vecāki ir latvieši, pēcteči vairāk vai mazāk saprot un runā latviešu valodā, nākamā paaudze jeb mazbērni jau retāk, galvenais aspekts, kas to ietekmē, ir ciešas vai mazāk ciešākas attiecības ir vecvecākiem ar mazbērniem. Ģimenēs, kurās vecvecāku laulība ir etniski jaukta, skaidrs, ka latviešu valodas pārstāvis ir mazākumā, dominē zviedru valoda, bet, protams, ir arī izņēmumi.

---

⁷⁵Bela, Baiba. *Latviskās identitātes dažādība Zviedrijas latviešu kopienā*. Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture. Reliģiskās idejas Latvijā*. 39. lpp.

⁷⁶Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana, tālāknodošana un tās dažādība. Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*. 22. lpp.

Uzklausot kādu stāstītāju Baiba Bela piebilst, ka 50. gados ir bijis uzskats, ka maziem bērniem nav labi zināt divas valoda, tādēļ daudzi ir bijuši spiesti izšķirties vai bērnam mācīt vienu valodu, zviedru vai latviešu, vai arī būt uzticīgam latviešu kultūrai un bērnam mācīt abas valodas, jo zviedru valoda bija nepieciešamība, dzīvojot mītnes zemē, bet latviešu valoda tomēr paliek dzimtā. No dzīvesstāstiem pētniece secina, ka latviešu valodu var saglabāt labā līmenī gan bērni un mazbērni, tikai ja viņiem tiek iemācīta trimdas apziņa un ja tos iesaista latviešu kultūras dzīvē.⁷⁷

Otrs būtiskākais aspekts latviskās identitātes tālāk nodošanā ir mutvārdu stāsti, vienlaikus arī identitātes veidotājs trimdinieku pēctečiem. Respektīvi, paši stāstītāju dzīvesstāsti ir svarīgs elements latviskās identitātes saglabāšanā un tālāk nodošanā. Baiba Bela min vairākus elementus personisko stāstu stāstītāju vidū latviskās identitātes nezaudēšanā, kas bija – zaudēta tēvzeme, nesenā vēsture, izkaisītā tautas vienotība. Stāsti bija svarīgs elements, dažādu svētku sastāvdaļa, tos stāstīja gan privātās sanāksnās, gan sabiedriskos pasākumos dažādos latviešu centros. Stāsti ir arī viens no svarīgākajiem elementiem kā trimdinieku bērni apguva latviešu vēsturi un kultūru. Latviskās identitātes apziņa ir šo stāstu stāstīšanas blakusprodukts. Stāsti par bēgšanu un citiem personiskiem notikumiem kalpoja arī kā tuvības izjūtas veicinošs faktors, satiekoties ar citiem trimdiniekiem. Savukārt sabiedriskos pasākumos šie stāsti tika stāstīti ar mērķi, lai veidotu kopības sajūtu ar latviešiem, kas ir izceļojuši ne tikai uz Zviedriju, bet arī Ameriku, Kanādu, Austrāliju u.c. Tāpat trimdas stāsti kalpoja kā atgādinājums par latviešu kultūras mantojumu un valstiskās neatkarības vērtībām, atceroties dzīvi pirms aizbraukšanas.⁷⁸

Atmiņu stāsti pildīja arī citu funkciju. Ar tiem tika risināti svarīgi ikdienas jautājumi trimdā par latvisko identitāti, latviskās kultūras autentiskumu. Vecākās paaudzes trimdinieku stāsti veidoja pamatu un radīja priekšstatu jaunākajai paaudzei, kāda bija Latvija un tās kultūra neatkarības laikā. Stāsti veica ne tikai iekšējās funkcijas, stiprinot saites starp latviešiem, bet arī nedaudz ārpolitiska funkcija, skaidrojot zviedriem, kas viņi un kā dēļ tie ir bēguši. Kā jau iepriekš darbā tika minēts, ka zviedriem padomju ideoloģija nelikās kaitīga un tie dažreiz nesaprata latviešus kā dēļ tie bēga no tās, tad latviešiem nācās arī skaidrot, ka padomju ideoloģija un vara nebija

---

⁷⁷Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana, tālāk nodošana un tās dažādība. Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*. 22. lpp.

⁷⁸Turpat

nemaz tik patīkama kā varbūt tās izskatījās no droša attāluma. Stāsti kalpoja arī kā politiski argumenti, parādot latviešus kā tautu ar savu nostāju un mērķiem.⁷⁹

Trešais būtiskais aspekts bija aktīva iesaistīšanās sabiedriskajā dzīvē, dažādos trimdas latviešu pasākumos. Tika izveidotas dažādas organizācijas, kur latvieši varēja sanākt kopā no dažādiem apgabaliem, kur latvieši varēja baudīt savu autentisko kultūru un identitāti. Tika izveidotas izglītības iestādes trimdinieku atvasēm, vasaras nometnes, dažādi kori un teātris, latviešu draudzes un sporta spēles, tāpat arī dažādas kopā sanākšanas svētkos kā 18. novembrī, Ziemassvētkos u.c. Daudzi no latviešiem ir darbojušies vismaz vairāk kā vienā no aktivitātēm. Šīs aktivitātes ļauj pildīt svarīgu funkciju jeb ļauj cilvēkiem dzīvot, vismaz kādu brīdi, latviskā vidē. Kā arī radošās aktivitātes, teātris, māksla, palīdz kopt latviešu kultūru ilgākā laika posmā. Svarīgi, lai latviešu iesaistītu savas atvases šādos pasākumos un aktivitātes, kur runā latviski, jo tad bērni pārņem no saviem vecākiem latvisko apziņu un vecāki palīdz bērniem iepazīt un iemīlēt latviskumu.⁸⁰

Iepazīstoties ar šo apakšnodaļu, var secināt, ka trimdinieki Zviedrijā varēja ļoti aktīvi iesaistīties dažādās aktivitātēs, kas ļāva viņiem saglabāt latviskumu ārpus ikdienišķās dzīves starp zviedriem. Darbojoties dažādās jomās, teātrī, korī, draudzēs, sporta aktivitātēs un citur, iespējas runāt latviski un kopt latviešu tradīcijas, ļāva diezgan plaši pastāvēt latviskajai kultūrai ārpus Latvijas mījiedarbojoties ar citu kultūru. Ir izveidojies diezgan fenomenāls paradokss, kamēr Latvijā tas nebija iespējams okupācijas laikā, Zviedrijā latviskās kultūras kopšana izpaudās spilgti.

Šajā nodaļā tika apskatītas vairākas tēmas par latvisko identitāti, par tās dažādību, tās saglabāšanu tālāknodošanu nākamajām paaudzēm. Īpaša uzmanība tika pievērsta identitātes jēdzienam, jo šo jēdzienu var aplūkot no dažādiem diskursiem un katrs to var interpretēt savādāk, uzsvars tika likts tieši uz nacionālās identitātes saglabāšanu atrodoties trimdā. Ņemot vērā, ka okupācijas laikā uz Zviedriju devās vairāk kā 4 tūkstošu latviešu, grūti pateikt cik daudz no viņiem ir atgriezušies Latvijā, par to arī nav datu, šķiet interesanti aplūkot kā mūsu tauta ir dzīvojusi citā valstī, cik lielā mērā tā ir saglabājusi latvisko identitāti un kādā veidā tas tika darīts, vai ar piepūli, vai tas notika dabiski, ņemot vērā arī atšķirīgās vecuma grupas un ka tika veidotas etniski jauktas ģimenes dzīves.

---

⁷⁹Gāle-Kārpentere, Inta. *Paaudžu domstarpības un atšķirības trimdā. Atmiņa un vēsture no antropoloģijas līdz psiholoģijai* (sast. R. Ķīlis), Rīga: N.I.M.S., 1998, 98.-112. lpp.

⁸⁰Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana, tālāknodošana un tās dažādība. Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*. 26. lpp.

Vēl viena no vadošajām pētniecēm, Baiba Bela, kas devās arī pirmajās mutvārdu vēstures ekspedīcijās uz Zviedriju, vairāku gadu garumā, veicot dzīvesstāstu analīzes, ir izdalījusi vairākas latviskās identitātes veidus, kuri izveidojušies pateicoties dažādām ilgstošām dzīves situācijām, kurās ir bijuši latvieši. Apkopojot nodaļu par latviskās identitātes saglabāšanu, dažādību un tālāk nodošanu, var secināt, ka dzīvojot citā kultūrā, latviešiem ir izveidojušās vairākas latviskās identitātes formas, kuras katram var izpausties savādāk dažādos dzīves posmos. Pētnieciskajā darbā tika apskatītas tikai dažas no tām. Varētu pieļaut arī, ka vienam cilvēkam varētu piemist vairāki identitāšu veidi atšķirīgos dzīves posmos. Tika aplūkotas četras identitātes: perifērā identitāte, kas asimilācijas dēļ saikne ar etnisko mītni ir ļoti vāja, bet nav zudusi pilnībā; pašsaprotamā, kas droša un neapšaubāma; latviski zviedriskā, kurā trimdiniekam ir grūti izšķirties, ar kuru kultūru sevi identificēt, divām kultūrām mijiedarbojoties; aizskartā latviskā identitāte un mazbērnu identitāte, kur tika apskatīts, kā veidojās un kas ietekmēja trimdinieku bērnu un mazbērnu latviskuma apziņu. Šī latviskā identitāte ir pakļauta vēl lielākam riskam izzust un ir atkarīga tikai no vecāku audzināšanas.

Šajā nodaļā tika aplūkots arī mutvārdu vēstures projekta aizsākums, kas bija 1992. gadā. Projekta ietvaros uz ekspedīcijām devās mutvārdu pētnieki un intervēja trimdiniekus. Laikā gaitā tika secināts, ka svarīgi ir, lai šādos projektos iesaistās jauni cilvēki, jo būtiski uz dzīvesstāstiem un mutvārdu vēstures pētījumiem paskatīties no dažādiem skatupunktiem. Kā arī pateicoties dzīvesstāstiem var aplūkot kā attīstījusies latviešu kultūra citā valstī. Tāpat uzmanība tika pievērsta dažādiem aspektiem, kas latvietim esot svešā zemē, palīdzēja saglabāt un nodot tālāk latvisko kultūras mantojumu, par spīti tam, ka esot mītnes zemē, gribot vai negribot, ir jāpakļaujas svešai kultūrai, tradīcijām, valodai un vērtībām. Uzmanība tika vērsta arī uz galvenajām lietām, kas ir svarīgas latviskuma tālāk nodošanā.

3. BIOGRĀFISKO LIECĪBU UN DZĪVESSTĀSTU ANALĪZE

3.1. Mutvārdu vēstures attīstība

Mutvārdu vēstures avoti ir ļoti komplicēts resurss pētījumu veikšanai, bet tai pat laikā arī ļoti izsmeļošs un informācijas piesātināts materiāls. Mutvārdu vēstures pētniece Maija Krūmiņa saka, ka mutvārdu vēsture piedevām ļauj vai var palīdzēt rekonstruēt vēsturiskus notikumus, kad tie kaut kādos vēstures materiālos ir tikai daļēji fiksēti vai vispār nav reģistrēti. Daugavpils Universitātes profesors Ivanovs A. ir sniedzis pat īsu formulējumu, ar ko galvenokārt vēstures pētniecībā tiek saprasta mutvārdu vēsture: „*Vēstures pētniecībā ar mutvārdu vēsturi saprot vēstures notikumu aculiecinieku un dalībnieku mutiskās liecības, ko fiksējuši speciālisti, izmantojot mūsdienu tehniskos paņēmienus.*”⁸¹

Pētniece papildina, ka principā vienmēr mutvārdu vēstures avoti tiek iegūti dzīvesstāstu interviju laikā, tas ir, kad intervētājs tikai mazliet vada interviju, iezīmē aptuvenās tēmas, ieraksta runāto, pēc tam transkribē to, kā arī palīdz virzīties uz intervētājam interesējošām tēmām, tādēļ gandrīz vienmēr dzīvesstāstu intervijas notiek vismaz vēl viena vai vairāku cilvēku klātbūtnē.⁸²

Dzīvesstāstu intervijas kā mutvārdu izziņas procesu sāka plaši izmantot 20. gs. 40. un 50. gados. Pirms tam aculiecinieku liecības nebija visai atzītas no pētnieku puses, jo tika uzskatītas par pārāk subjektīvām. Iespējams, ka laikā, kad parādījās tehniski iespējams ierakstīt sarunas ar magnetafonu palīdzību, tas bija neliels impulss, lai dzīvesstāstu intervijas atkal apsvērtu izmantot pētniecībā. Laikā, kad šai metodei sāka pievērst lielu uzmanību, vēl viens iemesls kā dēļ to sāka izmantot ir, ka tajā laikā, daudziem vēsture šķita pārāk akadēmiska un pievērsoties dzīvesstāstu pētniecībai to varēja padarīt tuvāku cilvēkam un līdz ar to arī reālāku jeb uz personību centrēta pieeja kļuva aktuālāka un cilvēku sāka uzlūkot kā vērtību un vēstures veidotāju, un stāstījumu tā klausīšanās vērtu.

Laika gaitā mutvārdu vēstures pētniecība ir attīstījusies un mainījusies. To noteikti ir savādāku nekā tā bija sākotnēji. Mūsdienās stāstīja un intervētāja loma ir mainījusies, kā arī gala rezultāts tiek uzskatīts par abu pušu kopdarbu, ko bieži vien dēvē par

---

⁸¹Citēts pēc: Krūmiņa, Maija. *Mutvārdu vēstures perspektīva vēstures izpētē: attīstības pārskats. Kultūras identitātes dimensijas*, 159. lpp.

⁸²Turpat

naratīvu, tas būtu, dialoga radīts stāstījums par notikumiem, kas norisinājušies pagātnē. Lai arī šī metode tiek uzskatīta par izsmelošu un informācijas bagātu, tomēr tā tikusi arī kritizēta. Piemēram, ir izteikti viedokļi, ka mutvārdu pētnieks intervējot stāstītāju var izcelt mazsvarīgo, bet tai pat laikā palaižot garām svarīgāko informāciju, kā arī transkribējot tekstu, pētnieks var apzināti vai netīšām izmainīt vārdus, kas, savukārt, var sagrozīt stāstījumu, kaut vai tikai niansēs, bet tomēr. Arī intervējamais var ko apzināti noklusēt un piemirst, kas kritiķu acīs šo pētniecības metodi padara maldinošu un var būt pat safabricēts, jo stāstījums jeb naratīvs ir tikai un vienīgi atkarīgs no intervējamā un pētniekam atliek vien uzticēties stāstītājam. Pēc šīs kritikas mutvārdu vēstures pētnieki pārformulēja tās metodi no faktu meklēšanas uz vēstures veidošanu. Vēlāk tā strauji attīstījās un pat tika dibinātas mutvārdu pētniecības organizācijas, izpētes centri (pirmais no tiem tika dibināts ASV Kolumbijas Universitātē 1948. gadā) un asociācijas, to varēja studēt arī akadēmiskā līmenī. Līdz ar to rašanos tika pilnveidotas pētniecības tehnikas, lai dzīvesstāsti būtu uzticami un tika diskutēti kā tos padarīt pēc iespējas zinātniskākus, un tika veidotas vienotas vadlīnijas intervētājiem, pēc kurām balstīties. Kad mutvārdu vēstures intervija ir ierakstīta un transkribēta, tā ir jāpakļauj stingrai analīzei un kritikai.⁸³

Ierakstot un analizējot dzīvesstāstus, pētnieks maksimāli daudz uzmanību vērš uz stāstītāju, uzsverot stāstīja dzīvi kā kritēriju vēsturisko notikumu vērtējumā, jo dzīvesstāstu pētniecība ļauj dokumentēt un salīdzināt vairāku cilvēku dzīves pieredzes un rezultātā panākt vēstures izpratni, jo oficiālā vēsture bijusi pakļauta padomju varai okupētās Latvijas laikā un iespējams pat tikusi sagrozīta. Latvijas mutvārdu vēstures pētnieku asociācijas “Dzīvesstāsts” valdes priekšsēdētāja Māra Zirnīte ir teikusi, ka dzīvesstāstu intervijas veido nacionālo mutvārdu vēsturi, kuras stāsti pieder tieši notikumu lieciniekiem, kuri sniedz savu skatījumu uz notiku, taču laikmeta kultūrvēsturiskā ainavā.⁸⁴

Latvijā mutvārdu vēstures pētniecība tika aizsākta 1992. gadā un līdz ar tās aizsākšanos tika veidots arī Nacionālās mutvārdu vēstures krājums. To aizsāka neliela pētnieku grupiņa, kuras vadītājs un dibinātājs bija profesors Augusts Milts un tas aizsākās Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūtā. Tās galvenais mērķis bija intervēt trimdiniekus, apkopot to liecības un to pētīšana, un sākotnēji

---

⁸³Krūmiņa, Maija. *Mutvārdu vēstures perspektīva vēstures izpētē: attīstības pārskats. Kultūras identitātes dimensijas*, 164. lpp.

⁸⁴Zirnīte, Māra. *Paaudzes dzīvesstāsts trimdā un Latvijā. Kultūras identitātes dimensijas*, 192. lpp.

vislielākais uzsvars tika likts uz vecākās paaudzes latviešu trimdiniekiem.⁸⁵ Mūsdienās Nacionālās mutvārdu vēstures krājums sastāv no hronoloģiskā secībā sakārtotām kolekcijām, kas ļauj pētniekam pētīt dzīvesstāstu pēc saviem kritērijiem, kas saistīti ar ieraksta tapšanas laiku un vietu. Māra Zirnīte piezīmē, ka arī pat dzīvesstāsta īss fragments ir informācijas un saturiski daudzslāņaināks nekā, piemēra, autobiogrāfija, kā arī tik pat labi īss fragments var tikt pakļauts pētniecībai. Lai arī dzīvesstāsts ir personīgo notikumu atstāsts un ietver individuālo atmiņu, tas arīdžan atklāj detaļas par kultūras, ideoloģijas un sociālās piederības saikni ar laikmetu, kā arī tas iezīmē pažiņu tīklus, sabiedriskās attiecības un sociālo vidi, arī piederību paaudzei. Papildus dzīvesstāstā atklājas arī latviskās identitātes iezīmes, tāpat arī tai piemīt arī citas vēstures pētniecībai labvēlīgas īpašības, piemēram, stāstījumos bieži vien tiek atklāti daudz neskartu un iepriekš neatklātu vēstures faktu –par uzvedības kultūru, tikumu vēsturi un ģimenes attiecību vēsturi, un tml.⁸⁶ Dzīvesstāsti jo īpaši aktīvi tiek lietoti pētniecībā socioloģijas nozarē un ar to palīdzību var novērot dažādus procesus to attīstības brīdī. Pēc socioloģes Marutas Prankas referāta izlasīšanas var secināt, ka dzīvesstāsti ir subjektīva īstenības interpretācija, taču pēc vairāku dzīvesstāstu pētniecības, kas atlasīti pēc līdzīgiem kritērijiem, piemēram, stāstītāja dzīves vieta, sociālais statuss un dzimšanas laiks, un ietverot līdzīgu pagātnes pieredzi, iedziļinoties dzīvesstāstos, kas balstīti uz šiem kritērijiem var sākt meklēt kopīgas iezīmes un konstruēt objektīvus notikumus un vēstures atspoguļojumu. Taču jāņem vērā, ka balstoties uz dzīvesstāstiem nevar konstruēt visu vēsturi, toties to noteikti var papildināt ar svarīgiem faktiem un notikumiem vai pat atklāt jaunus vēstures atgadījumus.⁸⁷

Gribētos teikt, ka socioloģe šajā referātā ir izteikusi dažus pretargumentus iepriekšminēto ASV sociologu izteiktajai kritika, par to, ka uz dzīvesstāstiem nevar paļauties, jo tie nav uzticami avoti. Taču M. Pranka skaidro, ka dzīvesstāstu ticamību vairumā gadījumos var pārbaudīt. Stāstījuma laikā bieži vien vēstītājs savu dzīvesstāstu var apliecināt ar dažādiem materiāliem, kā ģimenes fotogrāfijas, diplomu, dokumentu, piemiņas lietas. Tā pat dzīvesstāsts nerodas stāstījuma brīdī, bet gan intervējamā dzīves laikā, kas veidojusies mijiedarbojoties ar sociālo vidi, tādēļ no tā dzīvesstāsta var izzināt viņa attieksmi pret pagātnes notikumiem un atrast pretrunas un līdzības stāsta dažādās

---

⁸⁵Zirnīte, Māra. *Dzīvesstāstu pētniecības ekspedīcijas pie latviešiem Norvēģijā un Zviedrijā*. Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture: Reliģiskās idejas Latvijā*. 88.-100. lpp.

⁸⁶Zirnīte, Māra. *Mutvārdu vēstures perspektīva vēstures izpētē: attīstības pārskats. Kultūras identitātes dimensijas*, 192. lpp.

⁸⁷Pranka, Maruta. *Biogrāfiskā pieeja sociālo procesu vērtējumā*. Bela, Baiba un Zirnīte, Māra. *Nacionālā mutvārdu vēsture. Reliģiskās idejas Latvijā*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 127. lpp.

versijās. Ja pētnieks vēlas izzināt kādu konkrētu vēstures notikumu, tad vēlams ir intervēt vairākus tā dalībniekus, jo ar vairāku stāstījumu palīdzību uz šo vienu notikumu par lūkoties no dažādiem skatu punktiem un uzklaut dažādus viedokļus, jo notikums ticis interpretēts no dažādām nostājām. To pamatot var ar izteikumu, ka viens dzīvesstāsts, lai cik daudz tas nebūtu piesātināts ar informāciju un cik daudzslāņains tas būtu, tomēr ar vienu vienīgu stāstījumu nav iespējams atspoguļot kādu pagātnes notikumu vai procesu, bet to var papildināt ar citiem faktiem vai materiāliem, kas iegūti no dzīvesstāstu pētīšanas. Tātad ar dzīvesstāstu palīdzību pētniekam tiek dota iespēja papildināt jau izpētīto materiālu.⁸⁸

Nacionālās identitātes pētniecībā liela nozīme ir tieši dzīvesstāstiem, jo tieši dzīvesstāsti ir cilvēka piedzīvotā atspoguļojums un katra cilvēka dzīvesstāsts veido kaut nelielu, bet zināmu daļu Latvijas vēsturi. Dzīvesstāstu pētniece M. Zirnīte, atsaucoties uz Molliju Endrūsu (*Molly Andrews*), raksta, ka biogrāfiskā pētniecības pieeja ir nozīmīgs resurss indivīda un sabiedrības savstarpējo attiecību analīzē un sociālās dzīves izpētē. Citējot M. Zirnīti: „*Dzīvesstāsti piešķir vēsturei individualitāti, savukārt vēsturiskais fons noskaidro sakarības un piešķir dzīvesstāstu vēstījumiem nozīmi.*”⁸⁹ M. Zirnīte piemin arī antropologa Edvarda Brunera (*Edward Bruner*) sacīto, ka pētot un klausoties dzīvesstāstus, jāņem vērā, ka jāprot ievērot atšķirības starp izdzīvoto dzīvi (realitāti), pieredzēto (pieredzi), izstāstīto (izteikto).⁹⁰

3.2. Mūsdienu latviešu diaspora Zviedrijā un citur ārzemēs

Terminu *diaspora* sāka lietot pēc 1990. gada, pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, kad trimda teorētiski beidza pastāvēt, līdz ar to arī prombūtnes iemesli vairs nepastāvēja, bet vairākums tomēr neatgriezās Latvijā, bet gan palika tur pat, savā mītnes zemē, ne tikai Zviedrijā, bet arī citās lielvalstīs. Jēdzienu sāka lietot Amerikas latviešu mutvārdu vēstures pētniece Maija Hinkle, ko arī plaši izmanto sociālajās un humanitārajās zinātnēs. Jēdziens *diaspora* raksturo pasaulē izkļiedētu etnisku grupu, kura vēl joprojām uzturas mītnes zemē, lai arī prom būšanas iemesli teorētiski jau ir beigušies. Socioloģe B. Bela saka, ka šo jēdzienu pārsvarā izmanto akadēmiskajā vidē,

---

⁸⁸Pranka, Maruta. *Biogrāfiskā pieeja sociālo procesu vērtējumā*. Bela, Baiba un Zirnīte, Māra. Nacionālā mutvārdu vēsture. Reliģiskās idejas Latvijā. 130. lpp.

⁸⁹Zirnīte, Māra. *Nacionālās identitātes apziņa pēc kara dzimušo Latvijas iedzīvotāju dzīvesstāstos*. Akadēmiskā dzīve, 49. rakstu krājums. 81. lpp.

⁹⁰Turpat

bet ne plašākā latviešu sabiedrībā.⁹¹ Tātad secinām, ka šo jēdzienu varam izmantot attiecībā gan uz mūsdienu Zviedrijas latviešiem, gan arī uz kara laika trimdiniekiem.

Pasaulē cilvēku migrācija notiek nemitīgi un arī latvieši nav izņēmums. Vairumā viedokļu dominē uzskati, ka latvieši valsts teritoriju laikā gaitā ir pametuši trīs lielos migrācijas viļņos. Informācijas telpa figurē dažādi uzskati, par to cik un kad ir bijuši migrācijas viļņi no Latvijas teritorijas. Piemēram, I. Apine saista pirmo vilni ar Atmodas laiku (1888. – 1915. g.), otro vilni ar Pirmo pasaules karu, bet trešais vilnis ar Otro pasaules karu.⁹² Taču gribētos teikt, ka trešais lielais migrācijas vilnis noticis mūsdienās, kas ir saistīts ar Latvijas iestāšanos Eiropas savienībā un iepriekšējo desmitgadi, kas zināms kā ekonomiskās krīzes periods Latvijā.⁹³ Vēl daudz kur citur ir atrodami citu autoru savādāki viedokļi.

Otrā pasaules kara laikā Latviju ar ģimenēm pameta aptuveni 4500 iedzīvotāju.⁹⁴ Lielākā daļa no viņiem tur arī palika pēc neatkarības atgūšanas, taču līdz galam nav skaidrs cik daudz latviešu šobrīd atrodas Zviedrijā. Šī pētnieciskā darba aktuālākais jautājums, kā cilvēki uztur savu latvisko identitāti esot ārpus dzimtenes. Galvenais pētījuma objekts ir trimdas latvieši un to latviskās identitātes uzturēšana, bet interesanti būtu aplūkot arī mūsdienu diasporu ārzemēs un Zviedrijā.

Situācija Latvijā ir mainījusies, līdz ar to arī Zviedrijas latviešu kopienā tā kļuvusi citādāka kā trimdas sākumā. Kā tika noskaidrots iepriekš, uz Zviedriju devās arī liels skaits Latvijas inteliģences pārstāvji, kuri aktīvi iesaistījās dažādos sabiedriskos pasākumos un tika veidotas arī dažādas organizācijas un biedrības, ar kuru palīdzību varēja uzturēt latvisko garu, piemēram, lielākās no tām Zviedrijā – Latviešu palīdzības komiteja, kas sākotnēji dibināta, lai sniegtu dažāda veida palīdzību bēgļiem, bet šodien tā lielākoties atbalsta skolas un bērnu nometnes, otra lielākā Zviedrijas latviešu centrālā padome. Bet pretstatā ar citām valstīm, kurās pastāvīgi dzīvo latviešu minoritāte, Zviedrijā neesot bijis latviešu nams, taču kopš neatkarības atgūšanas, Latvijas vēstniecība ir laipna un palīdz rīkot dažādus latviešu pasākumus finansiālā ziņā. Arī Zviedrijas ģeogrāfiskais stāvoklis savā ziņā ir ietekmējis situācijas maiņu valstī, un

---

⁹¹Bela, Baiba. Latviskās identitātes saglabāšana, tālāknodošana un tās dažādība. (Sast.) B. Bela. *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*. 17. lpp.

⁹²Apine, Ilze. *Latvieši svešumā: sociālpsiholoģiskais aspekts*. Pieejams: <http://www.iclub.lv/life/LB/apine.htm>

⁹³*Nacionālā bibliotēka veidos izstāžu ciklu „Emigrācijas viļņi no Latvijas teritorijas: simtgade”* Pieejams: <https://www.lnb.lv/lv/nacionala-biblioteka-veidos-izstazu-ciklu-emigracijas-vilni-no-latvijas-teritorijas-simtgade>

⁹⁴Lasmane, Valentine. *Pāri jūrai 1944./45. g.* Uppsala: Memento, 1998, 12. lpp.

mūsdienās, kā rakstnieks Juris Rozītis raksta, ka cilvēki vairs nevelta tik daudz laika latviskām aktivitātēm Zviedrijā, jo ir ļoti viegli, strādājot un dzīvojot Zviedrijā, atbraukt uz Latviju kaut uz pāris dienām vai nedēļas nogali un viņš dod piemēru, ka tādēļ vairs nerodas tik liela vajadzība apmeklēt Zviedrijas latviešu teātra izrādi vai vietējo, bet braukt uz pašu Latviju, pāri jūrai. Tas pats attiecas uz Jāņu svinēšanu, ja trimdas laikā vasaras saulgrieži mēdza pulcēt ap 400 latviešu vienuviet, tad mūsdienās šo svētku svinēšana visiem kopā tik pat kā vairs nenotiek. Tāpat arī Zviedrijas latviešu skaits ir mainījies – tas sarūk. Kāda daļa atgriežas, sevišķi, no jaunākajām paaudzēm, vecākās paaudzes dabīgi sarūk, bet mūsdienu latviešu aizbraucēji uz Zviedriju nejūt tik lielu motivāciju vai vajadzību, iesaistīties latviešu biedrību un organizāciju rīkotajos pasākumos. Rakstnieks iedala Zviedrijas latviešu divās kategorijās – vecie un jaunie iebraucēji, kas satiekoties vēstniecības pasākumos, taču kopīgas sadarbības neesot, bet viņš ir novērojis, ka situācija tomēr uzlabojas un nobeigumā raksta, ka latvieši sāk apzināties vajadzību pēc būšanas kopā un iespējams drīz vien varētu gaidīt kādu pasākumu, kas saliedētu latviešu sabiedrību Zviedrijā.⁹⁵

Iepriekš noskaidrojām, ka valoda ir viens no svarīgākajiem komponentiem latviskās identitātes saglabāšanā, ne tikai trimdā, bet arī starp mūsdienu izbraukušajiem latviešiem. Ilgi esot mītnes zemē, īpaši latviešiem, kas dzimuši tajā, vecākiem jāvelta laiks, lai to pēcnācēji varētu apgūt dzimto valodu, kamēr dzīvojot Latvijā šis valodas mācīšanās process notiek dabiski. Zigrīda Daškevica, attiecībā par latviešu valodu un mūsdienu diasporu, raksta, ka pēc neseniem Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūta pētījumiem secināts, daļa bērnu mītnes zemes valodu pārvalda labāk kā dzimto, trešdaļa bērnu latviešu valodas zināšanas ir ļoti vājas vai nekādas. Situācijas ir dažādas, citi atsakās no latviešu valodas pavisam vai to aizmirst, īpaši, ja dzimtene pamesta pavisam agrā vecumā, bet tiek piezīmēts, ka liela nozīme ir situācijai ģimenē – vai vecāki to lieto paši savā starpā un sazinoties ar pēcnācējiem.⁹⁶

Latviešu valodas galvenais saglabāšanas līdzeklis ir tās lietošana, tādēļ trimdā un ārpus Latvijas mūsdienās tiek domāts pie tā, lai to varētu lietot ne tikai mājās, ģimenē, bet arī ārpus tās. Tieši tāpēc tiek dibinātas skolas, piemēram, Zviedrijā viena no tādām ir Stokholmas latviešu skola, kur audzēkņi pulcējas sestdienās un tās mērķis ir attīstīt latviešu valodu, apgūt latviskās tradīcijas, iegūt latviski runājošus draugus, pats

---

⁹⁵Rozītis, Juris. *Zviedrijas latvieši*. Pieejams: <http://aizbraukt.lv/zviedrijas-latviesi/>

⁹⁶Daškevica, Zigrīda. *Kurp iet latviešu diaspora ārzemēs?* Pieejams: <http://www.brivalatvija.lv/mitnu-zemes/kurp-iet-latviesu-diaspora-arvalstis>

galvenais, tādā veidā stiprināt audzēkņos latviskās identitātes apziņu.⁹⁷ Kopumā latviešu diasporu skolu skaits sasniedz 100. Tiek domātas arī citas alternatīvas kā bērni un pusaudži var apgūt latviešu valodu ārzemēs. Piemēram, šobrīd tiek izstrādāta bezmaksas tālmācības izglītības programma, kas būs paredzēta valodas apguvei vairākām vecuma grupām.⁹⁸ Turklāt skolu nozīme ir visai būtiska, kad tiek domāts par latviskās identitātes saglabāšanas veidiem. Pasaule Brīvo latviešu apvienības Izglītības padomes priekšsēde Daina Grosa konferencē „Latvija ārpus Latvijas” savā referātā raksta par to nozīmi trimdas laikā, bet domājams, ka tik pat lielu nozīmi skolas ieņem arī mūsdienu latviešu diasporās, ja ne pat vēl nozīmīgāku. Referātā ar latviešu skolām tiek saprastas sestdienas un svētdienas skolas, kas sākušās pastāvēt no 20. gs. 50. gadiem. Iepriekš tika noskaidrots, ka skolās ne tikai varēja attīstīt latviešu valodas prasmes, bet arī deva iespēju jaunajām paaudzēm uzturēt patriotismu. Jau no paša sākuma skolotāji darbojās brīvprātīgi un joprojām turpina mācīt bērnus, lielākoties, jo izjūt pienākumu pret savu tautu, arī šodien. Daina Grosa raksta, ka pēc pētījuma, kas veikts visā pasaulē, lai noskaidrotu latviešu skolu audzēkņu viedokli par tām, tiek secināts, ka šodien lielākā daļa audzēkņu atzīst, ka pateicoties skolām ir spējuši saglabāt savu patriotismu un skolas bijušas latviešu sabiedrības dzīvotspējas garantis. Bet pēc neatkarības atjaunošanas, kad ceļot ir daudz vieglāk, skolu būtība ir mazliet mainījusies, taču skolas nav beigušas pastāvēt, citiem vārdiem, agrāk skolas un to audzinātāji pauda spēcīgu patriotismu un skolas nevēlējās, ka audzēkņu latviešu valodu prasme ir zemā līmenī, taču mūsdienu latviešu diasporā ir diezgan daudz jaukto ģimeņu tādēļ skolas uzņem audzēkņus arī ar vidējam latviešu valodas prasmēm. Turklāt D. Grosa atzīst, ja skolas neatteiktos no šīs stingrās nostājas, tās ar laiku izzustu. D. Grosa atminas frāzi, ko teicis kāds no respondentiem: „Zināšanu „koferis”, ko nodrošināja latviešu skola, ir devis latviešiem trimdā „rīkus”, ko lietot, ja rastos vēlme dzīvot Latvijā.”⁹⁹

D. Grosa raksta, ka pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, latviešu skolu skaits Eiropā ir strauji palielinājies, saistībā ar lielo emigrējušo skaitu, lai gan nav konkrētu un uzticamu datu par to, cik bērnu mācās latviešu skolās ārzemēs, tiek lēsts, ka tie varētu būt nepilns pusotrs tūkstotis. Zviedrijā latviešu skolas ir veselas trīs – jau iepriekš pieminētā Stokholmas skola, Gēteborgā un Helsingborgā. Vēl tiek pieskaitītas

---

⁹⁷Kas ir Stokholmas latviešu skola? <http://www.zla.se/zla-nodalas/stokholmas-latviesu-skola>

⁹⁸Daškevica, Zigrīda. *Kurp iet latviešu diaspora ārzemēs?* Pieejams: <http://www.brivalatvija.lv/mitnu-zemes/kurp-iet-latviesu-diaspora-arvalstis>

⁹⁹Grosa, Daina. *Trimdas skolu lomu latviskās identitātes veidošanā un latviešu valodas mācīšanās no bijušo audzēkņu skatu punkta.* (sast.) Kļaviņa, Daina. *Latvija ārpus Latvijas. Kultūra, vēsture, emigrācija un nacionālā identitāte.* Konferences referātu krājums. Rīga: Latvijas Nacionālais arhīvs, 2014, 183. lpp.

skolas, kur latviešu valodu var apgūt piecas reizes nedēļā, tāda ir arī Zviedrijā, Norčēpingā un Upsalā, ko pašvaldība nodrošina, ja reģionā ir pietiekams skaits latviešu. Pateicoties finansējumam, mūsdienās diasporas bērniem tiek dotas lielākas iespējas saglabāt savu latvisko identitāti, tiek rīkoti dažādi pasākumi un, piemēram, Stokholmas latviešu skola rīko ekskursijas uz Latviju, pieejamas arī nometnes un saieti, iepriekš aprakstītā Trīsreiztrīs (3x3) nometne tiek rīkota arī šodien, kas domāta ne tikai bērniem, bet arī pieaugušajiem, un kā D. Grosa raksta, ka tradīcija apmeklēt nometni, sāk iesakņoties arī mūsdienās emigrējušo ģimenēs. Bet ne vienmēr bērnu vešana uz latviešu skolu vai nometni ir vecāku prioritāte, tādēļ D. Grosa piezīmē, ka vecākus vēlams iedrošināt vai pārliecināt, tas ir svarīgi, jo bērni, pametuši dzimto valsti un pārtraukuši runāt mātes valodā, to var aizmirst nevis desmitu, bet tikai pāris gadu laikā.¹⁰⁰

Visiem zināms, ka mūsdienās jauno tehnoloģiju lietošana ikdienā ir kļuvusi ļoti aktuāla, pateicoties tām, diasporas latviešu dzīve tiek atvieglota, jo var uzturēt sakarus ar saviem radniekiem un risināt dažādas problēmsituācijas mītnes zemē, kā arī lūgt padomus citiem, līdz ar to stiprinot saikni ar latviešiem un uzturot kontaktus ar radniekiem. Buholcs Jānis konferencē „Latvija ārpus Latvijas” savā referātā raksta par sociālo tīklu un domu biedru grupu nozīmi dažāda veida kontaktu uzturēšanā starp diasporas latviešiem. J. Buholcs raksta, ka kontaktu uzturēšana ar radniekiem un draugiem, var kalpot par vienu no iemesliem vai mudinājumiem atgriezties dzimtenē un tāpēc esot nozīmīgi turpināt pētīt šo tēmu. Tā pat arī ar sociālo tīklu un domu biedru grupu palīdzību tiek veidots paziņu un draugu loks mītnes zemē, kas kalpo kā palīgrieks latviskās identitātes saglabāšanā. Šīs pazīšanās ar citiem latviešiem mītnes zemē visai bieži aizsākas globālajā tīklā un šo sabiedrību, kas aktīvi darbojas tajos, J. Buholcs dēvē par „digitālo diasporu”, ar ko apzīmē emigrantu kopienas, kuru dalībnieki izmanto tiešsaistes saziņas līdzekļus, lai no jauna veidotu identitātes, izplatītu savu kultūru un apspriestu kopīgos interešu jautājumus. J. Buholcs, atsaucoties uz pētnieci Dženiferu Brinkerhofu (*Jennifer Brinkerhoff*), raksta, ka šādas diasporas dalībnieki attīsta un izpauž „hibrīdas identitāti”, kas ir dzimtās un mītnes zemes identitāšu apvienojums un pētnieki šo jēdzienu saista ar tematikām, kas vērstas uz nacionālās vai etniskās identitātes uzturēšanu vai attīstību. Turklāt diasporas dalībnieki šāda veidā solidarizējas viens ar otru, palīdzot ar padomiem un daloties ar savu pieredzi. Pēc J. Buholca apkopotajiem datiem, populārākajā interneta portālā Latvijā Draugiem.lv visvairāk

---

¹⁰⁰Grosa, Daina. *Latviešu skolas Eiropā 21. gadsimtā*. (sast.) Kļaviņa, Daina. *Latvija ārpus Latvijas. Kultūra, vēsture, emigrācija un nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums, 193.-196. lpp.

domu biedru grupas ir ir britu salās dzīvojošajiem, taču Zviedrijas latviešiem tomēr ir viena grupa ar gandrīz 3000 dalībnieku.¹⁰¹ J. Buholcs izpētot dažādu valstu domu biedru grupu tematiku secina, ka tā pārsvarā ir par praktiskām lietām un „hibrīdās identitātes” izpausmes tiešā veidā parādoties reti. Piemēram, starp Zviedrijas latvieši informē, ka tikai viens prāmis kursēs starp šīm divām valstīm.¹⁰²

3.3. Latviskā identitāte biogrāfiskajās liecībās

Lai tiktu sasniegti pētnieciskā darba formulētie mērķi, darba ietvaros tika izmantotas divas galvenās pētniecības metodes, tas ir, kvalitatīvā pētniecības metode – divas dziļās, daļēji strukturētas, intervijas ar Otrā pasaules kara laika trimdinieku V. Pāvulānu, kas Latviju pameta agrā vecumā un teju visu dzīvi uzturējies mītnes zemē Zviedrijā un kvantitatīvā pētniecības metode – tika izveidota aptauja ar pieciem atvērta tipa jautājumiem (skatīt pielikumā) un tika aptaujāti septiņi Otrā pasaules kara laika trimdinieki un sešpadsmit Stokholmas latviešu skolas audzēkņu vecāki, un citi, tie ir pēc Latvijas neatkarības atgūšanas emigrējušie latvieši uz Zviedriju.

3.3.1. Dzīvesstāsta intervija ar trimdinieku V. Pāvulānu

Intervija ar V. Pāvulānu notika 24. novembrī 2014. gadā Rīgā, Struktoru ielā, kas tika ierakstīta mobilajā ierīcē un pēc tam tika transkribēta, un tiek glabāta pētnieciskā darba autores Zanes Būmeisteres personiskajā arhīvā. Otrā, jau transkribēta, dzīvesstāsta intervija ar šo pašu kungu tika iegūta no V. Pāvulāna personiskā arhīva, ko pats V. Pāvulāns elektroniskā formātā atsūtīja darba autorei. Intervija tika ierakstīta 2014. gada 14. aprīlī Stokholmā, un interviju vadīja Latvijas vēstniecības darbiniece Dagnija Lapsa.

Intervijas sākumā V. Pāvulāns īsi pastāsta par sevi. V. Pāvulāna ģimene bija viena no daudzajām, kas izlēma nepalikot okupētajā Latvijas teritorijā, bet doties pāri Baltijas jūrai patvēruma meklējumos. Ģimene Zviedrijā ieradās 1944. gada 19. decembrī Slītes ostā Gotlandē.¹⁰³ Tiek minēts, ka pirms došanās uz Zviedriju, jau kādu laiku tika bēguļots. Nedēļas laikā apmešanās vieta tika mainīt pat desmit reizi, tikko ierodoties

---

¹⁰¹Buholcs, Jānis. *Sociālā tīkla Draugiem.lv kontaktgrupas „Domubiedri” loma Latvijas emigrantu saziņā.* (sast.) Kļaviņa, Daina. *Latvija ārpus Latvijas. Kultūra, vēsture, emigrācija un nacionālā identitāte.* Konferences referātu krājums, 356.-361. lpp.

¹⁰²Turpat

¹⁰³Lapsa, Dagnija. *Saruna ar Valdi Pāvulānu.* 2014. g. 14. aprīlis. Transkribēts audioieraksts. Glabājas Z. Būmeisteres personiskajā arhīvā, 1. lpp.

vienā, tika saņemtas ziņas, ka ģimeni jau meklē, tā dēļ nācies nekavējoties meklēt citu vietu, kur apmesties.¹⁰⁴

Dzīvesstāsta intervijā parādās ļoti daudz un dažnedažādas interesantas, priecīgas un pat skumjas atmiņas, taču pētnieciskā darba ietvaros galvenā uzmanība tiek veltīta atmiņām un notikumiem, kuri parāda kā tika saglabāta latviskā identitāte trimdas gados.

Pēc stāstītajām atmiņām var secināt, ka jau diezgan ātri parādās, ka tika svinēti latviešu svētki jeb pirmie vasaras saulgrieži jaunajā mītnes zemē. Arī tradīcijas tika ievērotas, lai arī ne Latvijas pamešana, ne iedzīvošanās jaunajā mītnes nebija viegla, tomēr tas nebija šķērslis tradīciju turpināšanai jau no paša trimdas sākuma. *Atceros, ka svinējām Jāņus ar ugunskuru, kam lecām pāri... Bija liela dziedāšana. Pavisam bijām varbūt kāds ducis latviešu.*¹⁰⁵ Iespējams, ka asimilēšanos zviedru kultūrvidē nedaudz aizkavēja dzīvesvietu biežā maiņa, bet tai pašā laikā varētu domāt, ka tas pozitīvi ietekmēja latviskās identitātes saglabāšanos un turpināšanu, jo laika iejusties zviedru kultūrā un to pārņemt bija maz. Lai gan vēlāk intervijā tiek atklāts, ka nemaz nekas pozitīvs pret Zviedriju netika justs. Šeit parādās attieksme pret Zviedriju, kas arī kalpoja kā viens no iemesliem, kā dēļ latviskā identitāte un saikne ar latvisko tika tik spēcīgi saglabāta. Ļoti iespējams, ka attieksmi pret Zviedriju vismaz daļēji varēja ietekmēt skolu maiņa un kā pats Pāvulāna kungs min, tas viņam, vēl bērnam esot, nebija nekas patīkams, turklāt katrā skolā esot bijis jāmeklē sava vieta hierarhijā un pat jāsakaujas, kas, protams, neveido pozitīvas asociācijas ar apkārtējo vidi un sabiedrību, kurā nesen ieradies. *Pavisam man iznāca iet sešās skolās! Katrā vietā vajadzēja atrast savu vietu hierarhijā. Un iznāca – kauties. [...] Mūs sūtīja no vienas vietas uz otru un atkal atpakaļ.[...] Bet principā visu manu skolas dzīvi samaitāja tas, ka katrā vietā arī zviedri runāja citādu dialekta valodu, kas stipri atšķīrās izrunas ziņā...Vismaz četras-piecas esmu apguvis.*¹⁰⁶

Stāstītājs, protams, neaizmirst pieminēt, ka pilsētā, kur tie dzīvoja bija arī aktīva latviešu sabiedriskā dzīve. Daudzi intelektuālie latvieši apciemoja citus latviešus pilsētā Lundā, vadīja dažādus pasākumus. Pāvulāna kunga tēvs pat panāca, lai divi dažādi pasākumi, kas mēdza notikt vienā laikā, nepārklātos un klausītāji varētu paspēt apmeklēt abus. Starp inteliģences latviešiem bija tādas personas, kā komponists Jānis Mediņš, Andrejs Eglītis u.c. Var secināt, ka arī Pāvulāna kunga vecākos ir bijusi

---

¹⁰⁴Lapsa, Dagnija. *Saruna ar Valdi Pāvulānu*. 2014. g. 14. aprīlis, 1. lpp.

¹⁰⁵Turpat, 2. lpp.

¹⁰⁶Turpat, 3. lpp.

diezgan spēcīga latviskā apziņa, kas arī ir tikusi nodota pēcnācējiem. Īpaši šī atmiņa to pastiprina vēl vairāk - *Latvijā Limbažos tādā uzņēmēju forumā, ieejas maksa pasākumā bija piecdesmit santīmi. Mēs skaitījāmies viesi, bet es samaksāju, ko vajadzēja, par mūsu grupiņu. Dabūju biļetīti, kuras numurs laimēja – sauju lodīšu pildspalvu, datora pelītes tepikīšus... Man no Nacionālā fonda bija līdzī izdevums „Šie vārdi apsūdz”¹⁰⁷. Ar laimēto pildspalvu ierakstīju grāmatā – mūžam neaizmirst, godā celt mūsu tautas upurus – un nodevu domes priekšsēdētājam ar vēlējumu parakstīt nākamo sadraudzības līgumu. Te tas trimdas princips ieguva vēl citu simbolisku nozīmi. Arī tas, ka trimdā vienmēr dāvinājām grāmatas. Iegādājāmies. Lai atbalstītu mūsu rakstniekus.¹⁰⁸*

Vēl zīmīgi ir tas, ka dzīvesstāstā parādās viena no dzīvesstāstu pētnieces Baibas Belas skaidrotajām latviskajām identitātēm un tā ir aizskartā latviskā identitāte. Kā iepriekš tika noskaidrots aizskartā latviskā identitāte atbilda latviešiem, kas trimdas sākumā bija saskārušies ar negatīvu attieksmi no vietējo puses. Turklāt zviedriem bija maldīgs uzskats par okupēto Latvijas teritoriju un uz Padomju savienību raudzījās vairāk pozitīvi nekā negatīvi. V. Pāvulāna stāstītajā parādās aizskartās latviskās identitātes izpausmes un vēl viens iemesls iespējams kādēļ neveidojās vēlme asimilēties zviedru sabiedrībā un kultūrvidē. *Toreizējais ārlietu ministrs, Stēns Andersons (Sten Andersson), sociāldemokrāts, izteicās, ka Baltijas valstis nekad nav bijušas okupētas. Tas pielika punktu manām gaitām zviedru armijā. Izstājos priekšlaicīgi.¹⁰⁹*

Vēlāk atklājas arī cita latviskās identitātes forma, vistuvākā tā būtu pašsaprotamajai latviskajai identitātei. *Kļuvām ļoti nacionāla ģimene, turējāmies vairāk ar latviešiem. Saskare ar zviedriem man bijusi vai nu ar kolēģiem darbā vai ieprecētajiem radiem, vai sakarā ar palīdzības darbu Latvijai, ko uzsāku aktīvāk, kad Latvija kļuva brīva. Protams, arī ar kaimiņiem, piemēram, bet pilsētā un dzīvokļos cilvēki jau bieži dzīvo blakus, tomēr iet un nāk katrs savā laikā, un vispār cits citu nesatiek.¹¹⁰*

Intervijas nobeigumā Pāvulāna kungs piemin, ka veicis milzīgu darbu Latvijas Zviedrijas kultūras un pieredzes apmaiņas braucienos, un ka notikumiem Latvijā tiek pievērsta stipri lielāka uzmanība nekā mītnes zemē, tā pat tiek sekots līdz Latvijas televīzijai un liels darbs ir ieguldīts humanitārajā palīdzībā Limbažu pilsētai. Daudz

---

¹⁰⁷Grāmata, kurā pirmo reizi tika apkopotas ziņas par 1941. g. 14. jūnija deportācijā cietušajiem Latvijas iedzīvotājiem. Izdots Stokholmā, Zviedrijā, 1982. gadā

¹⁰⁸Lapsa, Dagnija. *Saruna ar Valdi Pāvulānu*. 2014. g. 14. aprīlis, 7. lpp.

¹⁰⁹Turpat, 8. lpp.

¹¹⁰Turpat, 10. lpp.

laika pavadīts iesaistoties dažādos pasākumos latviešu biedrībā, latviešu korī.¹¹¹Tādēļ ar V. Pāvulānu tika noorganizēta otra dzīvesstāsta intervija, kuras laikā tika daudz uzzināts par Latvijas un Zviedrijas kultūras un pieredzes apmaiņas braucieniem, kas nenoliedzami ir ietekmējis ne tikai viņa latviskās identitātes saglabāšanos, bet arī viņa pēcnācēju un to veicinājusi aktīva iesaistīšanās latviešu kopienas organizētajos pasākumos, interese par Latviju un notikumiem tajā.

Turpinot ar V. Pāvulāna otro interviju, tā tika ierakstīta 2014. gada 24. novembrī Rīgā, Strukturu ielā 10. Intervija sākas ar dažādu notikumu atcerēšanos fotoattēlu rādīšanu un notikumu stāstīšanu, kas attēlos redzami. Kā vienu no pirmajiem galvenajiem notikumiem, ko V. Pāvulāns atminas, ir latviešu grāmatu nogādāšana Ventspils bibliotēkā, ko Zviedrijā plānots iznīcināt. Grāmatu nogādāšana uz Latviju nebūt nebija viegli dažādo formalitāšu dēļ. Turklāt ir bijusi vajadzība pēc visu grāmatu saraksta, ko V. Pāvulāns ar dēlu taisījis vairākas dienas. *Tajā laikā bija rakstāmmašina bibliotēkā tad mēs ar vecāko dēlu savedām to grāmatu sarakstu kārtībā. Kopā sanāca ap 900 grāmatām. Tas varbūt ir lielākais un varenākais, ko es savā mūžā esmu izdarījis. (Smejas)*¹¹² Šis notikums šķiet pieminēšanas vērts tā dēļ, ka latviešu grāmatu saglabāšana un nogādāšana atpakaļ Latvijā licies kas svarīgs, jo, pēc V. Pāvulāna domām, tas ir kultūrvēsturisks mantojums, ko nevajag iznīcināt. Šeit arī parādās spēcīgā saikne ar Latviju un latvisko. Lai arī tās nebija viņa personīgās grāmatas, tomēr tās ir latviešu grāmatas un kā jau latvietis, identificē sevi ar Latviju un latvisko un tomēr Pāvulāna kungam šī saikne lika rīkoties tā, nevis ļaut, lai grāmatas iznīcina.

Turpinot par asimilēšanos zviedru kultūrvidē, stāstītāja dzīvesstāstā parādās vēl viens no iemesliem kā dēļ tika aizkavēta asimilēšanās zviedriskajā un kā V. Pāvulāns pats saka, ka tas bija visai loģiski, ka komunicēts tika vairāk ar sev līdzīgajiem jeb bija lielāka saprašanās ar citiem latviešiem un baltiešiem. *Runājoties ar saviem vienaudžiem zviedriem nebija saprašanās, viņiem nebija tie piedzīvojumi, viņi nekā nezināja par karu, ko mēs bijām piedzīvojuši paši uz savas ādas, uzlidojumos Rīgā, vairākas naktis pavadījām pagrabā, un tad dabīgi, ka tie draugi bija latvieši vai igauņi.*¹¹³Dzīvesstāstā ir ļoti daudz arī patīkamu atmiņu, kuras stāstītājs atceras labprāt un, par tām runājot, rodas smaids sejā. *Un mēs tikāmies, ja ne katru, tad katru otro, trešo sestdienu.*

---

¹¹¹Lapsa, Dagnija. *Saruna ar Valdi Pāvulānu*. 2014. g. 14. aprīlis, 11. lpp.

¹¹²Būmeistere, Zane. *Saruna ar Valdi Pāvulānu*. 2014. g. 24. novembris. Transkribēts audioieraksts.

Glabājas Būmeisteres Z. personiskajā arhīvā, 1. lpp.

¹¹³Turpat, 3. lpp.

*Sanācām kopā. Vai nu bija kāds alus, vai kāds vīns tiem zeņķiem, bet mēs dziedājām. Latviešu tautas dziesmas! Vai skaidrā, vai pus skaidrā vai neskaidrā, bet vienalga kā, vienmēr! Un mēs darījām tā, lai uzturētu to latvisko identitāti.*¹¹⁴Pēc šādas epizodes, dziļās intervijas laikā, var labāk izprast dzīvesstāstu interviju vienu no priekšrocībām, ko Maija Krūmiņa uzskaita, t. i., kad intervētājs un stāstītājs atrodas vienā telpā un intervētājs redz gan žestus, gan sejas izteiksmi, ko pētnieki pēc tam var pakļaut dziļākai un izvērstākai pētniecībai.¹¹⁵ Ja šis vai kāds cits atmiņas atstāstījums tiktu iegūts no aptaujas, t. i., rakstiskā veidā, pētnieks varētu tikai nojaust vai pat tikai minēt, kādas emocijas stāstītājam izraisa notikums. Tādēļ pateicoties tam, ka šis dzīvesstāsts tika iegūts stāstītājam esam klātesošam, var secināt, ka tas ir uzticams pētniecības avots.

Iepriekš tika noskaidrots, ka tradīciju ievērošana ir viens no elementiem, kas nodrošina latviskās identitātes tālāknošanas procesus, kā arī tas ir viens no galvenajiem tās elementiem. Tradīcijas un to ievērošana arī palīdz identificēt sevi ar vienu noteiktu kultūrvidi, kā arī padara atšķirīgu no kādas citas, šajā gadījumā tradīciju ievērošana visticamāk apgrūtināja asimilēšanās procesus, kas līdz ar to labvēlīgi ietekmē latviskās identitātes saglabāšanos. Turklāt iepriekš tika noskaidrots, ka ēšanas paradumi ir tie, kas vismazāk pakļaujas asimilācijai un tiek uzturēti visilgāk, kas dzīvesstāstā arī parādās. Pāvulāna kungs lepni stāsta, ka cep latviešu rupjmaizi jau 40 gadus, un ievēro arī citas ēšanas tradīcijas svētkos, tādas kā kāpostu un pīrāgu ēšanu. *Latvijas vēstniecībā Stokholmā, kad bija saeimas vēlēšanas, tad atbrauca ar prāmi no Rīgas un taisnā ceļā dodas uz balsošanu, un tad es sacepu kādas 700 šķēles. Mēs pacienājām, tas laikam citur pasaulē nenotiek ar pašceptu rupjmaizīti, 3 dienas ceptu un tā ir cienīta.*¹¹⁶Kopumā pēc Pāvulāna kunga stāstītā var secināt, ka latviešu tradīcijas tika ievērotas un arī citas latviskas aktivitātes līdz ar to var spriest, ka latviskā apziņa Pāvulāna kungā bija un ir saglabājusies spēcīga.

Bet kā piemēru, ka var notikt arī pretējais, Pāvulāna kungs atceras divas paziņas, kas apzināti vēlējušies asimilēties zviedru kultūrā. *Paziņa Juris pārkrustījās par Georgu, un otrs bija Māris, tas kļuva par Renē, un mājās viņi runāja zviedriski, un līdz mūža vecumam tie vecie, nepareizā zviedru valodā runāja, bet viņi iedomājās, ka tā*

---

¹¹⁴Būmeistere, Zane. *Saruna ar Valdi Pāvulānu*. 2014. g. 24. novembris, 4. lpp.

¹¹⁵Krūmiņa, Maija. Mutvārdu vēstures avotu perspektīva vēstures izpētē. *Dzīvesstāsts un pašapziņa. Mutvārdu vēsture Latvijā*, 24. lpp.

¹¹⁶Būmeistere, Zane. *Saruna ar Valdi Pāvulānu*. 2014. g. 24. novembris, 4. lpp.

*palīdzētu bērniem. Tātad principā viņi aizgāja no latviešiem, no latviešu sabiedrības. Diemžēl daudzi tā.*¹¹⁷

Kā jau tika minēts iepriekš Pāvulāna kungs ir ļoti lielu darbu ieguldījis Latvijas un Zviedrijas kultūras sakaru veidošanā, dažādos pieredzes apmaiņas braucienos, un ne velti tam ir bijis iemesls. Pāvulāna kungs pats ir bijis darba gaitās Peru, kur ar viņu noticis negadījums, kas viņam lika saprast, ka vēlas palīdzēt Latvijas valstij. *Un kad nu es paliku dzīvs, tad man tā pieleca – (uzsveroši) Turpmāko dzīvi man vajadzētu kaut ko labu darīt cilvēcei! Un kur es to varu darīt vislabāk, teiksim, ja man tā latviešu valoda kaut cik ir, tad, protams, ka Latvijā.* Laika gaitā tika izveidotas sadraudzības sadarbība ar Zviedrijas pilsētu Klīpanu un Limbažiem. Kā pats Pāvulāna kungs saka, ka tā gandrīz vai likteņa sagādīšanās bija, ka sadraudzību izveidoja ar Limbažu pilsētu. Bet Pāvulāna kungs ir palīdzējis arī citām Latvijas pilsētām humanitārajos jautājumos, apgādājis Liepājas slimnīcu ar ratiņkrēsliem, Limbažu pilsētai nogādājis vairākus simtus vannu, izlietņu un sēdpoļu. Pāvulāna kungs piezīme, ka pat esot padzirdējis, ka katras otrais limbažnieks ticis apgādāts ar palīdzību no Zviedrijas. Stāstītājs piemin arī, ka no loterijā vinnēta laimesta daļu līdzekļus ir ziedojis kāda Pāvilstas tilta salabošanai. Lai gan piedzīvojis arī viltīga rakstura darbības no sadraudzību pilsētu pārstāvjiem, Pāvulāna kungs, neskatoties uz to, ir turpinājis atbalstīt pilsētas, arī materiāli.¹¹⁸ *Tā vismaz toreiz domes priekšsēdētājs teica, ka Limbaži ir tā pilsēta, kura saņēmusi vislielāko palīdzību. Savācām arī 55 tūkstoš kronas jauniem logiem Limbažu baznīcai. [...] Diemžēl ir rūgta pieredze arī. Mēs uzskatām, ka tas ir pielīpis no okupācijas laika.*¹¹⁹

3.3.2. Aptauju atbilžu analīze

Otra pētnieciskā metode šī darba ietvaros ir jau iepriekšminētā kvantitatīvā pētniecības metode. Tika aptaujāti kopumā 23 Zviedrijā dzīvojoši latvieši. Galvenie fokus-respondenti bija mūsdienu latviešu diasporas pārstāvji Zviedrijā un, kā zināms, tie ir gan tie dēvētie trimdas latvieši un viņu pēcnācēji, kā arī pēc Latvijas valsts neatkarības atgūšanas aizbraukušie latvieši. Tā dēļ, ka aptaujas bija anonīmas, nav iespējams precīzi noteikt cik liels skaits trimdas un mūsdienu latviešu aizbraucēju pārstāvji aptaujas ir aizpildījuši. Aptaujā (sk. pielikumā) bija tādi jautājumi, kā dzimums, vecums un cik gadus respondents dzīvo Zviedrijā, tādēļ, salīdzinot

¹¹⁷Būmeistere, Zane. *Saruna ar Valdi Pāvulānu*. 2014. g. 24. novembris, 5. lpp.

¹¹⁸Turpat, 4. lpp.

¹¹⁹Turpat, 9. lpp.

respondenta vecumu un cik gadi ir nodzīvoti Zviedrijā, un pateicoties citām atbildēm, orientējoši var secināt, ka aptauju aizpildījuši apmēram 10 trimdas pārstāvji un 13 pēc neatkarības atgūšanas aizbraukušie latvieši, taču skaits ir visai līdzīgs, tā dēļ domājams, ka šo divu grupu salīdzināšana būs veiksmīga. Uzreiz gribētos piebilst, ka trimdas laika latviešu atbildes nezināmu iemeslu dēļ ir daudz garākas un izsmeļošākas, taču mūsdienu aizbraucēju pārstāvju atbildes ir lielākoties visai īsas un vispārīgas, lai gan aptauju jautājumi bija veidoti kā atvērta tipa ar mērķi, ka atbildes būs garas, līdzīgas nelielam stāstījumam. Svarīgi paskaidrot arī apzīmējumus iekavās pēc respondentu citētajām atbildēm – vispirms iekavās tiek likts dzimums, tad vecums un cik ilgi respondents dzīvo Zviedrijā vai arī gads, kad tas pārcēlies uz jauno mītnes zemi, piemēram, (siev., 30-40 g. v., 2015) vai (vīr., 20-30. g. v., 5-10 g.).

Iesākumā, lasot un iedziļinoties aptauju atbildēs, apstiprinās vien tas, ka mūsdienu latviešu diasporas pārstāvji lielākoties pametuši Latviju ekonomisko apsvērumu dēļ, kā daļa latviešu arī to uzsver. Vienā no aptaujām uz jautājumu „kad Jūs un Jūsu ģimene pameta Latviju”, respondents atbild, ka nav īsti pametis Latviju, bet gan Zviedrijā tikai strādā. *Pamest Latviju nav īsti korekts apzīmējums. Mēs vienkārši šeit tikai strādājam un jūtamies labi.* (vīr., 40-50 g. v., 2011). Starp mūsdienu latviešu diasporas pārstāvjiem lielākoties iemesli kā dēļ tie pārcēlušies uz Zviedriju ir finansiālu apsvērumu dēļ, kā kāds respondents min – *izaugsmes un labklājības meklējumos.* (siev., 30-40 g. v., 2007), tad seko daļa, kas pārcēlušies sava vīra/sievas dēļ, kāds cits respondents stāsta, ka nebūt nav bijis viegli pārcelties, taču spiestu apstākļu dēļ, tas tomēr bija jādara. *Bija grūti pamest Latviju, jo bija jāizvēlas pamest darbu Latvijā vai neizveidot ģimeni, kas jebkuram dzīvē ir ļoti svarīga.* (siev., 30-40 g. v., 2012). Savukārt otras aptaujāto grupas, t. i., trimdas laika latviešu vidū dominē atbildes, ka tie jau ir dzimuši Zviedrijā bēgļu ģimenēs vai arī agrā vecumā devušies kara laikā pāri jūrai ar ģimeni, lai nokļūtu jaunajā dzīves vietā, tātad visu vai arī daļēji savu bērnību ir pavadījuši mītnes zemē – Zviedrijā. Pētījuma ietvaros šo faktu bija svarīgi noskaidrot, lai tālāk varētu analizēt un iespējams arī salīdzināt latviskās identitātes saglabāšanas un tālāknodošanas procesus šajās divās latviešu kopienās.

Pētnieciskā darba ietvaros tika noskaidrots, ka valoda ir viens no gan etniskās, gan nacionālās identitātes nesējiem, tai skaitā arī latviešu valoda ir latviskās identitātes viena no nesējām. Tā dēļ aptaujā daži tās jautājumi tika veltīti valodai un tās lietojumam – Vai lietojat latviešu valodu ikdienā? Vai runājat ar citiem latviešiem vai Jūsu

pēcnācējiem tikai latviski? Vai zināt kādu, kurš pārstāja runāt latviski un aizstāja to ar zviedru valodu?

Lai arī varētu šķist, ka mūsdienu diasporas latvieši savā starpā lieto tikai latviešu valodu, tā nebūt nav. Lielākā daļa latviešu to, protams, dara, un dzimtās valodas lietojumu ikdienā uztver pašsaprotamu, taču ir arī izņēmumi. Visi aptauju respondenti latviešu valodu pārzināja tekoši, bet zināja kādu citu, kas dzimto valodu vairs nelieto ikdienā vispār vai tikai daļēji. *Mājās mēs lietojam tikai latviešu valodu un nekad nav bijusi doma runāt citā valodā. Zviedriski runājam tekoši, lai arī ar nelielu latviešu akcentu. Ir dažkārt bēdīgi redzēt, kā latviešu vecāki ļauj saviem bērniem pāriet uz zviedru valodu. Dažiem trūkst spēka, citiem motivācijas palīdzēt saviem bērniem saglabāt senču valodu. Tas notiek ne tikai jauktajās ģimenēs, bet arī tajās, kurās abi vecāki ir latvieši. Pazīstu ģimenes, kurās bērni savā starpā sarunājas tikai zviedriski. Diemžēl šajos gadījumos skola var maz ko darīt un ir žēl, ka vecāki to izliekas neredzam vai uzskata par normālu.* (siev., 40-50 g. v., 2000). Kāda cita respondente pat stāsta, ka savā ģimenē latviešu valodu lieto, bet atzīst, ka varētu to darīt biežāk un ir satikusi arī kādu latvieti ar citādāku uzskatu. *Diemžēl esmu satikusi arī tādu ģimeni, kur māte latviete ir man teikusi, ka ar bērnu runāšot tikai zviedriski, ja bērns gribēs iemācīties vēlāk, tā pat kā viņa iemācījusies zviedru valodu. Neesmu viņu redzējusi latviešu pasākumos.* (siev., 30-40 g. v., 2001). Kopumā, četri no trīspadsmit aptaujātajiem mūsdienās aizbraukušajiem latviešu respondentiem, zināja citus latviešus, kas nākamajās paaudzēs ļāvuši pēcnācējiem atteikties no latviešu valodas. Tomēr dažās ģimenēs valda arī stingra nostāja, ka latviešu valoda pēcnācējiem noteikti jāapgūst un jālieto ikdienā. *Lietoju (valodu) gan runājot ar ģimenes locekļiem, gan runājot ar sevi. :) Svarīgi man ir bijis un ir nepazaudēt to, kas ir tik liels un svarīgs – valoda. To arī nododu saviem bērniem.* (siev., 30-40 g. v., 5-10). Atbildēs tomēr parādās, ka latviešu valodas lietojums dominē pār zviedru valodu, kas ir visai labs rādītājs latviskās identitātes saglabāšanā. Arī atbildes uz šiem augstākminētajiem jautājumiem par valodu ir īsas, kas liek domāt, ka dzimtās valodas saglabāšanas jautājums ir pašsaprotams un tur nav, ko izpausties, kā arī kas varētu būt pašsaprotamās latviskās identitātes nesējs.

Apskatot trimdas laika latviešu atbildes rodas visai līdzīga situācija. Latviešu valodas lietojums dominē pār zviedru. Kāds kungs pat atceras, ka nav drīkstējis lietot zviedru valodu mājās. *Mums tēvs mājās neļāva zviedriski runāt. Es gāju latviešu skolā, daudzas vasaras braucu uz bērnu nometnēm. Tas ielika īstos valodas pamatus. Tie vairs nezūd, lai arī darba vide pagājusi zviedros.* Tomēr tas pats kungs turpina, ka ar katru

nākamo paaudzi saglabāt dzimto valodu paliek ar vien grūtāk. *Saglabāt valodu trešajā paaudzē ir vēl grūtāk. Mani bērni var izskaidroties latviski, bet reizēm nākas pāriet uz zviedru valodu.* (vīr., vairāk kā 70 g. v., dzimis Zviedrijā). Lai arī šis kungs dzimis un audzis zviedriskā vidē, tomēr spējis saglabāt ne tikai valodu, bet arī savu latvisko apziņu, un, kā pats saka, tas ir izdevies pateicoties vecākiem, kuri spējuši tālāk nodot latvisko identitāti pēcnācējiem. Tajā pašā aptaujā tiek minēts, ka kunga vecāki trimdas laikā ļoti aktīvi darbojās latviešu organizācijās, ar laiku to pašu ir darījuši arī četri bērni, kas dzimuši Zviedrijā. Kā pats kungs apgalvo, ka orientējas abās valstīs vienādi.

Aptaujās parādās arī tā dēvētais trimdas fenomens. Augot starp trimdas latviešiem, piedaloties to veidotajos pasākumos un attīstot savu identitāti trimdas sabiedrībā, pēc aptaujām secinot, priekšstats par Latviju ir veidojies savādāks. Dažās trimdas laika latviešu aptaujās parādās, ka pēc aizbraukšanas uz Latviju pēc neatkarības atgūšanas, priekšstats par to ir stipri mainījies un daži jutās mazliet vīlušies. *Latvija kļuva brīva. (...) bija prieks, bija ziņkārība un bažas... Iespaidi bija dažādi. Piedzīvoju ļoti straujo attīstību un vēlēšanos darīt lietas kā savā valstī, bet blakus bija arī daudz neįēdzību, absurdu kavēkļu. Tas kaitināja, jo biju pieradis pie zviedru sistēmas.* Aptaujā parādās vēl vien interesanta lieta, ko šis pats kungs saka. *Ar pašreizējo tehnikas attīstību Latvija ir tuvu – visu var uzzināt, ātri aizbraukt, bet nezinu vai sirdī man stiprāks vecāku stāsts jeb tagadējie iespaidi.* (vīr., vairāk kā 70 g. v., dzimis Zviedrijā).

Līdzīga situācija ir ar kādu kundzi, kurai vecāki bija stāstījuši daudz par Latviju un cik skaista tā ir, taču pēc ierašanās dzimtajā valstī, sajūtas bija citādākas. *Likums ģimenē bija mājā runāt latviski, ārā – zviedriski. (...) Latviešiem bija rosīga dzīve. Bija tādas kā divas dzīves tomēr. Iejutos arī zviedros. (...) Vecāki bija stāstījuši kāda skaista ir Rīga. Viņiem bija bildītes no Liepājas. Es redzēju visu neglītu, nabadzīgu. Nebija spēka domāt par atgriešanos.* (siev., vairāk par 70 g. v., 1944).

Var tomēr secināt, ka trimdas sabiedrība bija atšķirīga no sabiedrības, kas bija Latvijā un trimdas laikā latviskā apziņa ir veidojusies uz citādākiem pamatiem. Salīdzinot aptaujas, rodas iespaids, ka tā ir spēcīgāka, lai arī dažkārt tiek apgalvots, ka trimdas latvieši ir iedzīvojušies arī zviedriskajā vidē, bet kā jau iepriekš noskaidrojām, tas ir tikai dabisks asimilēšanās process, jo visa ikdienas dzīve norit zviedriskā vidē, taču vienalga trimdas latviešiem, lai arī tie ir dzīvojuši ilgāk mītnes zemē, latviskā apziņa šķiet izteiktāka.

Aptaujā tika iekļauts jautājums par to, kāda saikne respondentiem ar Latviju ir šodien, respektīvi, vai un cik bieži tie ceļo uz Latviju, kad pēdējo reizi respondents ir

bijis dzimtenē, un kāpēc ceļo uz to. Pēc atbildēm var secināt, ka respondenti prombūtnes sākumā uz dzimteni ceļo daudz biežāk, taču ar laiku apciemojumu skaits lielākoties samazinās. Daudzi atzīst, ka apciemo Latviju bērnu dēļ, organizē ekskursijas uz Latviju bērniem, lai tie iepazītu Latviju, sevišķi tiem bērniem, kas dzimuši mītnes zemē. Tie, kuri sāk ceļot uz Latviju daudz retāk, iespējams, ka šādos gadījumos parādās tas pats dabiskais asimilācijas process, kas iepriekš tika aprakstīts. Vaira Vīķe-Freiberga, runājot par asimilāciju trimdā, rakstīja, ka tai ieilgstot, gribot vai negribot, asimilācijas procesi notiek.¹²⁰ Mūsdienās trimda vairs nepastāv, ko raksta arī vēsturnieks Edgars Engīzers. Pēc neatkarības atgūšanas valstī vairs netiek radīti šķēršļi vai apdraudējumi tautai. Trimda savā ziņā ir kā protests pret pastāvošo politisko iekārtu valstī, iedzīvotāji, jūtot apdraudējumu, izvēlas pamest valsti.¹²¹ Runājot par mūsdienu diasporas latviešiem, tos ietekmē ieilgusi prombūtne, kuras laikā notiek asimilācija un kuras rezultātā Latviju rodas vajadzība vai vēlme apmeklēt ar vien mazāk. Pēc aptauju atbildēm, var secināt, ka pastāv vairāki iemesli kā dēļ vajadzība ceļot uz Latviju samazinās. Mūsdienās, pateicoties tehnoloģijām un attīstības līmenim, ir iespējams sekot līdz aktualitātēm internetā, kā arī komunikācija ar citiem tālu esošajiem radiem, draugiem mūsdienās ir atvieglota interneta dēļ. *Pašreizējās iespējas visādā ziņā palīdz dzīvot divas paralēlas dzīves. Necenšos īpaši braukt uz Dziesmu svētkiem vai 18. novembra atzīmēšanu. Visam var sekot internetā.*(siev., 60-70 g. v., 20-30). Tas novērojams ne tikai starp trimdas laika latviešiem, bet arī mūsdienu aizbraucējiem. *Šodien, salīdzinājumā ar laika periodu 9 gadu garumā, apmeklēju LV daudz retāk, jo tagad ir izveidojusies sava ģimene šeit, ar bērniem, un tas sarežģī spontānu braucienu iespējamību.* (vīr., 30-40 g. v., 2007). *Es attālinos no Latvijas, nebūtu radi, nebrauktu tik bieži. Nebūs man vecāki dzīvi, nebraukšu 2 reiz gadā uz LV.*(siev., 30-40 g. v., 10 -20)

Skaidrs paliek tas, ka visi respondenti apciemo Latviju vismaz reizi gadā, atsevišķos gadījumos retāk un vairumā gadījumos tas notiek vismaz trīs vai vairākas reizes gadā. Lai arī iespējas ceļot uz Latviju no Zviedrijas ir daudz un neprasa pārāk lielus finansiālos līdzekļus, sevišķi no Stokholmas, tas netiek darīts pārāk bieži, taču pavadītais laiks dzimtenē tiek saplānots bagātīgi, tas ir, apmeklējot dažādus kultūras pasākumus, pavadot laiku ar draugiem un radiem. Citi pat uzsver, ka to dara, lai bērni iepazīstas ar Latviju. *Gluži dēļ vienas teātra izrādes mēs nebraucam. Drīzāk gan otrādi*

¹²⁰Vīķe-Freiberga, Vaira. *Pret straumi*. Rīga: Karogs, 1995, 66. lpp.

¹²¹Engīzers, Edgars. *Par terminoloģiju: Trimda, diaspora, klaidis*. Redaktora blogs. 2009, 23. aprīlis. Pieejams: <http://edgarsengizers.blogspot.com/2009/04/par-terminologiju-un-varbut-ikenina.html>

– laikos, kad esam Latvijā, vienmēr ieplānojam daudz un dažādu koncertu un izrāžu apmeklējumus, papildus draudzības uzturēšanai un radu būšanām. (siev., 40-50 g. v., 2000).

Apciemojumiem dzimtenē ir arī sava praktiskā puse – daļa ceļo uz dzimteni, lai izmantotu ārstniecības pakalpojumus un iegādātos pārtikas produktus, kas nav atrodamī Zviedrijā, kā arī pēc atbildēm var secināt, ka lielākoties Latvija tiek apciemota uz svētkiem, tautā dēvētajiem Jāņiem, Lieldienām, 18. novembra atzīmēšanu, dziesmu svētkiem, un Ziemassvētkiem, kā arī ārpus tiem, vienkārši radu un draugu apciemojumi.

Tomēr atkal pēc atbildēm secinot, jāatgriežas pie dabiskā asimilācijas procesa, kas notiek prombūtnes vai trimdas ieilgšanas gadījumā. *Labprāt izmantoju medicīnas pakalpojumus Latvijā. Tomēr klātbūtne „kā ciemiņam” dara savu – ir brīži/situācijas/sajūtas, kad dzimtenē jūtos sveša, jaunos cilvēkus nesaprotoša un tml. Nekādā ziņā neesmu arī pilnīgi integrējusies zviedros.* (siev., 60-70 g. v., 20-30). Nevar nenoliegt, ka asimilācija tomēr notiek, ilgi uzturoties zemē, kas nav dzimtā. Ar laiku notiek arī izmaiņas gan valstī, gan sabiedrībā, taču, ja cilvēks uzturas mītnes zemē, tas pierod pie visām izmaiņām tajā vietā, kur tas uzturas pastāvīgi, bet aizceļojot uz dzimto zemi, izmaiņas var sagādāt cilvēkam pārsteiguma vai neizpratnes sajūtu, ko pierādīja arī dažas aptaujāto sniegtās atbildes. Domājams, ka arī pozitīvu vai negatīvu emociju izraisīšana par Latviju, tajā ierodoties, pēc ilgas prombūtnes, varētu ietekmēt asimilācijas procesus mītnes zemē, attiecīgi cilvēks vai nu, diemžēl, sāktu just nepatiku pret dzimto zemi un spēcīgāk asimilētos zviedru vidē, vai arī tieši otrādi.

Pēdējais aptaujas jautājums tika veltīts latviešu tradīciju ievērošanai un svētku svinēšanai mītnes zemē, kā arī tika noskaidrots iepriekš, ēšanas paradumi ir tie, kas pakļaujas asimilācijai vissliktāk, tādēļ tika jautāts vai tiek gatavoti latviešu tradicionālie ēdieni.

Lielākajai daļai respondentu atbildes bija īsas un vispārīgas, bieži vien tikai ar „Jā, ievēroju”, „daļēji” vai „svinu, jā”. Gribētos domāt, ka tradīciju ievērošana un svētku svinēšana ir pašsaprotama, tā dēļ respondenti daudz laika nevelta atbilžu sniegšanai. Respondentu atbildēs nereti parādās tas, ka „galvenie” svētki, domājams Ziemassvētki, Jāņi, Lieldienas, tiek vienmēr svinēti Latvijā, sevišķi tas parādās mūsdienu aizbraucēju vidū. Gadījumā, svētkus nesanāk svinēt, par tiem vismaz cenšas pastāstīt pēcnācējiem. *Jā, mēģinām ko svinēt vai vismaz izstāstīt par tiem bērniem, bet galvenos svētkus aizbraucam uz LV svinēt.* (vīr., 40-50 g. v., 2011).

Plašāku izklāstu par tradīcijā un svētkiem dod trimdas laika latvieši. Lielākā daļa gan atzīmē svētkus, gan ievēro tradīcijas. *Latviešu svētkus vienmēr atzīmējam ar sveci Lāčplēša dienā, zāļu vainagu Jāņos (zvedri nepazīstot ķimeņu sieru), puzuri Ziemassvētkos, dabiskās sīpolu mizās krāsotām olām Lieldienās (pēc kara latvieši to esot mācījuši zvedriem); ar dzimšanas un vārda dienu pasvinēšanu, ko še dara citādi.* (siev., 60-70 g. v., 20-30). Arī līdzī atvestajām un mantotajām lietām no Latvijas tiek piešķirta īpaša nozīme. *Mantojumā no vecākiem mums ir gleznas. Klausāmie latviešu mūziku. Man ir audumi, keramikas priekšmeti. Tie stāv goda vietā. (...) Gribas rupjmaizi, ķimeņu sieru.* (siev., 60-70 g. v., 20-30).

Kopumā var secināt, ka tradīcijas cenšas ievērot un svētkus svinēt, taču, gadījumā, ja tas neizdodas, par tiem stāsta pēcnācējiem, lai viņiem rodas kāds priekšstats. Interesanti ir tas, ka aptaujās parādās, ka latviešu ēdieni tiek gatavoti diezgan maz, iespējams daļēji tas varētu būt saistīts ar ikdienas aizņemtību, taču vēlme pēc latviešu produktiem ir novērojama gandrīz visās respondentu atbildēs, visvairāk tiek runāts par maizi, īpaši rudzu, ko parasti, pēc ciemošanās Latvijā, uz Zviedriju ņem līdzī vairumā un uzglabā.

Nobeigumā būtu nepieciešams vēl piebilst, ka rodas sajūta, ka trimdas laika bēgļu latviskā identitāte nedaudz tomēr atšķiras no mūsdienu aizbraucējiem. Trimdas latviskā apziņa ir veidojusies ārpus okupētās teritorijas, kurā nebija uzspiesta cita ideoloģija, tādējādi tā veidojusies izteiktāka, šķiet trimdas latvieši to vērtē augstāk, iespējams, jo ir piedzīvojuši vai ir stāstīti, ka toreizējā Latvijas teritorijā tā nevarēja. Protams, arī pēc neatkarības atjaunošanas aizbraukušie latvieši uztur latvisko identitāti: gan uztur sakarus ar radiem, draugiem Latvijā; gan svin svētkus, ievēro tradīcijas; gan apmeklē latviešu pasākumus. Taču viņu atbildes bija īsākas, īpaši tiem, kas Zviedrijā dzīvo salīdzinoši neilgi, t. i., 5-10 gadus. Visdrīzāk to varētu saistīt ar to, ka pēc neatkarības atjaunošanas aizbraukušajiem, latviskās identitātes uzturēšana tādā veidā šķiet pašsaprotama, jo viņiem tāda iespēja nav bijusi liegta vai arī neatceras to, taču, lai to varētu apgalvot, būtu padziļināti jāizpēta tā laika vēsture. Bet kopumā ņemot, var apgalvot, ka visi latviešu diasporas pārstāvji pilnībā vai, dažos gadījumos, daļēji uztur gan latvisko identitāti, gan saikni ar Latviju un visiem pārstāvjiem tā ir novērojama. Šeit noteikti svarīgi piezīmēt, ka katram pārstāvim latviskā identitāte izpaužas individuāli un to cik lielā mērā viņi to uztur un pārmanto, ir atkarīgs no vairākiem faktoriem: gan no bērnībā iemācītām zināšanām, kas ir pats svarīgākais pamats; gan no saviem uzskatiem, kā arī

ikdienas aizņemtības, kas dažkārt apgrūtina turpināt latvisko tā, lai gan viņi paši to uzturētu sevī un, pats galvenais, lai arī pēcnācēji redz un to mācītos, un turpinātu.

NOBEIGUMS

Nobeigumā, apkopojot visu iepriekš izpētīto literatūru un izanalizējot iegūtās biogrāfiskās liecības pētījuma gaitā, gribētos apgalvot, ka ievadā minēto pētnieciskā darba uzdevumu izpilde ir izdevusies un visi uzdevumi ir izpildīti. Latviskās identitātes saglabāšana un tālāk nodošana gan trimdā, gan arī starp mūsdienās aizbraukušajiem latviešiem, ir visnotaļ plašs temats, ko būtu iespējams pētīt no dažādiem skatu punktiem, lai arī trimdas laika latviešu identitāte līdz šim ir tikusi pētīta ļoti daudz, mūsdienu diasporas latviešu identitāte, kas ir visai jauns fenomens, ir apzināta salīdzinoši mazāk un jāatzīst, ka tas būtu visai interesants temats turpmākajiem pētījumiem, jo šī pētnieciskā darba gaitā, tika secināts, ka mūsdienās aizbraukušo latviskā identitāte tomēr atšķiras, no trimdas laika latviešu identitātes, ko turpmāk varētu pētīt padziļināti.

Pētījumā tika izmantotas divas pētnieciskās metodes: kvalitatīvā metode, kas izpaudās, kā dziļā intervija ar trimdinieku Valdi Pāvulānu un kas tika fiksēta aptuveni pirms gada autores kursa darba ietvaros un kvantitatīvā metode – tika aptaujāti kopumā 23 Zviedrijā dzīvojoši latvieši, gan pēc neatkarības atgūšanas aizbraukušie, gan Otrā pasaules kara laika bēgļi, tā dēvētie trimdinieki. Pētījuma laikā tika secināts, ka tomēr efektīvāk būtu bijis doties uz Zviedriju un aptaujāt un intervēt respondentus, tur esot, jo aptauju atbildes rādīja, ka respondenti ir gausi uz rakstīšanu vai īsti nevēlas to darīt, daži atzina, ka vieglāk ir runāt latviski nekā rakstīt. Tas atkal būtu jāņem vērā veicot nākamus pētījumus. Nevēlēšanās rakstīt gari, liek domāt, ka kvalitatīvā metode, tas ir, dziļās intervijas, šāda tipa pētījumiem ir vispiemērotākās, kā arī tika noskaidrots, ka dzīvesstāsti ir daudzslāņaināki, līdz ar to iespējams iegūt vairāk informācijas.

Lai varētu veikt secinājumu par latvisko identitāti gan trimdā, gan mūsdienās aizbraukušo latviešu vidū, vispirms darbā vesela nodaļa tiek veltīta nacionālajai un etniskajai identitātei, kā arī tika skaidrots, ar ko tiek saprasts latviskums, kā arī latviskā identitāte, kas, protams, ir arī šī darba pētījuma objekts un tai pašā laikā skaidrot, kas tad ir latviskums, ir visai sarežģīti. To nevar ierobežot definīcijā, bet to var aprakstīt, jo ne tikai katrs to var uztvert savādāk, bet arī tam piemīt dinamiska daba.

Latvijā dzīvojošam latvietim šķiet diezgan pašsaprotami ikdienā runāt un rakstīt savā dzimtajā valodā, taču cilvēkam, mainot savu dzīvesvietu, nākas, gribot vai negribot, pielāgoties jaunai sabiedrībai, kultūrvidei un jaunās mītnes zemes likumiem, nereti arī uzvedības normām, tādēļ vai cilvēks vēlas to vai ne, tas tiek pakļauts zināmā

mērā asimilācijai – tiek pakļauta arī valoda. Tiek dzīvotas divas paralēlas dzīves, kā paši respondenti to atzina, līdz ar to, lai saglabātu latvisko identitāti, uzturētu tradīcijas un valodu, ir jāpieliek zināmas pūles, sevišķi, ja ģimenē ir mazi bērni, kas asimilācijai pakļaujas daudz ātrāk, jo pakļaujas vidē, kurā tie aug. Daļa, arī pieaugušo cilvēku, vēlējas pēc iespējas ātrāk iejusties zviedru kultūrvīdē. Iespējams tādēļ ka, bēgļi, ierodoties Zviedrijā, saskārās arī ar nelabvēlīgu attieksmi no vietējo puses, tāpēc pat tika mainīts vārds uz zviedrisku, lai vietējie spētu izrunāt, un var būt arī, lai jaunais iebraucējs nejustu nelabvēlīgo attieksmi, tie, kuri to izjuta uz savas ādas.

Trimdinieku latviskās identitātes izpausmes katram ir individuālas un tās ir ļoti dažādas. un tās lielā mērā nosaka tādi faktori, kā vecums, kurā cilvēks ir pārcēlies uz jauno mītnes zemi, jo agrākā vecumā, jo vieglāk persona tiek pakļauta asimilācijas procesiem, cik ilgs periods ir pavadīts trimdā, arī vecāku audzināšana un kāds latviskais pamats, tā teikt, ir ielikts bērnībā no vecāku puses, arī jaukto tautību laulības ir diezgan noteicošas, kas arī aptaujā pierādījās – kāds no respondentiem otro reizi bija apprecējies ar zviedru tautības personu un, kā pats atzina, uz apciemo dzimto valsti daudz retāk, jo neesot vajadzības, arī valodu vairs nelieto ikdienā. Vairākās aptaujās parādījās tas, ka ar katru paaudzi tomēr latviskumu ir saglabāt ar vien grūtāk. Katra nākamā paaudze ir asimilējusies ar vien vairāk un savu latvisko identitāti apzinās mazāk. Tas parādījās arī aptaujās, kurās vairāki atzina, ka katra nākamā paaudze latviski runā aizvien sliktāk un nereti vecākajām paaudzēm nākas pāriet uz zviedru valodu, sarunājoties ar saviem mazbērniem.

KOPSAVILKUMS

1. Identitāte ir sarežģīti definējama tās mainīgas dabas dēļ, jo tā attīstās ne tikai laikā, bet arī indivīda identitātes veidošanās ir ilgstošs process, kura laikā cilvēks izvērtē gan savu rīcību, sevi kopumā un citus, gan arī salīdzina.
2. Lai arī identitāte var tik skatīta no vairākiem aspektiem, pētnieciskā darba ietvaros, galvenais uzsvars tiek likts no socioloģijas aspekta, kurā identitāte tiek saprasta ar veidošanās procesiem, kurā veidojas priekšstati pat sevi un piederību kādai no sociālajām kategorijām, t. i., dzimums, vecums, etniskā, valstiskā piederība.
3. Nacionālā un etniskā identitāte savu līdzību dēļ ir nereti tikušas jauktas un lietotas nepareizā kontekstā, taču jāatceras, lai arī abiem fenomeniem ir konstruēti priekšstati par kopīgu izcelšanos, bet nacionālā identitāte vienmēr ietver arī piederību valstij un etniskā identitāte tiek saprasta ar piederību etniskai grupai, nesaistot to ar valsti.
4. Lai arī pētnieki laikā gaitā ir daudz strīdējušies par to, kas ir etniskā identitāte, socioloģijas zinātnēs ar to tiek saprasta piederība kādai konkrētai etniskai grupai, kas rada mierinājumu cilvēkam un vajadzību identificēties ar kādu grupu.
5. Pateicoties etniskajai bāzei, kas bija izveidojusies pirms bēgšanas uz Zviedriju, vairums latviešu spēja uzturēt tik spēcīgu latvisko identitāti.
6. Latviskums pēc būtības nav definējams, bet to var aprakstīt, turklāt to pat nebūtu vēlams iegrozīt definīcijā, jo to izprot katrs savādāk un tam ir dinamiska daba, bet kas lielā mērā balstās uz pagātnes mantojumu.
7. Atrodoties trimdā, notiek dzīve starp divām kultūrvidēm, tādēļ, lai saglabātu savu latvisko apziņu un identitāti, ir jāpieliek vairāk pūles nekā tas būtu jādara savā dzimtajā zemē.
8. Jau pašos trimdas sākuma gados bija novērojama aktīva latviešu sabiedriskā dzīve, svētki jau tika svinēti pirmajos gados, pat bēgļu nometnēs.
9. Trimdā pastāvēja daudz un dažādi veidi kā latviskā identitāte tika uzturēta, ārpus valodas lietošanas ikdienā, tradīciju ievērošanas un svētku svinēšanas, daži no veidiem bija, došanās un latviešu nometnēm, latviešu skoliņas, teātra pulciņi un mākslas studijas, kas lielākoties tika ierosināti no latviešu inteliģences puses.
10. Trimdā pastāvēja daudz un dažādi veidi kā latviskā identitāte tika uzturēta, ārpus valodas lietošanas ikdienā, tradīciju ievērošanas un svētku svinēšanas, daži no veidiem bija, došanās un latviešu nometnēm, latviešu skoliņas, teātra pulciņi un mākslas studijas, kas lielākoties tika ierosināti no latviešu inteliģences puses.

11. Trimdinieki latviskās identitātes saglabāšanu uzskatīja par morālu pienākumu un tas tika uzskatīts par galveno trimdas mērķi un uzdevumu.
12. Dzīvesstāstu pētniecība Latvijā ir salīdzinoši jauns pētīšanas lauks – to 1992. gadā aizsāka maza pētnieku un sociologu grupa ar Latvijas Universitātes profesoru Augustu Miltu priekšgalā. Mūsdienās viena no zināmākajām mutvārdu vēstures pētniecēm ir socioloģe Baiba Bela-Krūmiņa un Māra Zirnīte.
13. Ar katru nākamo paaudzi latvisko identitāti uzturēt paliek ar vien sarežģītāk, sevišķi jauktajās laulībās un nereti jaunākās trimdas paaudzes latviski runā ar grūtībām vai pat vispār vairs nespēj sarunāties latviski.
14. Trimdinieku vidū ir novērojamas vairākas latviskās identitātes formas: pašsaprotamā un perifērā latviskā identitāte, kas ir dominējošās, kā arī latviski zviedriskā un aizskartā latviskā identitāte.
15. Viens cilvēks var būt vairāku iepriekšminēto identitāšu formu nesējs, arī dažādos dzīves periodos tās var mainīties un var arī novērot tikai kādas identitātes atsevišķas izpausmes attiecībā uz kādu notikumu.
16. Lai arī mutvārdu vēstures pētniecības metode ir tikusi kritizēta, jo tā var slēpt nozīmīgus faktus, tā ir metode, ar kuras palīdzību var iegūt ļoti izsmeļošu informāciju, jo cilvēks dzīvesstāsts ir ļoti daudzslāņains un ietver individuālo atmiņu, detaļas par kultūras, ideoloģijas un sociālās piederības saikni ar laikmetu, arī latviskās identitātes iezīmes.
17. Pēc dziļās intervijas ar trimdinieku V. Pāvulānu, var secināt, ka viņš ir pašsaprotamās latviskās identitātes nesējs, bet attiecībā uz dažiem notikumiem, parādās arī citas identitātes formu izpausmes, piemēram, aizskartā latviskā identitāte.
18. Salīdzinot abas izmantotās pētniecības metodes, var secināt, ka kvalitatīvā metode, t. i., dziļā intervija ar V. Pāvulānu sniedz daudz vairāk informācijas un var piekrist, ka dzīvesstāsts patiešām ir daudzslāņaināks un uzticamāks nekā, piemēram, aptaujas.
19. Jāatzīst, ka, lai arī pēc neatkarības aizbraukušie saprot, ka latviskā identitāte un saikne ar Latviju jā saglabā, lai to varētu nodot tālāk, bet tomēr atzīst, ka varētu tās labā darīt daudz vairāk.
20. Trimdas laika latviešu identitāte šķiet spēcīgāka nekā pēc neatkarības aizbraukušo, to pierāda vairāki faktori, tajā skaitā, sabiedriskā dzīve trimdā bija daudz aktīvāka.

ANNOTATION

This assignment's subject is **„maintenance, passing on and diversity of Latvian identity in biographical statements and life stories of Latvians in Sweden”**. Research mainly is related to Latvian refugees in exile that were escaping over the sea to Sweden being scared of Soviet repressions and about today's Latvian diaspora in Sweden as well. When an individual is away from his/hers fatherland for a long time, it is only natural that individual begins to assimilate into that new culture, takes over their habits and learns language. Within the time individual, whether he/she wants it or not, assimilates into the new home country that is why individuals identity may change, because of its dynamic nature.

Focusing on maintenance, passing on and diversity of Latvian identity in exile and Latvian diaspora nowadays in Sweden, authoress has hold an interview with one of exiles community in Sweden Valdis Pavulans (Valdis Pāvulāns), who has been able to keep Latvian consciousness in himself so strong living nearly 71 year in Sweden and authoress has surveyed 23 Latvian respondents living in Sweden as well – both from exile's community and nowadays diaspora. Conclusions and bachelor thesis can be found in the end as well.

SAMMENDRAG

Tema av dette bacheloroppgave er – **forsørgelse, arving og ulikhet av det latviske identitet i biografiske forklaringer og livshistorier av latviere i Sverige.** Undersøkelse er mest i slekt med latviske flyktninger i eksil som rømte med båter til den andre siden av Østersjøen og var redde for Sovjet undertrykkelse. Undersøkelsen er også om det latviske diaspora i Sverige i våre dager. Når man er borte fra hjemlandet sitt for en lang tid, det er bare naturlig at man begynner å assimilere i den nye kulturen, tar over vaner og lærer landets språk. Etter hvert, vil man eller ikke, assimileres man uansett i det nye landet og i den nye kulturen og derfor det etniske identitet av den personen kan endres på grunn av identitets dynamiske vesen.

For å fokusere på forsørgelse, arving og ulikhet av det latviske identitet i biografiske forklaringer og livshistorier av latviere i Sverige, forfatteren har intervjuet en fra eksil samfunnet i Sverige – Valdis Pavulans, som kunne holde latvisk bevissthet i sitt hjerte så lenge, samtidig har han bodd i Sverige nesten 71 år. Forfatteren har vel også intervjuet 23 latviske svarende fra Sverige – både fra eksils samfunnet og diaspora i våre dager. Man kan finne også konklusjoner og bachelor avhandling til slutt.

IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA

Avoti

1. Būmeistere, Zane. Saruna ar Valdi Pāvulānu. 2014. g. 24. novembris. Transkribēts audioieraksts. Glabājas Z. Būmeisteres personiskajā arhīvā
2. Lapsa, Dagnija. Saruna ar Valdi Pāvulānu. 2014. g. 14. aprīlis. Transkribēts audioieraksts. Glabājas Z. Būmeisteres personiskajā arhīvā

Literatūra

3. Asmus-Vāgnere, Agra. *Trimdas latviešu skolas – kultūras un tautiskuma šūpulis*. No: (Sast.) Kļaviņa, Daina, Brancis, Māris. *Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums: Rīga, Nordik, 2004, 172.- 180. lpp.
4. Bela, Baiba. *Latviskās identitātes saglabāšana un tālāk nodošana un tās dažādība*. No: (Sast.) Bela, B. *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*. Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, Latvijas mutvārdu vēstures pētnieku asociācija „Dzīvesstāsts”. Rīga: Zinātne, 2010, 15.- 44. lpp.
5. Bela, Baiba. *Latviskās identitātes dažādība Zviedrijas latviešu kopienā*. No: Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture: Reliģiskās idejas Latvijā*. Rīga: LU filozofijas un socioloģijas institūts, 2008, 11.- 39. lpp.
6. Bela-Krūmiņa, Baiba. *Trimda kā vērtību katalizators*. Zin. red. Krūmiņa-Koņkova, Solveiga. *Kultūras identitātes dimensijas*. Rīga: LU aģentūra „LU Filozofijas un socioloģijas institūts”, 2011, 145. – 158. lpp.
7. Bela-Krūmiņa, Baiba. *Kultūras nozīme latviskās identitātes uzturēšanā un pārmantošanā trimdā*. No: (Sast.) Kļaviņa, Daina, Brancis, Māris. *Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums: Rīga, Nordik, 2004, 528.-541. lpp.
8. Buholcs, Jānis. *Sociālā tīkla Draugiem.lv kontaktgrupas „Domubiedri” loma Latvijas emigrantu saziņā*. No: (sast.) Kļaviņa, Daina. *Latvija ārpus Latvijas. Kultūra, vēsture, emigrācija un nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums, 356.- 368. lpp.
9. Eriksons, Eriks H. *Identitāte: jaunība un krīze*. Rīga: Jumava, 1998. g.

10. Garda-Rozenberga, Ieva. *Dzīvesstāsts un pašapziņa. Mutvārdu vēsture Latvijā*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, Latvijas Mutvārdu vēstures pētnieku asociācija „Dzīvesstāsts”, 2012
11. Grosa, Daina. *Latviešu skolas Eiropā 21. gadsimtā*. No: (sast.) Kļaviņa, Daina. *Latvija ārpus Latvijas. Kultūra, vēsture, emigrācija un nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums, 193.-196. lpp.
12. Grosa, Daina. *Trimdas skolu lomu latviskās identitātes veidošanā un latviešu valodas mācīšanās no bijušo audzēkņu skatu punkta*. No: (sast.) Kļaviņa, Daina. *Latvija ārpus Latvijas. Kultūra, vēsture, emigrācija un nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums. Rīga: Latvijas Nacionālais arhīvs, 2014, 177.-184. lpp.
13. Hinkle, Maija. *Latviskā identitāte un trimdas kultūra Amerikas latviešu dzīvesstāstos*. No: (Sast.) Kļaviņa, Daina, Brancis, Māris. *Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums: Rīga, Nordik, 2004, 510.- 527. lpp.
14. Krūmiņa, Maija. *Mutvārdu vēstures perspektīva vēstures izpētē: attīstības pārskats*. No: Zin. red. Krūmiņa-Koņkova, Solveiga. *Kultūras identitātes dimensijas*. Rīga: LU aģentūra „LU Filozofijas un socioloģijas institūts”, 2011, 159.- 168. lpp.
15. Kļave, Evija, Inese Šūpule. *Nacionālā identitāte un diskurss. Teorētiskās refleksijas*. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2013
16. Ķīlis, Roberts. *Atmiņa un vēsture no antropoloģijas līdz psiholoģijai*. Rīga: N.I.M.S., 1998
17. Lasmane, Valentine. *Pāri jūrai 1944./45.g.* Uppsala: Memento, 1998
18. Liepa, Valentīna. „*Latviešu mākslas veicinātāji*” *Zviedrijā: darbība un nozīme trimdas latviešu kultūras saglabāšanā*. No: (Sast.) Kļaviņa, Daina, Brancis, Māris. *Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums: Rīga, Nordik, 2004, 353.- 357. lpp.
19. Pranka, Maruta. *Biogrāfiskā pieeja sociālo procesu vērtējumā*. No: (Sast.) Bela, Baiba un Zirnīte, Māra. *Nacionālā mutvārdu vēsture. Reliģiskās idejas Latvijā*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2008, 127.- 135. lpp.
20. Ruperte, Līga. *Trīsreiztrīs nometņu loma latviskās identitātes saglabāšanā trimdā*. No: (Sast.) Kļaviņa, Daina, Brancis, Māris. *Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums: Rīga, Nordik, 2004, 135.-138. lpp.
21. Smits, Entonijs D. *Nacionālā identitāte*. Rīga: AGB, 1997

22. Spure, Lilita. *Latvisko rotu valkāšanas nozīme trimdā*. No: (Sast.) Kļaviņa, Daina, Brancis, Māris. *Trimda, kultūra, nacionālā identitāte*. Konferences referātu krājums: Rīga, Nordik, 2004, 339.- 344. lpp.
23. Šūpulis, Edmunds un Bormane K., Dace. *Viena tēvzeme – divas pieredzes*. No: (sast.) Krūmiņa-Koņkova, Solveiga, Zirnīte, Māra. *Kultūras identitātes dimensijas*. Rīga: LU filozofijas un socioloģijas institūts, 2011, 207.- 222. lpp.
24. Vīķe-Freiberga, Vaira. *Kultūra un latvietība*. Rīga: Karogs, 2010
25. Vīķe-Freiberga, Vaira. *Pret straumi*. Rīga: Karogs, 1995
26. Zirnīte, Māra. *Paaudzes dzīvesstāsts trimdā un Latvijā*. No: Zin. red. Krūmiņa-Koņkova, Solveiga. *Kultūras identitātes dimensijas*. Rīga: LU aģentūra „LU Filozofijas un socioloģijas institūts”, 2011, 189.- 206. lpp.
27. Zirnīte, Māra. *Dzīvesstāstu ekspedīcijas pie latviešiem zviedru zemē*. No: (Sast.) Bela, B. *Mēs nebraucām uz Zviedriju, lai kļūtu par zviedriem*. Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, Latvijas mutvārdu vēstures pētnieku asociācija „Dzīvesstāsts”, Rīga: Zinātne, 2010, 105.- 148. lpp.
28. Zirnīte, Māra. *Dzīvesstāstu pētniecības ekspedīcijas pie latviešiem Norvēģijā un Zviedrijā*. No: Bela, B. un Zirnīte M. (sast.) *Nacionālā mutvārdu vēsture: Reliģiskās idejas Latvijā*. Rīga: LU filozofijas un socioloģijas institūts, 2008. 88.- 103. lpp.

Periodiskie izdevumi

29. Broks, Jānis. *Nacionālā identitāte: vispārējie modeļi un Latvijas gadījums*. No: Akadēmiskā dzīve. Nr. 49., 2012/2013, 14.- 22. lpp.
30. Zirnīte, Māra. *Nacionālās identitātes apziņa pēc kara dzimušo Latvijas iedzīvotāju dzīvesstāstos*. No: Akadēmiskā dzīve. Nr. 49., 2012/2013, 80.- 87. lpp.

Interneta resursi

31. Apine, Ilze. *Latvieši svešumā: sociālpsiholoģiskais aspekts*. Pieejams: <http://www.iclub.lv/life/LB/apine.htm> (sk. 11.04.16)
32. Brokāne, Larisa. *Etniskās identitātes veidošanas aspekti multietniskā vidē*. Pieejams: http://lufb.llu.lv/conference/new-dimensions-develop/2011/7th-New-dimensions-development-society-proceedings_2011-248-257.pdf (sk. 17.02.16)

33. Daškevica, Zigrīda. *Kurp iet latviešu diaspora ārzemēs?* Pieejams: <http://www.brivalatvija.lv/mitnu-zemes/kurp-iet-latviesu-diaspora-arvalstis> (sk. 14.04.16)
34. Engīzers, Edgars. *Parterminoloģiju: Trimda, diaspora, klaidis*. Redaktora blogs. 2009, 23. aprīlis. Pieejams: <http://edgarsengizers.blogspot.com/2009/04/par-terminologiju-un-varbut-ikenina.html> (sk. 10.05.16)
35. Jakoba, Ilzīte, Paula, Līga. *Latviskā identitāte latviešu skatījumā*. Pieejams: <http://lufb.llu.lv/Raksti/SZF-raksti-2011/SZF-rakstu-krajums-2011-153-157.pdf> (sk. 06.02.16)
36. Guibernau, Montserrat. *Anthony D. Smith on nations and national identity: a critical assessment* 2004 Pieejams: http://homepage.univie.ac.at/herbert.preiss/files/Guibernau_Smith_on_nations_and_national_identity.pdf (sk. 21.04.16)
37. Vīķe-Freiberga, Vaira. *Latviskā identitāte trimdā*. Jaunā Gaita nr. 100-101, 1974.g. Pieejams: http://jaunagaita.net/jg100/JG100-101_VairaVikeFreiberga.htm (sk. 06.02.16)
38. *Kas ir latviešu Stokholmas skola?* <http://www.zla.se/zla-nodalas/stokholmas-latviesu-skola> (sk. 21.04.16)
39. Rozītis, Juris. *Zviedrijas latvieši*. Pieejams: <http://aizbraukt.lv/zviedrijas-latviesi/> (sk. 23.04.16)

PIELIKUMS

[1. Pielikums]

Aptauja Zviedrijā dzīvojošajiem latviešiem

1. Jūsu dzimums;
2. Jūsu vecums;
3. Kādā valodā runājat mājās, ar tuviniekiem;
4. Cik gadus jau dzīvojat Zviedrijā;
5. Vai variet, lūdzu, iesākumā īsi pastāstīt par sevi, ar ko nodarbojaties, aprakstīt kad un kā Jūs un Jūsu ģimene pameta Latviju, un kā Jūs jutāties?
6. Vai varat aprakstīt kādas ir Jūsu attiecības ar Latviju šodien un varbūt iezīmēt kā tās ir attīstījušās kopš laika, kad aizbraucāt uz Zviedriju? (piemēram, kad pēdējo reizi bijāt Latvijā? Vai bieži braucat uz Latviju? Kādi ir jūsu mērķi braukt uz šejieni, vai ir kādi pasākumi kā dēļ braucat (dziesmu svētki, 18. novembris u.c.) vai apciemojat radus, draugus)
7. Pastāstiet lūdzu, kā uzturējāt kontaktus ar citiem latviešiem Zviedrijā? Vai apmeklējāt latviešu biedrību organizētus pasākumus?
8. Pēc nelielajiem pētījumiem par trimdu, esmu uzzinājusi, lai uzturētu latvisko identitāti, liela nozīme bija latviešu valodas lietojumam. Kāda bija Jūsu situācija? Vai lietojat latviešu valodu ikdienā? Vai runājat ar citiem latviešiem vai Jūsu pēcnācējiem tikai latviski? Vai zināt kādu, kurš pārstāja runāt latviski un aizstāja to ar zviedru valodu?
9. Vai esot Zviedrijā, svinat latviešu svētkus, vai ievērojāt tradīcijas? Un kā Jūs tos padarāt latviskus? (Vai gatavojat latviešu ēdienu, dziedat latviešu dziesmas u.c.)

[2. pielikums]

Aptauja ar trimdas laika latvieti (dzimis Stokholmā)

1. Vīr.; 2. vairāk nekā 70 g. v.; 3. zviedru/latviešu; 4. ilgāk nekā 30 gadus;

5. Esmu dzimis pēc kara. Stokholmā. Par bēgšanu uz Zviedriju zinu no sava tēva piezīmēm. Vecāki par to daudz runāja. Arī viņu latviešu draugi. Manam tēvam bija profesija, kas bija pieprasīta Zviedrijā. Celniecībā. Tāpēc viņš dabūja darbu, kad vēl zviedriski runāja diezgan slikti. Kad saprata, ka uz Latviju atpakaļ ceļa nebūs okupācijas dēļ, mani vecāki ļoti darbojās te latviešu organizācijās. To darījām arī mēs, bērni, kas visi piedzimām Zviedrijā. Valdīja liela aktivitāte. Es ļoti nopietni sportoju. Latviešu basketbola komandas bija slavenas Zviedrijas mērogā. Sešdesmitajos gados apprecējos ar latvieti, kam līdzīgs liktenis. Abi studējām, piedzima bērni, strādājām zviedru uzņēmumos. Tagad esmu jau pensijā. Biju pieradis dzīvot divās vidēs. Orientējos abās vienādi labi. Likās, ka tās būs vienmēr. Bet tad sākās politiskās pārmaiņas. Latvija kļuva brīva. Mani vecāki to nepieredzēja... bija prieks, bija ziņkārība un bažas... No sava uzņēmuma enerģētikas jomā dabūju nosūtījumu darbā uz Rīgu – palīdzēt sakārtot tās lietas. Iespaidi bija dažādi... Piedzīvoju ļoti straujo attīstību un vēlēšanos darīt lietas kā savā valstī, bet blakus bija arī daudz nejēdzību, absurdu kavēkļu. Tas kaitināja, jo biju pieradis pie zviedru sistēmas.

6. Daudz kas mainījies manā personīgajā dzīvē un daļēji tas ietekmējis saistību ar Latviju. Izšķīros un apprecējos ar zviedrieti. Tagad arī mājās runāju zviedriski. Uz Latviju braucam retāk. Manas identitātes pamats gan ir trimdas latviešu ielikts un tur nekas nevar mainīties, bet jūtu, ka atšķirība saglabājas – Latvijas latvieši ir citādi. Arī radi.

7. Būt starp Zviedrijas latviešiem man ir pati par sevi saprotama lieta. Gadu dēļ satieku vairāk savus vienaudžus, kas jau ir pensionāri. Vairs nenotiek tādi lieli pasākumi, arī avīzes, grāmatas neizdod, bet turpinu darboties latviešu organizācijās – Eiropas un pasaules. Tas ir svarīgi, jo nu jau ārpusē atkal dzīvo vesels šī gadsimta „vilnis”. Visus dažādos tautiešus saturēt kaut cik kopā ar domu par savu valsti – tas ir svarīgi.

8. Mums tēva mājās neļāva zviedriski runāt. Es gāju latviešu skolā, daudzas vasaras braucu uz bērnu nometnēm. Tas ielika īstos valodas pamatus. Tie vairs nezūd, lai arī darba vide pagājusi zviedros. Saglabāt valodu trešajā paaudzē ir vēl grūtāk. Mani bērni var izskaidroties latviski, bet reizēm nākas pāriet uz zviedru valodu. Viņi no sava darba arī bijuši Latvijā un paši pieredzējuši, kā ir sastrādāt ar kolēģiem tur.

9. Svētkus – Jāņus, 18. Novembri, arī Lieldienas ar sīpolu mizās krāsotām olām – kā māte darīja – mēģinu kopā ar draugiem pasvinēt joprojām. Vienmēr no Latvijas daudz vedu kukuļu klona maizes, arī alus ir labs. Ar pašreizējo tehnikas attīstību Latvija ir tuvu – visu var uzzināt, ātri aizbraukt, bet nezinu, vai sirdī man stiprāks vecāku stāsts jeb tagadējie iespaidi.

[3. Pielikums]

Aptauja ar trimdas laika latvieti:

1. siev.; 2. vairāk par 70 gadiem; 3. zviedru/latviešu; 4. ilgāk par 30 gadiem;
5. Esmu jau pensijā. Saņēmu to no Zviedrijas valsts. Man bija 7 gadi, kad kopā ar mammu bēgu no Liepājas uz Vāciju 1944. gadā. Bēgām no krieviem, no komunistiem. Kara beigās Vācijā bija briesmīgas. Dzīvojām mūžīgā badā. Nometne no Sarkanā krusta dabūja zināt, ka mans tēvs ir Zviedrijā. Viņi palīdzēja mums atbraukt. Gāja grūti. Nebija naudas, tēvs saslima ar tuberkulozi. Tomēr cīnījāmies. Skola zviedru skolotāja man palīdzēja daudz, jo runāja vāciski. Centos. Man gāja labi. Likums ģimenē bija runāt latviski, ārā – zviedriski. Ģimnāziju nepabeidzu. Sāku strādāt. No Vācijas atbrauca mana vecmamma un vectēvs. Visiem vajadzēja iztikt. Strādāju kantorī. Drīz apprecējos ar zviedru puisi. Latviešiem bija rosīga dzīve. Dziedāju korī. Bija tādas kā divas dzīves tomēr. Iejutos arī zviedros.
6. Kad Latvija kļuva brīva, nebijām vairs jauni. Līdzējām, ko varējām. Visādu zviedru palīdzību organizējām. Kad aizbraucu pati, bija šoks no visa, ko redzēju. Vecāki bija stāstījuši, kāda skaista ir Rīga. Viņiem bija bildītes no Liepājas. Es redzēju visu neglītu, nabadzīgu. Nebija spēka domāt par atgriešanos. Kamēr vīrs bija dzīvs, braucām diezgan bieži. Uz Dziesmu svētkiem, pie radiem. Viņi tomēr tādiem jocīgiem uzskatiem. Zviedrija iemāca brīvību un demokrātiju. Tagad ilgi nav būts Latvijā. Ir jau mainījies uz labu. Kompjūterī paskatos, palasu.
7. Uz šejienes latviešu sarīkojumiem vairs nevaru aiziet. Sazvanos ar tiem, kas vēl dzīvi no vecajiem laikiem, bet vairāk jau iznāk parunāt ar zviedriem te pat kaimiņos. Reizēm atbrauc radu mazbērni, tie jaunie no Latvijas.
8. Viņi runā reizēm citādu latviešu valodu. Tie vārdi laikam nāk no krieviem. Es ar vīru runāju zviedriski. Viņš reizēm nāca pie latviešiem. Un latvieši jau tā dalījās, kuru bērni varēja latviski parunāt, kuri apprecas ar zviedriem un vairs nerunā. Mazbērni jau reti

kam runā. Man bērnu nav. Zinu daudzus, kas vairs latviski nerunā un pie latviešiem neiet. Es arī savu vārdu izmainīju, lai zviedri var izteikt. No tiem vecajiem daļa tā darīja. Tagad jau latviešu skola Stokholmā esot liela. Bet es lasu latviešu grāmatas. Vecas. Ko te izdeva. Sapiirka jau daudz. Reizēm atved žurnālus no Rīgas. Tādi glauni.

9. Agrāk svinējām Jāņus, gāja uz vārda dienām. Vienmēr uz 18. novembri. Gribējās rudzu maizi, salu ēdienu. Bet pierada pie zviedru.

[4. pielikums]

Aptauja ar mūsdienās aizbraukušu latvieti.

1. Siev.; 2. 30-40 g. v., 3. latviešu/zviedru; 4. 5-10 dzīvo Zviedrijā;

5. Atbraucu „meklēt laimi” viena, tas ir, iepazīt jaunu kultūru, vidi, strādāt un pelnīt naudu iztikai un turpināt attīstīt tobrīdējās attiecības ar partneri dzīvošanai labvēlīgākā, homo draudzīgākā vidē, pēc apm pus gad viņa pievienojās.

6. Šodien, salīdzinājumā ar laika periodu 9 gadu garumā, apmeklēju Lv daudz retāk, jo tagad ir izveidojusies sava ģimene šeit, ar bērniem, un tas sarežģī spontānu braucienu iespējamību. Braucienu mērķi ir gan apciemot radus, draugus, gan rādīt/nodot/piedzīvot latviskos kultūras elementus, vērtības, pasākumus gan savai, gan ģimenes locekļu bagātināšanai. Vēl viens iemesls – dažādi pārtikas produkti, kuri nav atrodamī šeit līdzvērtīgā baudījumā.

7. Jā

8. Jā, lietoju ikdienā, gan runājot ar ģimenes locekļiem, gan sevi :) Svarīgi man ir bijis un ir nepazaudēt to, kas ir tik liels un svarīgs – valoda. To arī nododu saviem bērniem. Bet esmu arī baidījiesies par saviem bērniem, zinot un pazīstot vairākus dažāda vecuma cilvēkus, kuri savai latv valodai ir atmetuši ar roku.

9. Jā, iespēju un zināšanu robežās.

[5. pielikums]

Dziļās intervijas transkripcija

Intervijas vieta un datums: Struktoru iela 10, Rīga 2014. g. 24. novembris

Ilgums: aptuveni 3 stundas

Intervētāja un atšifrēja: Zane Būmeistere

R.: Valdis Pāvulāns

Intervijas raksturojums:

Valdis Pāvulāns un viņa ģimene bija viena no vairāk nekā 4500 cilvēkiem, kas devās bēgļu gaitās uz Zviedriju Otrā pasaules kara laikā. Šobrīd Pāvulāna kungs dzīvo Zviedrijā, bet ir ilgu laiku aktīvi iesaistījies dažādos Latvijas un Zviedrijas kultūras sakaru veidošanas projektos. Nodzīvojot Zviedrijā vairāk nekā 70 gadu, Pāvulāna kungs ir saglabājis spēcīgu latvisko apziņu un saikni ar Latviju. Tādējādi intervijas mērķis bija vērst uzmanību uz Pāvulāna kunga ieguldījumiem un kā viņam ir izdevies saglabāt sevī tik izteiktu latvisko garu.

Tikko pēc ierašanās Struktoru ielā 10 un pēc nelielas iepazīšanās Valdis Pāvulāns ver vaļā fotoalbumus un rāda fotogrāfijas. V. Pāvulāns (rāda savu ģimenes foto) *Te nu principā ir mana ģimene, te mēs laikiem esam kādi 12 mācekļi pie Doma baznīcas, tā ir mana sieva Vija, viņa pašlaik aizgāja pastaigāties. Tas ir mūsu vecākais dēls, tas ir mūsu trešais dēls, un tur jaunākais. Un tad ir svainis, zviedrs, kurš dziedāja latviešu kori, viņš arī runāja latviski. Tā ir mana sievas māsa, viņas meitiņa ir vijolniece Norvēģijā un dēliņš Minhenes operas vijolnieks.*

(Rāda foto, kur stāstītājs piedalās demonstrācijā) *Un tad es uztaisīju šitādu tērpu, un tad tas tika fotografēts un tad mēs sūtījām uz Minsteri, Vācijā, kur bija tas centrs, tas savukārt izsūtīja uz latviešu centriem, lai mudinātu atkal citus, kuri to uzsāktu, tādā veidā mēs te darbojāmies.*

Un šī ir pirmdienas demonstrācija, katru pirmdienu kaut kur notika. Tas ir vecākais dēls, tur mana sieva, pats es, tur stāv mans otrais dēls, un tā ir lietuviete, kura bija dzīvojusi Rīgā. Un šītai kundzei palīdzējām arī viņas karogu nest. Un faktiski, šītais ir sākums no krājumiem. Man ir kaste ar izgriezumiem, bet tas tā.

(Rāda garu grāmatu sarakstu) *Bet šītais ir varbūt interesants, tas ir grāmatu saraksts, latvju grāmatas. Toreiz jau nebija dators, bet alfabētiskā kārtībā sakārtotas, un šītās grāmatas tika nosūtītas uz Ventspils bibliotēku. Mēs dzīvojām Dienvidzviedrijā, tur ir universitātes pilsēta Lunda, tieši pretī Malmei, un tanī Lundā bija latviešu bibliotēka, un bibliotekārs bija Jānis Sviestiņš, viņš bija 1920. gadā dibinājis Venstpils bibliotēku. Viņš aizgāja mūžībā, viņa sieva mira 104 gadu vecumā, vecākā latviete Zviedrijā, un tad tās grāmatas tika nodotas zviedru pilsētas bibliotēkai, mēs tur gājām, aizņēmāmies, bet tur nāca jaunas ārzemnieku grupas, kurām vajadzēja vietu, un es padzirdēju nejauši, ka visas latviešu grāmatas sarakstas, 7 kastes, lai vestu uz dedzināšanu. Un grāmatu dedzināšana tā ir pretīga lieta. Un tad gadījās tā, ka no Misiņu bibliotēkas, kura vienīgā bija tiesīga ievest no ārzemēm literatūru, viņi atbrauca uz Zviedriju, pilsētu Vesterosu, kur bija lielākais latviešu grāmatu krājums. Bibliotekārs ozoliņš bija miris un arī viņa grāmatas bija paredzētas sūtīt uz Latviju. Atbrauca liels autobuss, piekrāvās un tad atbrauca arī uz mazo Lundu, pārnakšņoja un tad viņi arī iekrāva šītās. Bet tagad ir tāda lieta, ka vajag vairākus tos papildrakstus, lai mēs gribam, ka tie*

nonāk Ventspils bibliotēkā, 1990. gadā, tātad tieši 70 gadu jubilejā. Tad sākumā tas grāmatas tika aizsūtītas un Misiņu bibliotēku, pēc tam uz Ventspils, tajā laikā bija rakstāmmašīna bibliotēkā, tad mēs ar vecāko dēlu savedām to kārtībā (grāmatu sarakstu) kopā sanāca ap 900 grāmatām. Tas varbūt ir tas lielākais un varenākais, ko es savā mūžā esmu izdarījis. (smejas)

Liepājā esu palīdzējis, Rūjienā, Limbažiem galvenokārt palīdzēju, tiem palīdzēju atrast sadraudzības pilsētu Klipanu.

Ā! Pareizi, šitādus riteņkrēslus, tie no mana pagraba, kad dzīvojām Lundā, caur savu darba vietu es varēju dabūt tādus, kādus 7 es varēju ielikt auto, pagrabā bija kādi 50, un vedu viņus projām (uz Latviju), arī visādus citus palīgīdzekļus, galvenokārt tas viss bija paredzēts Liepājas slimnīcai, tāpēc, ka viens Liepājas ārsts Lundā praktizējās, iepazīnāties. Bet arī Salacgrīvai tika.

Diemžēl tās skaistākās fotogrāfijas man ir pazudušas. Es no savas darba vietas varēju dabūt kādas 300 vannas, kādus 250 sēdpodus, lietoti gan, bet labas kvalitātes (rāda vannu bildes). Šos es uz Limbažiem sūtīju. (Zviedrijā) Tos mainīja ik pa 30, 40 gadiem. Vannas daudz bija nelietotas, krāsnis un plītis arī bija, ar laiku arī priekš dušām, visādas iekārtas. Un tad nejauši zviedru latviešu biedrība bija novērojusi kaut kādu manu bildi avīzē, un tie tad mani aicināja pie sevis.

Z.B. Jautāju par valodas mācīšos, cik viegli vai grūti bija apgūt, kā Valdis Pāvulāns iejutās svešā kultūrā, vidē...

V.P. Jā! Ļoti, ļoti grūti gāja! Tā kā mana audžumāte bija ārste, mūs sūtīja uz dažādām nometnēm. Es esmu dzīvojis kādas 23 vietās Zviedrijā un ja Dienvidos runā tā pus dāniski, varētu teikt it kā latgaliski būtu. Un varbūt vidus Zviedrijā kāda ventiņu izloksne, un katrā pagastā citādāk. Es jau biju drusciņ vecāks kad ieradāties Zviedrija, Es jau pirmo skolas gadu biju zaudējis, tā kā man iznāca iestāties jau otrajā. Vispirms nonācām vienā nometnē Smolandē, nonācām Astrīda Lindgrēnas rajonā, tur ir īpaša izloksne, un tas jau bija tas pirmais, ko es mācījos. Tad mūs sūtīja uz nometni Stokholmā, faktiski uz divām, tur ir pavisam cita. Un ja tu esi pussemestra laikā no vienas skolas uz otru, tie kursi ir dažādi, arī jauna skolotāja, jauna valoda, un ja to valodu tu nepazīsti. Mūs sūtīja arī Ziemeļiem, uz Dālarni, tur viņi runā, nez vai Latvijā tāds ir, muppet show no Amerikas, tādas lelles. Tur viņiem tāds zviedru pavārs ir, un tad viņi tā dziedoši runāja. Es jau joka pēc varu nodemonstrēt, mēģināt atdarināt. (Atdarina tekstu Dalarnes izloksne). Tanī Smolandē tur atkal cita izloksne, tur mūs novietoja vienā kur tikai ebreji dzīvoja, atkal cita izloksne ja. Kad mūs sūtīja kaut kur tuvāk pie Norvēģijas robežas, uz nometni kur galvenokārt dzīvoja igauņi. Tas nozīmē, ka pirmos trīs skolas gadus es esmu pavadījis kādas 7 skolās. Un tas ietekmēja visu manu dzīvi. Ar tām skolām man tā lāga neveicās. Tur kur bija tā dziedošā valoda, tanī Dālarnā, tur vispār bija 3 dažādas klases vienā telpā. Es tā pa jokam stāstu, ka vieni rēķināja, vieni dziedāja un vieni lasīja, bet saproti jau ka nekādas sevišķi lielākas kārtības tur nebija.

Un tad pēdējā skola, tā bija Uppsalā, netālu no Stokholmas, tā ir Universitātes pilsēta. Tur mana audžumāte dabūja savu pirmo patstāvīgo darbu, slimnīcā kā apakšārste. Un prasības jau bija, ka viņai bija jāpārliet visi medicīnas eksāmeni, viņai bija kādi 25

gadi, kad viņa bija viena no jaunākajām ārstēm Latvijā un vadīja Ogres saulstaru sanatoriju, tur viņa iepazinās ar manu tēvu, bet tas atkal cits stāsts.

Bet tanīs nometnēs, kur no sākuma dzīvojām, tur jau bija latviešu valoda. Mums bija arī latviešu skolotājas, kas kaut ko pasniedza. Un tā jau latviešu turējās kopā. Zviedri jau negribēja mūs pieņemt tā īsti un īpaša pretestība pret bēgļiem bija no zemniekiem. Zemniekam zeme jau ir vistuvākā vai ne visās zemēs un tie tad arī cīnās un visvairāk ir aizsargos.

Un tanī Lundā tad audzumāte dabūja darbu jau kā ārste, bet atkal kā mēdz teikt trakomājā, un pie mums ciemojās arhibīskaps Teodors Grīnbergs, prāvests Rozītis, bija komponists Jānis Mediņš, operas dziedātāja no Vācijas, profesors Aizsalnieks no Stokholmas atbrauca, tā kā mēs jau uzturējām to latvieša garu. Andrejs Eglītis ieradās ieturēt svētku runu, pie mums brauca visādi dziedātāji un dziedātājas, mums bija arī latviešu teātris lundā un tad man ar iznāca spēlēt dažās lomās jo manai audzumātei īpaši interesēja teātra māksla.

Runājoties ar saviem vienaudžiem zviedriem nebija saprašanās, viņiem nebija tie piedzīvojumi, viņi nekā nezināja par karu, ko mēs bijām piedzīvojuši paši uz savas ādas, uzlidojumos Rīgā, vairākas nakts pavadījām pagrabā, un tad dabīgi, ka tie draugi bija latvieši vai igauņi. Man bija klases biedrs igauņis labākais draugs, sirsnīgākais draugs.

Bija tik nelaimīgi, kad no Liepājas kriminālpolicijas šefa dēls karā bija kāju ievainojis, sākumā jau latvieši biji tādi cerīgi vai ne, jo angļi amerikāņi franči, tie tad palīdzēja, arī pretestības kustībai. Un tad visi domāja, ka nākamgad mēs svinēsim Ziemassvētkus brīvā Latvijā, ka neļaus taču krievam vaine. Un tāpēc daudzi pat neiegādās mantas, drīz brauksim mājās taču.

Tas jau arī piederas pie tās latviešu identitātes, uz Stokholmu atbrauca ar to pašu vilcienu, sestdienās notika tie referāti parasti, viens ir teiksim liberālis, otrs es nezinu no kāda spārna, bet sēž tanī pašā vilcienā, divas delegācijas atnāk viņiem pretī uz staciju, vienu aizved uz sarkanā krusta telpām, tur kur arī notika šādi tādi sarīkojumi, un otrs ir arī uz (..) telpām, kur tā latviešu bibliotēka ar Jāni Sviestiņu, un vieni laiki sestdienas vakarā, tad mēs gājām visa ģimene uz to vienu referātu klausīties, pēc tam aši skrējām pāri universitātes parkam uz otru telpu, 800 metru attālumā, lai paspētu uz diskusijām un uz kafiju. Un tad mans tēvs būdams organizators, viņš jau ieradās tikai 1945.gadā (Zviedrijā) no Vācijas, kur vācieši aizsūtīja kopā ar kureliešiem, un tad viņš ieveda tādu kārtību tādu sadarbības komiteju, viņi sarunāja, lai neiznāk paralēli divi sarīkojumi.

Nu labi un tagad tas Liepājas kriminālpolicijas šefa dēls, baidījās, kad tie leģionāri jau bija izdoti, zviedri gribēja izdot pārējos bēgļus arī, daudzi jau aizceļoja un Ameriku, uz Kanādu uz Angliju, ja varēja, un tas dēls bija nobaidīts un viņš teica tā, kad krievi nāks kur es ar savu klibo kāju nepaspēšu skriet tev līdz vai ne, un tad mēs iesim bojā abi. Un viņš iztaisa pašnāvību. Nu varbūt bija mantojumā jau, māte ar to bij izdarījusi. To es nezinu tik sīki.

Un tad es iepazinos ar Imantu Alksni, kurš bija atbraucis, un viņa bija kaut kāds viens iekaisums plaušā, ielika viņu sanatorijā istabā, kur tanī pašā naktī kāds poļu zēns mirst no kādas plaušu kaites, un tā pielīp Imantam. Viņam izoperēja to vienu plaušu un visu mūžu viņš nodzīvoja ar vienu plaušu. Un viņš jau gados drusku vecāks par mani, bet

viņš mācījās neklātienes kursus, Zviedru vidusskolas kursu, bet bij tuvu pie manas skolas, man bija varbūt kādi 14 vai 15 gadi, es pār dzīvoju to ļoti smagi tā pirmā zēna pašnāvību, lai nenotiktu kaut kas tāds. Citi nenāca pie viņa, tikko man bija kāda brīva stunda, es gāju pie viņa, mēs spēlējām šahu un tā mēs labi sadraudzējāmies. Tuvākais draugs man.

Un ta bija vēl daži. Un mēs tikāmies varbūt katru, ja ne katru, tad katru otro, trešo sestdienu. Sanācām kopā. Vai nu bija kāds alus, vai kāds vīns tajiem zeņķiem, bet mēs dziedājām. Latviešu tautas dziesmas. Vai skaidrā, vai pus skaidrā vai neskaidrā, bet vienalga kā, vienmēr. Un tad mēs bijām tāda grupiņa. Un tad mēs arī spēlējām zolīti, protams. Un tā mums bija tā, lai uzturētu to latvisko identitāti.

Z.B. Vai ievērojāt latviešu svētku tradīcijas?

V.P. Jā! Piekopām arī svētku tradīcijas, mums bija cepti pīrāgi, cūkas cepetis, skābie kāposti vajadzīgi bij. Toreiz Lundā, kad dzīvojām, fantastiski, kādi 120 cilvēki, ar diviem autobusiem izbraucām, kur bija noīrēta tāda atpūtas vieta. Un tad jau pa latviešu modei visus galdus saklāja, kādu pudelīti salika, un pēc tam gāja dziedādami pa celiņiem, pa dabu, pirms sāka to īsto līgošanu. Arī vienā no pirmām nometnēm tanī Smolandē, tur tad pirmos jāņos 1945 gadā svinējām. Bij tāds karelis kurš vienmēr kļuva par dirigentu, tad tur bija liela dziedāšana, ugunskurs kurās, lēcām pāri, viss kā nākas.

Bija jau arī kopīgie sarīkojumi. Uz Jaungadu sākumā bija masku balles. Lieldienās, protams, vēl aizvien olas krāsojam ar sīpolu mizām, pie tā mēs pieturamies. Pats skābēju savus kāpostus faktiski, no Imanta, viņš kādreiz dzīvoja Lundā, viņam māte mira 101 gada vecumā, [...] sirsnīga. Kad bij dzimšanas dienas, tad jau arī vienmēr kliņģeri bija, viņa man arī iemācīja cept rupjmaizi un saldskābmaizi, kura man pirmo reizi neizdevās, bet toties tagad ir 2008 gadā iznāca zviedru valodā latviešu ēdienu pavārgrāmata, un tur ir slavenākā latviete Zviedrijā, kura bija gan tieslietu un ārlietu ministre īsu laiku, viņa jau bija uz to kreiso pusi noskaņota, sociāldemokrātu pat, kamēr tēvs bija pārkoņkrustietis, viņš arī sarakstījis ir grāmatas, un tanī grāmatā (pavārgrāmata), pie atklāšanas bija prezidente, V. Vīķe-Freiberga, Gēteborgā, katru gadu notiek grāmatu izstāde, un tad sabrauc no visas pasaules principā, un šogad laikam bija igauņu kārtā, bet tanī 2008 gadā bija latviešu kārtā, tur arī ir mana sievas tēva rupjmaizes recepte, ko es jau cepu 40 gadus, diemžēl es nevaru pacienāt, mēs apēdām, kas man bija līdz, tā ir īsta rupjmaize, bez cukura, bez sīrupa, bez iesala, ar tīriem rudzu miltiem, tikai ar ieraugu, sāli un ķimenēm, un tā ir patīkami skāba, un visur kur es braucu pa Latviju, apmaināmies ar receptēm. Un kādreiz zviedru latviešu biedrībā, viņi tad Latvijas vēstniecībā Stokholmā, kad bija saeimas vēlēšanas, tad atbrauca ar prāmi no Rīgas, un taisnā ceļā dodas uz to balsošanu, un tad es sacepu kādas 700 šķēles, tad mēs pacienājām, tas laikam citur pasaulē nenotiek ar pašceptu rupjmaizīti, 3 dienas ceptu. [...] un tā ir cienīta.

Ar skābiem kāpostiem tā patās, es agrāk dziedāju Lundas korī, Gēteborgas korī, Stokholmas korī, [...] un tagad es pārgāju uz zviedru pensionēto skolotāju kori Uppsalā, pērngadu bijām Lēdurgā uz kultūras dienām, 25. Maijā un iestudējām 2 latviešu dziesmas, es protams palīdzēju ar tulkošanu un to izrunu, un tā bija Saule, pērkons, Daugava un Māras Zālītes Es tevi mīlu. Un tad tie zviedri atgādina, ka tas bija varenākais brauciens. Vispirms mēs Ledurgas baznīcā dziedājām zviedru dziesmas, pēc

tam piedalījāmie kopkora koncertā. Svētdienā uzstājāmie Limbažu baznīcā, bijām iestudējuši dažas dziesmas, bet pēc tam arī tās garīgās dziedājām. Un es klausos, cik varens ir latviešu koris, a izrādās tie bija zviedru koristi! (smejas)

Mums vēl bija tādas jaunatnes dienas, tanī Lundā mēs bijām tie 4 zēni, kas regulāri tikāmies, es iestājos zviedru skautos, jo kādreiz bija latviešu skauti, bet tie visi bija aizceļojuši uz ārzemēm. Un tad iznāca tā, bija tāds Bruno bērziņš, kas bija bijis skautu vadītājs [...], tad bija vēl tāds Rūdolfs Vanags, un tad mēs nodibinājām savu stirnu kopu. Mēs bijām kādi 7, no citām pilsētām arī brauca. Tā kā mums bija pašiem savi latviešu skauti. Braucām uz tādām nometnēm. Vēlāk tie pajuka. Tad bija Eiropas latviešu jaunatnes apvienība, bet arī bija Zviedrijā, un pirmo reizi es aizbraucu uz tādu, kādi 18 gadi bija. Raudiens nāk, kad tu redzi ka tur ir 40 tavā vecumā, nezināju, ka eksistē, un skaistas meitenes.

Bet es domāju, ka tas ir kā nu kuram tā apziņa, Man brālēns, kas tagad aizgāja mūžībā, dzīvoja Rundālē, [...] Rundāles muižas pārvaldnieks, tāds agronoms Liniņš dzīvoja Dienvidos Zviedrijā, un viņam dēli divi, Juris pārkrustījās par Georgu, un otrs bija Māris, tas kļuva par kaut kādu Renē, un mājās viņi runāja zviedriski, un līdz mūža vecumam tie vecie, kā saka, nepareizā zviedru valodā runāja, bet viņi tā iedomājās, lai palīdzētu bērniem. Tātad principā viņi aizgāja no latviešiem, no latviešu sabiedrības. Diemžēl daudzi tā. [...]

Kādreiz jaunatnes dienās bij tā – mēs iesākām dziedāt piecos pēcpusdienā un piecos otrā rītā beidzām, nevienu dziesmu neatkārtājuši. Un viens, kas ļoti daudz zināja, tāds latviešu dziesmas, tāds Straubergs, viņa tēvs Kārlis Straubergs strādāja pie tautas dziesmām, ievadvārdus rakstīja, izdeva Kopenhāgenā 13 sējumus, un tas pēdējais tāds nerātņais (smejas). Es vēl šobaltdien nezinu, ko tie vārdi tur nozīmē.

Mūsu ģimene jau arī atbalstīja grāmatu izdošanu, mēs vēl aizvien abonējam Brīvo Latviju kādreiz arī izdeva Latvju vārds un Latvju ziņas, bet viens no tiem negatīvi rakstīja par kureliešiem, par pretestības kustībniekiem, tie tomēr bija ap 3000 vīriem, un daudzi no viņiem palika un cīnījās līdz 1956. gadam.

Bija jau arī draudzenes zviedrietes, kad sāku interesēties par otru dzimumu, es viņām iedodu Latvijas vēsturi palasīt, bet tad es biju drusku vecāks jau, viena saka, ka tas par sarežģītu dažas lapaspuses izlasīt un dod atpakaļ. Adjos muchacha! Tur nav ko! (smejas)

Un tad man pieleca, ka savā valodā tu vari pateikt tos mīļākos vārdus un arī vissirsnīgāk izlamāties, kā saka. Un pietam, saka, ja tu esi vienu dzimteni zaudējis, man tā vēsture ir interesējusi vienmēr, vairāk jau tika lasīts par tiem kara stāstiem. Bet tā faktiski, Jāņos, cik romantiski, [...], iepazīnos ar vienu latviešu zēnu, kuru vienīgo zīnu, kurš bija nedzērājs, bet sirsnīgi spēlēja ģitāru latviešu sarīkojumos, mēs sarunājam braukt Jāņos uz Vesteros, bet pa ceļam iebraucām pie latviešu ģimenes, un tur ir viņa vecmāmiņa, omulīgi runājamies, dziedam Jāņu dziesmas, ierodamies tanī Vesterosā un nu jau pulkstenis ir deviņi vakarā, bet tas Grīvāns saka, mašīna neitra, nevar braukt, kamēr nomazgājām to, i jau desmit, pīrāgi jau noēsti, visas ķimeņmaizes jau noēstas, alus jau nodzerts. Nu kur ta cilvēks ies nobraucies un ilgi neko neredzējis?! Uz virtuvi! Un tur es redzu viena meitenīte stāv un mazgā traukus. Tā ir mana sieva! Tad saskatījos – šitā būs un neviena cita! [...] Esam dzimuši tanī pašā mēnesī, aprīlī. Tie kas tic tanīm zvaigznēm, saka, ka tas nevar beigties labi, ka divi auni badīsies. Mēs izbadījāmies

pirms kāzām. Mums ir 4 dēli. Gribējām jau, tā pa jokam futbola komandu, bet nolēmām, ka tas būs par smagu, 11 vai ne. Var jau arī mazāku komandu, 7, bet tas jau ar būtu par smagu. Tad nu mēs samierināmies ar 6. (cilvēki ģimenē).

Man bija darbs pie HES būvēm aiz polārā loka, es uzteicu darbu pie tiltu būvēm, pārcēlos tuvāk Upsalai, kur mana sieva dzīvoja, kur viņa bija augusi un studējusi ķīmiju. Tāds ebreju izcelsmes profesors, tam piedāvā darbu Oslo, Norvēģijā. Viņš pārceļas uz turieni un mana sieviņa brauc līdz, te nu bija! [...] Tad uz manu veco pilsētu tas profesors pārcēlās, uz Lundu. Un tad es arī, tur tad būvēja tādu tuneli Malmes pilsētā, un tad es prasīju vai es varētu tur nokļūt, bet tas bija ārprāts, visi kas zināja, tie bēga no tā darba. Tas bija tāds, kur strādā 21 nakti nedēļā pēc kārtas. 3 maiņās. [...] Tas nebija īsti man pa prātam, bet nu labi! Apprecējamies. Dzīvokļa arī pašam nebija vai ne! Bet sieviņai bija, studentu istabiņa, bet tur nedrīkstēja būt klāt piedzīvotāji. Katru dienu bija jānovāc viss, bārdas dzenamais, jo tur arī nāca tīrītājas vai ne. Bet tā mēs nodzīvojām kādu pusgadu, tā slepus. [...] Tad dabūjām divstābu dzīvoklīti, un tad oficiāli varējām dzīvot kopā. Un tad uzradās otrs zēns un tā! Un tad jau sievai bij atļauts pusgadu būt mājās, tagad jau vēl uzlabojies tas stāvoklis.

Bet tad, kad braucām reiz uz Vāciju. Nu jau zēni paaugušies. Vecākajam jau 15 gadi. Bija jau sācis iet vidusskolā. Bet Minsterē esam. Un viņš saka Es nebraukšu mājās! Minsterē bija vienīgā brīvā latviešu ģimnāzija. Un tad viņš tur 4 gadus nogāja. Ieguva abituriju. Nākošais brālis, tas divus gadus tur nogāja. Tas mums dārgi maksāja, protams, internāts vai ne. Vienalga aizgāja tur. Bet bij tāds onkulis no sievas puses Amerikā bagātnieks, un tad viņš atbalstīja un tad varējām izvilkt cauri. Un tad pirmos gadus sieva pārtrauca darbu, viņa strādāja par asistenti ķīmikumā, jo likās, ka tie pirmie gadi ir tie svarīgie bērniem. Un bija gandrīz zināmas grūtības, kad jāiziet 4 gadu kontrole pie ārsta, un tas puisēls neprot nevienu vārdu zviedriski (smejas). Un tagad mums tur pārmeta, kā tad tā! Par to jau bija dažādi uzskati pasaulē. [...] tā mēs mēģinājām uzturēt to latvietību. Un nebija nekādas problēmas ar tām valodām. Jaunākais iemācījās vēl citas valodas. Skolā jau bija vai nu angļu valodu, vācu valoda, franču valoda. Ta viņš ir bijis Kosovā, iemācījās horvātu un serbu valodas. Kā tulks zviedru armijā, bija vēl arī cita valoda, bet to es neminēšu varbūt, ko šeit arī runā. Bijām viņam iecerējuši, ka viņš atradīs sirdsraudzenīti Latvijā. Tas dzimis 66.gadā, tagad jau viņam ir 50. Strādā jau kādus 10, 15 gadus Skotijā pie IBM, Vecākais, tam arī bija viena, kura tagad ir saeimas deputāte. (Latvijas) Bet tur bija liela krāpšanās, [...] pēkšņi viņa aprec vienu šķirteni. Trešam arī atbrauca reiz vienos Ziemassvētkos meitenīte, 20 gadi, Jāaa! Jāprecās, bet viņš jau nebija pabeidzis izglītību, viņš nevar uzturēt ģimeni. Nu tas pajuka. [...] Jaunākais strādāja te vienu laiku arī te Rīgā. Iepazīna kādu meitenīti, bet aizbrauca uz Angliju nez kāpēc [...]. Vecākais tāpat ir vecpuišī vēl. Nākošais dzīvo ar vienu zviedrieti. [...] Tad iedomājies, iepazīnās caur internetu ar vienu vācu izcelsmes amerikānieti, strādā pie NATO spēkiem, ilgi iepazīnās pa internetu, viņš aizbrauca, viņiem tā dzirkstelīte tur uzmetās, viņš apprecas! Tagad viņi dzīvo Amerikā. Bet tad tie divi jaunākie ir mūsu pilsētā Uppsalā. Trešais, tas atkal bija meties uz valodām, mācījās angļu valodu, iepazīnās ar vienu no Čīles. Tur ir tā, mums ir viena mazmeitiņa, 13 gadi un mazdēliņam 7. Māte ar bērniem runā spāniski, tēvs ar bērniem runā latviski, skolā viņi runā zviedriski. Bet kad dēlam piepildījās 40 gadi pirms pāris gadiem, tad viņi atbrauca pirmo reizi visi uz Rīgu. Viņi pirms tam bija čīļē pie viņas. Tad bij tā kā humors, viesnīcā kur viņi dzīvoja, vecie savstarpēji sarunājās zviedriski, māte ar bērniem spāniski, tēvs ar bērniem latviski, tie viesnicanti

nezināja kādā valodā uzrunāt un pārgājuši uz angļu valodu (Smejas). [...] tāda mums ir tā dzīve!

Jaunākais dēls beidzot izstudēja par ārstu, eksāmeni jau nolikti, bet tad viņam tie 2 gadi vēl jāspecializējas. [...] tā kā traki no vienas puses šinī mājā. Jaunākā māsa ar ko mēs dalām šo (dzīvokli) viņa ir ārste. Viņas dēls ir ārsts, audžumāte bija ārste, tagad mums ir divi dēli, kas būs ārsti. Tikai jāizvēlas kādu slimību (smejas).

Z.B. Vai jūs esat plānojis ar ģimeni pārcelties atpakaļ uz Latviju?

V.P. Man tas ir bijis visu mūžu skaidrs, kad tikko es varēju tad es to darīšu. Mana sieva agrāk brauca ar dēliem uz dziesmu svētkiem. Dēli paši arī brauca un ieveda grāmatu „Šie vārdi apsūdz”, šeit ir 33 tūkstoši, kas ir deportēti, apcietināti un nolādēti. Šito vācu sarkanais krusts pārbaudīja no stūra mājas, un te no centrālcietuma, baigās bildes! Nu jā, un šito tad iespieda Nacionālais Fonds, ģenerālsekretāra Andreja Eglīša vadībā, un šitā tika izdalīta visām Zviedrijas bibliotēkām. Noteikti it arī Nacionālajā bibliotēkā. Tagad ir arī okupācijas muzejā protams. Vācijas bijušais kanclers sadabūja vēl kādus 3 tūkstošos no deportētajiem un tik liecības ir apmēram nākušās klāt. Dēli vedas uz Latviju šitās grāmatas. Es pats nevarēju, jo es biju kara dienestā. Izdienējis kā rezerves virsnieks. Un kamēr bija man kaut kādi radi Latvijā, dzīvi, okupācijas laikā, es nevarēju braukt bez atļaujas.

Bet šinī sakarībā jāpiemin vēl dižākais karavīrs Zviedrijā ir Kārlis Neretnieks. Viņš tagad ir atvaļināts, dzīvo Latvijā. Bet ģenerālmajora pakāpē viņš bija tas, kas vadīja Gotlandes salas aizsardzību, viņš vadīja arī militāro augstskolu Zviedrijā un pie tam izlūkdienesta augstākais vadītājs. [...] un starpcitu, viņa uniforma kārajās Pulvertornī kara muzejā un blakus ir mana kapteiņa uniforma. Nebij jau kur likt, vajadzēja izgriezt pogas un lieto dārzā vai mežā, bet man tas likās, nav godam. Apzeltīta josta goda tērpam. Tad es tā apklausījos vai viņiem derētu tāda. Un tad Neretnieks bija uzdāvinājis savu, bet viņš bija gadiem solījies. Tā kā mana tur pirmā nonāca! (smejas)

Man bija 38 gadi un darbs pie Skanskes meitas uzņēmuma kļuva neciešams. Tapēc, ka mans priekšnieks vairāk interesējas par savu pensiju, par savu sievu, es visus darbus darīju, taisīju tāmes, viņš tikai parakstījās.

Nu labi! Un tad tā Skanska dabūja vienu no saviem lielākajiem darbiem, tas bija Dienvidamerikā, Peru. Kanālu tuneļbūves. 100 km garumā. 7 kanāli, 38 tuneļi. Lai no upes varētu apūdeņot tuksnesi, lai 100 tūkstošiem iedzīvotāju būtu iespēja audzēt un dzīvot. Nu un tīri nejauši es satiekos ar to skanskas šefu un viņu apsveicu, un tad es iejautājos vai viņam būtu vieta priekš manis arī. Tad es devu savu cv un apmēram tā. Viņš mani apsveica ar to, ka es biju ticis tanī listē, kuri varētu braukt. Tad tur braucu kā betona speciālists, Latvijā to sauc par torkretēšanu. Bet mēs nevaram visa ģimene braukt, bij paredzēts, bet nekā, tāpēc, ka mēs gaidījām 4.dēlu. Un tikai tad kad viņam ir pusgads, tad var visas tās vajadzīgās potes sapotēt, tā kā es braucu viens. Oktobrī, 1974.gadā. [...] Tā kā mēs savus darbus nevarējām uzsākt, mēs gaidījām pieaugumu aprīlī, un tad es pats braucu mājās, jo es biju piedalījies kad mums trīs iepriekšējie dēli dzima, Zviedrijā tā varēja, kad tēvi palīdz ar to elpošanu. Aizbraucu atpakaļ. Tad pilsēta, kur mums tā galvenā mītne, 2 tūkstoši metru augstumā, bet lai nokļūtu pie tiem tuneļiem, bija jābrauc gandrīz 5 tūkstošu metru augstumā, šad tad sanāca braukt pa diviem lāgiem vienā dienā, un tas varbūt nebija īsti lāga. Mainot tur to līmeni, bieži varēja rasties nelaba dūša un caureja, un pēkšņi es un vēl viens komandas biedrs, esam

itkā slimī. Tad mēs tā domājam, tulīt jau Zviedrijā būs Jāņi, tur iedzer šņabīti, ieiedīs siļķi, nu kā jau pa Zviedru modei, haha iesmejos un tanī momentā galvā man asinsvads plīst. Bet starp plēvēm par laimi. Bet nu ir kā saka vemšana un caureja. Par laimi bija viens angļu ārsts, kas nāca palīgā, un viņš jau bija pieredzējis šādās nelaimes. Tā ka viņš zināja, kas par lietu. Ja nebūtu ātrās palīdzības atbraukušas, tad es nezinu vai es sēdētu šeit. [...]

Tad mani ievietoja viesnīcā, viena pazīstama tulce, konstatēja, ka tā nav īstā vieta, kur ar šitādu slimību būt [...]. tas ārsts grib mani sūtīt uz (...) citu slimnīcu. Tad tomēr mani pārveda mājās. Angļu ārsts izskaidroja, ka 60% aiziet mūžībā pie pirmā tāda plīsuma, paliek tāpat 40. No tiem 40 sešu nedēļu laikā vēl 60% aiziet viņšaulē. Paliek, 16% no tiem 16 procentiem, kurus izoperē, 10 procenti var atgriezties pie normālas dzīves. Es piederu pie tiem 1.6%. Pēc tam vēl nostrādāju 25 gadus. (smejas)

Pirmā doma, kad tas notika bija, ka 6-7 zirgi gribētu izsperties no galvas. Es domāju, vai šitais ir tas veids, kā cilvēki mirst?! Šausmīgi. Tad es domāju, cik briesmīgi, ka neesmu pie ģimenes, otrā doma, bija cik labi, ka neesmu tur, kuriem šitā nejēdzība jāpārdzīvo. Un kad nu es paliku dzīvs, tad man tā pieleca – (uzsveroši) Turpmāko dzīvi man vajadzētu kaut ko labu darīt cilvēcei! Un kur es to varu darīt vislabāk, teiksim, ja man tā latviešu valoda kaut cik ir, tad, protams, ka Latvijā.

Iesaistījās Lundā, tur vienā draudzes priekšnieka vietnieku, mēs tur dalījām tos amatus ar manu draugu, Andreju Šicu. Tad es biju Daugavas vanagu priekšnieks vienu laiku. Un tad arī tīri nejauši, kad tikos ar zviedriem, un viņi meklēja kādu sadraudzības pilsētu Latvijā – latvisku. Nejauši satiekos ar tādu ārstu, Ilmāru Zvejnieku, un viņš sak tā – Limbaži, tur manai sievai ir pazīšanās, tā ir latviska, romantiska, maza pilsētiņa. Un kā tos kontaktus uzņemt, atkal sagādīšanās, ir tāds Tenis Grasis, viens no viņa radu gabaliem ir vitrāžists, viens atkal vareni zīmē, un no barikādēm ir sazīmējis daudzus kā tur sildās pie tiem uguns kuriem. Un šitais ārsts, un viņš ir pie viena latvieša uzņēmēja, kam ir autoserviss un es tur braucu varbūt divreiz gadā, un tur gadās tas Tenis Grasis. Es saku man tāda problēma, man vajadzētu dabūt rokā kādu tajos Limbažos. ‘O, viņš saka!, Es esmu ceļā uz turieni. Es savu diplomdarbu sarakstīju par Limbažu veco pilsētu’ Man kā saka, mati ceļas stāvus. Tas ir liktenis, ja nu tic kādai augstākai varai, Dievam jeb sauc to citādā veidā, jo tā nav tīrā sagādīšanās. Tur ir kāda nozīme!

Un arī ar tiem Limbažiem viņu sadraudzības pilsēta Klipana, Zviedrijā, viņi aicina mani kā tulku. Tur atkal bija pārējās piecas pilsētas – Sigulda un Falčepinga (Falköping) tie atkal no kaut kādiem fondiem dabūja līdzekļus, tā kā mēs divreiz braucām pētīt gan dzeramā ūdens, gan kanalizācijas.

Un vispār vēl bija Pāvilosta. Man tur iznāca tulkot ap 250 vēstulēm vienā gadā. Netālu no Limbažu sadraudzības pilsētas Klipanas pilsētas, tur dažas sievietes sadomājušas, ka grib palīdz Latvijai. Viņas uzņem kontaktu ar tādu māri Strautmani, kas tanī nacionālā fondā. Un tanī pilsētā Pērstorpē viņi atbalsta mātes, kuras strādā vecā Pavilostas slimnīcā, kur ierīkos pansionātus. Un viņi sūtīja tur pakas un tā. Tad 18 novebrī ir sarīkojums Lundā, mācītājs vada to svētkbrīdi, un tad viņš saka „es tā jūtos mazliet švaks vai tu nevarētu mani aizvest mājās?” Labi, piebraucu pie viņa durvīm, viņš saka tu zini man te pienākusi kaut kāda vēstule, tu, kas esi iesaistīts ar Limbažiem, vai tu nevari to apskatīt? Labi, es apskatos. Tā ir no tās Pērstorpes, kur viņi bija sarakstē tieši ar to baltiešu palīdzību, kur Māra Strautmane bija iesaistīta. Un tur ir

telefons, es viņiem piezvanu un sestdienas vai svētdienas vakars, viņiem pirmsdienas vakarā ir sanāksme, es varētu aizbraukt es saku, kas tur ir 100km. Aizbraucu tur, nepaiet ilgs laiks, kad jāpalīdz tulkot, kad viņi tagad sūts Ziemassvētku paciņas, un tad pēkšņi es esmu viņu valdē iekšā. Pa dziedziņu iešļucis, jā! (Smejas)

Tad viņiem 25 ģimenes Pērstoprā, tad viņi pieņem sev kā krustbērnu ģimenes Pāvilstā. Un tad viņi sarakstās, sūta Lieldienu, Ziemassvētku pakas, pateicības vēstules un tā. Un tad man šis jātulko. Un tad no tās Pāvilstas viņi man sāk sūtīt dzejas. Ta es teicu paga, paga, lai es varētu vienu dzejoli pārtulkot, man vajag inspirāciju, tas ir, puspudeli sarkanvīna. (Smejas)

Dabūjām pat no zviedru valdības, ka mēs varējam sīkuzņēmumu dibināt, un tad gāja runa, ka varētu sponsorēt vienu vistu, tas ir tā, tie pērstorpieši samaksā par vienu vistas apgādi, samaksā par barību vienam gadam, tad viņai būtu olas, ko tam pansionātā. Bet tās prasība bij tāda, lai no tās zviedru valdības varētu saņemt pabalstu, ka jābūt ir vienai biedrībai, nevalstiskai, bet tai jābūt ir darbojošai gadu. Tad mēs palīdzējam dibināt vienu biedrību. Tad viņi varēja ienākt ar priekšlikumiem, bet diemžēl tie tautieši, vai nu nedzīva tieši Pāvilstā, un viņi gribēja paši savu uzņēmumu privātu, nevis caur to biedrību, nu tur izjuka tā.

Man ir drusku palaimējies, es drusku uzspēlēju lotu, un tur Pāvilstā ir tādu laipa, kājiniestu tiltiņš uz to pansionātu, lai nokļūtu tur ir jābrauc gandrīz cauri visai Pāvilstai, tur jābrauc garām militārajam poligonam, tad trāpās tik nelaimīgi, ka vēl no kādas citas pilsētas bija uzdāvinātas mēbeles, laikam no Gotlandes, aizsūtījuši arī palagus, gultas veļu. Un tad bij tā, tur bērniem mākslas skola, Zigmunds Vildis, kas to vada, mēs tam skolniekiem samaksājam to 3 latīņus mēnesī, mūzikas skolai mēs arī tā patās, bet tas bij no ziedojumiem. Un tad man pieleca doma, bet tie bērniņi taču mākslas skolā varētu sazīmēt Valentīndienas un Lieldienu kartiņas. Mēs pārmaksājām, bet mēs par katru kartiņu dodam latu. Labi, tad mēs to naudiņu tur varējām sūtīt caur to pansionāta priekšnieces kontu. Es tagad aizbraucu aprīļa beigās, un izrādās, ka tās mākslas skolas bērniņi nav dabūjuši nekādu naudiņu. Tā ir izpalikusi. [...] Tad tā priekšniece lamāja to veco zviedru, tas ir mani ja, ka viņai bija jāatrod tā nauda nodot tai mākslas skolai. Bet otra lieta, kas bija tāda, kā tu mani ka es varu nepārtraukti runāt, kā es viņām sāku stāstīt to savu stāstu, es sāku 4 pēcpusdienā, un 9 bija pārtraukums, tad visi apraudājās pret manu plecu, jo viņas tālāk par liepāju nebija bijušas. Ne mazākās jausmas pat par daļu ko es esmu piedzīvojis un stāstījis, par bēgļu gaitām, ne par Zviedriju, par bērnu piemaksā, ne par skolām un tā.

Bet nu jā, es biju aizsūtījis samaksu, lai tur salabo to tiltu, tur kaut kas bij sabrucis, daži ievainoti, laikam pārāk mazu slodzi varēja panest. Un parādās vietējā avīzītē, kad viņa ir samaksājusi! Mēs arī maksājam skolniekiem par pusdienām, un tas tā itkā viņa būtu to darījusi, tā priekšniece. [...] un tad vēl izrādās, telpa kur bija viss ar tām mēbelēm piekrāmēts, viss nākošā rītā, kad es ierados, viss bija izvākts tukšs. Kā tas iespējams. [...] tā priekšniece visu pārdevusi pa labi, pa kreisi. [...] tā kā baigie meli vai ne. [...] ziemassvētku paciņas dalīja tautiešiem itkā no viņas tas būtu nācis. Jā nu diemžēl tāda pieredze man ir. [...]

Bez tām vannām un tiem podiem, un izlietnēm un tad arī brilles nogādājām uz slimnīcu, viss kaut ko nebūt, un tad tad tas domes priekšsēdētājs, ka katrs otrais limbažnieks 5 tūkstoši vismaz ir saņēmis kaut ko nebūt. Un tad mēs bijām padzirdējuši, ka viens vīrs,

kas bija saņēmis no sarkanā krusta palīdzību, ka tās mantiņas novietotas viņa garāžā un viņas no turienes nebija gājušas tur, kur vajadzēja.

[...] Mēs arī sešas dūmulīdēju iekārtas dabūjām pāri, un tās bija 10 tūkstošu latu vērtībā, lietotas gan, bet labā stāvoklī. Un vēl visādas citas iekārtas dabūjām pāri. Tā vismaz toreiz domes priekšsēdētājs teica, ka Limbaži ir tā pilsēta, kura saņēmusi vislielāko palīdzību. Savācām arī 55 tūkstoš kronas jauniem logiem Limbažu baznīcai. [...]

Tā kā diemžēl ir šāda tāda rūgta pieredze arī. To mēs uzskatām, ka tas ir pielipis no okupācijas laika. Nu jā, nu tā kā man pieredze man visāda ir bijusi.

_____ darbs
Bakalaura, maģistra

“ _____ ”

_____ tēmas nosaukums
izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas _____
_____ katedrā
_____ katedras nosaukums

Ar savu parakstu apliecinu, ka _____ darbs izstrādāts patstāvīgi; izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ .2016.
Vārds, uzvārds Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____ .2016.
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds Paraksts

Recenzents: _____
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ . ____ .2016.

Studējošo servisa speciālists : _____
Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA _____ gala pārbaudījumu komisijas sēdē
Bakalaura, maģistra

____ . ____ .2016. prot. Nr. _____ vērtējums

Komisijas sekretārs: _____

Vārds, uzvārds

Paraksts